

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કવિતા કંવર

વિ.

શ્રીમતી પામેલા મહેતા અને અન્ય
(સિવિલ અપીલ નં. ૩૬૮૮/૨૦૧૭)

મે ૧૯, ૨૦૨૦

[એ. એમ. ખાનવિલકર અને દિનેશ મહેશ્વરી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

વસિયતનામું – પ્રોબેટ – તારીખ ૨૦.૦૫.૨૦૦૩નું એક વસિયતનામું વિવાદક પક્ષકારોની માતા-વસિયતકર્તા દ્વારા માત્ર તેની નાની પુત્રી-અપીલકર્તાની હાજરીમાં કરવામાં આવ્યું હતું – વસિયતકર્તાનું અવસાન ૨૧.૦૫.૨૦૦૬ના રોજ થયું અને તેની પાછળ બે પુત્રીઓ તથા એક પુત્ર રહ્યા હતા – ઉક્ત વસિયતનામામાં વસિયતકર્તાએ તેની અચળ મિલકતમાંનો સંપૂર્ણ હિસ્સો અપીલકર્તાને આપ્યો હતો અને તેને વસિયતનામા હેઠળ મુખ્ય લાભાર્થી બનાવેલી હતી – અપીલકર્તાએ પ્રોબેટ મેળવવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી અને તે નીચલી અદાલત તથા વડી અદાલત બંને દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી – નીચલી અદાલત તથા વડી અદાલતે એકસમાન રીતે કેટલીક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હોવાનું નિષ્કર્ષ આપ્યું છે, જેઓ મહત્વપૂર્ણ અસર ધરાવે છે અને જેઓ અંગે કોઈ સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું નથી – આવી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓમાં, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબનો સમાવેશ થાય છે: ક) વસિયતનામું બનાવવાની પ્રક્રિયામાં વસિયતકર્તાના એકમાત્ર પુત્ર અને તેની બીજી મોટી વિધવા પુત્રીનો સમાવેશ ન કરવો અને તેમને મિલકતના મુખ્ય હિસ્સામાંથી બાકાત રાખવા – ખ) તકનીકી અને કાનૂની શબ્દો સાથે વસિયતનામું લખવાની અને અમલ કરવાની રીત – ગ) અપીલકર્તા દ્વારા કરાવાનાર મિલકતના બાંધકામ બાબતે કોઈ સ્પષ્ટતા નહોતી – ઘ) સાક્ષીઓ અને અપીલકર્તાના નિવેદનોમાં વિરોધાભાસ હતા – અપીલમાં, નિર્ધારિત થયું:

મિલકતના અસમાન વિતરણ અંગે કોઈ સ્પષ્ટીકરણ ન મળવાનું, પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામું બનાવવાની પ્રક્રિયા સાથે સંબંધિત બે મુખ્ય પરિબલોથી વધુ જટિલ બની જાય છે: એક, પ્રક્રિયામાં અપીલકર્તાએ ભજવેલી સક્રિય ભૂમિકા અને બીજું, પ્રક્રિયામાં વસિયતકર્તાના અન્ય સંતાનોને વર્ચ્યુઅલ રીતે બાકાત રાખવામાં આવવું – વસિયતકર્તા પ્રશ્નાસ્પદ મિલકત/અચળ સંપત્તિના ભૂતલ પર રહેતી હતી અને તેની મોટી વિધવા પુત્રી-સામાવાળા નં. ૧ પ્રથમ માળે રહેતી હતી – સામાન્ય અને સ્વાભાવિક પરિસ્થિતિમાં વસિયતકર્તા પોતાની મોટી વિધવા પુત્રીને પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામાના અમલમાં સામેલ ન કરે તે માટે કોઈ કારણ નહોતું, ખાસ કરીને જ્યારે તેની મોટી વિધવા પુત્રી પણ તેની સંભાળ રાખતી હતી – વસિયતનામામાં મિલકતના બાંધકામ અંગેની જોગવાઈ અમલયોગ્ય અને બળપૂર્વક અમલમાં મૂકી શકાય તેવી નથી અને મોટી વિધવા પુત્રીને કંઈ મળવાની સંભાવના નથી – વસિયતકર્તા અને તેના પુત્ર વચ્ચે તંગ સંબંધો હતા તે બાબતનો પણ કોઈ પુરાવો નથી – પ્રમાણિત કરનાર સાક્ષીઓની બાબત સુધી, અપીલકર્તાએ પોતાની સાક્ષીમાં દાવો કર્યો હતો કે વસિયતકર્તાએ પ્રમાણિત કરનાર સાક્ષીઓ સાથે વસિયતનામાની સામગ્રી અંગે ચર્ચા કરી હતી, પરંતુ બન્ને સાક્ષીઓએ સતત એવું જ જણાવ્યું કે તેમની સાથે તેની સામગ્રી અંગે ચર્ચા કરવામાં આવી નહોતી – વધુમાં, વસિયતનામાના પાનાંઓની સંખ્યા અંગે પણ વિવાદ હતો અને તે બાબતે અપીલકર્તાનો ડગમગતો અભિગમ હતો – ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની ધારા ૮૧ મુજબ, જો વસિયતનામાના મુખપૃષ્ઠ પરથી જ કોઈ અસ્પષ્ટતા અથવા ખામી જણાતી હોય, તો વસિયતકર્તાની મનશા અંગે કોઈ બાહ્ય પુરાવો સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં – અપીલકર્તા શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ – તેથી, આ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓના સંયુક્ત પ્રભાવથી એવું કહી શકાય નહીં કે વસિયતકર્તા પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામાની સામગ્રીનો અર્થ, અભિપ્રાય અને અસરથી અવગત હતી અને તેને સમજી હતી – પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામાને પ્રોબેટ આપી શકાય નહીં – નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતે આપેલ કારણો તથા મહત્વપૂર્ણ નિષ્કર્ષોને સમર્થન આપવામાં આવે છે.

વસિયતનામું – પ્રોબેટ કાર્યવાહીઓ – લેખિત નિવેદન ન દાખલ કરવું – ઠરાવ્યું: પ્રોબેટ કાર્યવાહીની સ્વભાવ અને તેના પરિણામના આધારે, કોઈપણ પક્ષ દ્વારા લેખિત નિવેદન અથવા વાંધા દાખલ કરાયા હોય કે ન કરાયા હોય તે બાબતનું મહત્વ અત્યંત ક્ષીણ થઈ જાય છે અને તેનો કોઈ પ્રભાવ રહેતો નથી – પ્રોબેટ કાર્યવાહી માત્ર પક્ષકારો વચ્ચેની કાર્યવાહી નથી, પરંતુ તે સર્વજનીન અસર ધરાવતા ચુકાદા તરફ દોરી જાય છે અને, તેથી, કોઈ વ્યક્તિ વિરોધ ન કરે ત્યારે પણ માત્ર તે કારણે પ્રોબેટ મંજૂર થઈ જતો નથી – પ્રોબેટ માત્ર વસિયતનામું સાબિત થવા પર અને જો કોઈ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હોય તો તે અદાલતના અંતિમ ન્યાયબુદ્ધિને સંપૂર્ણ સંતોષ થાય તે રીતે દૂર કરાયા પછી જ આપવામાં આવે છે.

અપીલ નામંજૂર કરતાં, અદાલતે

ઠેરવ્યું: ૧. વસિયતકર્ત્રીની વસિયત કરવાની ક્ષમતા અને માનસિક સ્થિતિ અંગે કોઈ પ્રશ્ન ઊભો કરવામાં આવ્યો નથી; અને સંબંધિત વસિયતમાં આવેલું તેમનું હસ્તલેખ તેમજ હસ્તાક્ષર પણ વિવાદથી પર છે. તેમ છતાં, નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતે સમવર્તી રીતે કેટલીક એવી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ નિશ્ચિત કરી છે, જેઓનું મહત્વપૂર્ણ પ્રભાવ છે અને જેઓ અંગે કોઈ સમજૂતી આપવામાં આવી નથી. સંક્ષેપમાં કહીએ તો, આવું નિશ્ચિત થયેલ અને અસપષ્ટ રહેલ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ આ છે: (એ) કે અપીલકર્તા, જે મુખ્ય લાભાર્થી છે, તેણે સંબંધિત વસિયતના અમલીકરણમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવી હતી અને અદાલત સમક્ષ આ હકીકત છુપાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો; (બી) કે વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીના એકમાત્ર પુત્ર અને બીજી પુત્રીને વસિયતનામાની અમલ પ્રક્રિયામાં સામેલ ન કરવા તથા વિવાદિત મિલકતના મુખ્ય ભાગમાંથી તેમને બહાર રાખવા માટે કોઈ ચુક્તિસંગત કારણ દર્શાવું નહોતું; (સી) કે અપીલકર્તા દ્વારા કરાવવાની કહેવાતી બાંધકામ બાબતે કોઈ સ્પષ્ટતા નહોતી; (ડી) કે તંત્રજ્ઞાનિક અને કાનૂની શબ્દાવલી સાથે વસિયતનામું લખવાની અને તેના અમલની રીત અત્યંત શંકાસ્પદ હતી; અને (ઈ) કે સાક્ષાંકન કરનાર સાક્ષીઓ વિશ્વસનીય નહોતા અને સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં વિરોધભાસ હતા. આ મુખ્ય પરિસ્થિતિઓ સાથે વિવિધ અનુગામી પરિબળોના સંયોગને કારણે, નીચલી અદાલત અને વડી અદાલત મૂળ પ્રશ્ન અંગે સંતુષ્ટ થઈ શકી નહોતી કે શું વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીએ વિવાદિત વસિયતનામાનું વિષયવસ્તુ સમજીને તેનો વિધિવત્ અમલ કર્યો હતો કે નહીં. [ફરો ૨૭][જરૂર-બી-ઈ]૨. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતે ધ્યાનમાં લીધેલા કોઈપણ પરિબળો, એકલવાયા અને સ્વતંત્ર રીતે જોવામાં આવે તો, રજૂ કરાયેલા વસિયતનામાની માન્યતા વિરુદ્ધ કાર્ય કરી શકતા નથી. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, વિવાદિત વસિયતનામાને માત્ર એટલા માટે શંકાની દૃષ્ટિએ જોઈ શકાય નહીં કે અપીલકર્તાએ, તે મુખ્ય લાભાર્થી હોવા છતાં, તેના અમલમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવી હતી; અથવા માત્ર એટલા માટે કે સામાવાળાઓને વસિયતનામાની અમલ પ્રક્રિયામાં સામેલ કરવામાં આવ્યા નહોતા; અથવા માત્ર સંપત્તિના અસમાન વિતરણને કારણે; અથવા માત્ર એટલા માટે કે અપીલકર્તા દ્વારા કરાવવાના બાંધકામ બાબતે સ્પષ્ટતાનો અભાવ છે; અથવા માત્ર એટલા માટે કે સાક્ષાંકન કરનાર સાક્ષીઓમાંથી એક અપીલકર્તાનો પરિચિત હતો; અથવા માત્ર એટલા માટે કે વસિયતનામાના મુદ્દિત ભાગનો મસૂદો કોણે તૈયાર કર્યો અને પ્રારંભિક તથા અંતિમ અવતરણો વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીએ પોતાના હસ્તે લખવા માટેની નોંધ કોણે કરી, તે અંગે કોઈ પુરાવો નથી; અથવા માત્ર એટલા માટે કે અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક પુરાવામાં કંઈક અસંગતતા છે; અથવા માત્ર અદાલતો દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાયેલા કે સામાવાળાઓ દ્વારા આધારિત અન્ય કોઈપણ પરિબળને કારણે. સંબંધિત વિચારણા દરેક આવા પરિબળની ગુણવત્તા અને સ્વરૂપ અંગે રહેશે અને ત્યારબાદ, વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીની સ્વતંત્ર ઈચ્છાશક્તિથી વસિયતનામું બનાવવામાં આ બધાના એકત્રિત પ્રભાવ અને અસર અંગે રહેશે. બીજા શબ્દોમાં,

કોઈ એકલ પરિબળ નિર્ણાયક ન પણ હોય, પરંતુ જો તમામ પરિબળોને સાથે લઈને વિચાર્યા પછી અદાલતનું અંતઃકરણ આ બાબતે સંતુષ્ટ ન થાય કે વિવાદિત વસિયતનામું ખરેખર વસિયત કરનારની અંતિમ ઈચ્છા અને પ્રસ્તાવોનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, તો તે વસિયતનામાને અદાલતની માન્યતા મળી શકશે નહીં; અને તેની વિપરીત રીતે, જો સમગ્ર બાબતને સમસ્ત દૃષ્ટિએ જોતા અદાલત સંતુષ્ટ થાય કે વસિયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલ દસ્તાવેજ વાસ્તવમાં અંતિમ સ્વતંત્ર ઈચ્છા અને અભિલાષાનું ધોતક છે વસિયતકર્તાની અને કાયદા અનુસાર યથાવિધી અમલમાં મુકાયેલ હોય, તો અહીં કોઈ એક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ કે ત્યાં કોઈ બીજા પરિબળ માત્રના આધારે વસિયતનામું નામંજૂર કરવામાં આવશે નહીં. [ફકરો ૨૮][૪૨૨-ઈ-એચ; ૪૨૩-એ-બી]

૩. મિલ્કતના અસમાન વિતરણ અંગે કોઈ સમજૂતી ન આપવામાં આવવી, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું બનાવવાની પ્રક્રિયા સાથે સંકળાયેલા બે મુખ્ય પરિબળોથી વધુ ગૂંચવણભરી બને છે: એક, આ પ્રક્રિયામાં અપીલકર્તાએ ભજવેલી સક્રિય ભૂમિકા; અને બીજું, આ પ્રક્રિયામાં વસિયતકર્તાના અન્ય સંતાનોનું પ્રાયઃ સંપૂર્ણ બહિષ્કરણ. જેમ નોંધાયું છે તેમ, જે વ્યક્તિને વસિયતનામા હેઠળ લાભ મળવાનો હોય તેવા લાભાર્થી દ્વારા વસિયતનામું બનાવવામાં સક્રિય અથવા આગેવાનીભર્યો ભાગ લેવો, હંમેશા શંકા ઉત્પન્ન કરનાર પરિસ્થિતિ તરીકે માનવામાં આવ્યો છે; પરંતુ, અન્ય કોઈ પણ પરિસ્થિતિની જેમ, તેની સમજૂતી વસિયતનામું રજૂ કરનાર અને/અથવા લાભાર્થી દ્વારા આપવામાં આવી શકે છે. વર્તમાન કેસમાં, આ બાબત વિવાદાસ્પદ નથી કે વસિયતકર્તાના ત્રણ સંતાનોમાંથી માત્ર અપીલકર્તા જ પ્રશ્નાધીન વસિયતનામાના ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ના અમલના સમયે હાજર હતો. જેમ નોંધાયું છે તેમ, સંબંધિત સમયે, સ્વીકાર્ય રીતે અપીલકર્તા અંદાજે ૨૦-૨૨ વર્ષથી દૂર અને ભિન્ન વિસ્તારમાં રહેતો હતો, જ્યારે વસિયતકર્તા મકાનના ભોંયતળિયે રહેતી હતી અને સામાવાળા નં. ૧ પ્રથમ માળે રહેતી હતી. શિમલામાં રહેતા સામાવાળા નં. ૨ના કેસને આ અદાલત બાજુએ મૂકે તો પણ, સામાન્ય અને સહજ પરિસ્થિતિમાં વસિયતકર્તા પ્રશ્નાધીન વસિયતનામાના અમલમાં સામાવાળા નં. ૧ને સામેલ ન કરે, તે માટે કોઈ કારણ હતું નહીં; ખાસ કરીને ત્યારે, જ્યારે તે સામાવાળા નં. ૧ના કલ્યાણ માટે પૂરતી વ્યવસ્થા કરી રહી હોવાનો દાવો કરવામાં આવે છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, જો પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું સામાવાળા નં. ૧ને કોઈ હાનિ પહોંચાડ્યા વિના બનાવવામાં આવી રહ્યું હતું, તો તેને આ પ્રક્રિયાથી દૂર રાખવા માટે કોઈ કારણ નહોતું. સ્વીકાર્ય રીતે, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું અંદાજે ત્રણ વર્ષ સુધી જાહેર કરવામાં આવ્યું ન હતું. તેથી, વસિયતનામાના અમલને આવરી લેતી વધારાની વિશેષતા એવી હતી કે આ પ્રક્રિયામાંથી સામાવાળા નં. ૧ને બહાર રાખવામાં આવી હતી અને તેની કોઈ સમજૂતી આપવામાં આવી નહોતી. [ફકરો ૨૯.૩][૪૨૪-જી-એચ; ૪૨૫-એ-ડી]

૪. ઉપરોક્ત બાબતો ઉપરાંત, વિવાદિત વસીયત બનાવવાની પ્રક્રિયામાં અપીલકર્તાની સક્રિય ભાગીદારીને ગોણા પરિબળોમાંના એક તરીકે પણ અવગણવી શક્ય નથી, કારણ કે અપીલકર્તાએ ખરેખર નિર્દોષતાનું આવરણ ઊભું કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, એ દર્શાવીને કે વસીયતકર્તાએ તેની સાથે વસીયત અંગે ચર્ચા કરી નહોતી; વસીયત કોણે તૈયાર કરી અને તે ક્યાં ટાઇપ કરવામાં આવી હતી તેની તેને જાણ નહોતી; અને તેને વસીયત વિશે માત્ર ૨૦/૨૧.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ જ ખબર પડી હતી. અપીલકર્તાએ તો એ પણ જણાવ્યું હતું કે સાક્ષીઓને તેણે બોલાવ્યા નહોતા અને વસીયતકર્તાએ પોતે જ તેમને બોલાવ્યા હોઈ શકે. સાક્ષી પી.ડબ્લ્યુ.-૨ એ સ્પષ્ટપણે અપીલકર્તાના નિવેદનનો વિરોધ કરતાં જુબાની આપી છે કે ૧૮.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ તેને તેની માતાના ઘરે બોલાવનાર અપીલકર્તા જ હતી. તેથી, વસીયતના અમલીકરણથી ઓછામાં ઓછા બે દિવસ પહેલાં તેને વસીયત બનાવવાની બાબતની જાણ હતી તે હકીકત ટાળવાનો પ્રયાસ કરવાના તેના વર્તનથી, વસીયતકર્તાના અન્ય સંતાનોને પ્રક્રિયાથી દૂર રાખીને વસીયતના અમલીકરણમાં તેની સક્રિય ભાગીદારીને કારણે ઊભી થયેલી શંકાને તેણે વધુ મજબૂત જ બનાવી છે. [પરા ૨૯.૪][૪૨૫-ડી-એફ]

૫. વધુમાં, હસ્તલિખિત ભાગોમાં " વસીયતનામું " અને " મેં મારા હસ્તાક્ષર કર્યા અને સહી કરી " જેવી ઔપચારિક અને કાનૂની અભિવ્યક્તિઓ સમાવિષ્ટ છે, જે એવી ભાષાના સાધનો છે જેવો ઉપયોગ એવી વ્યક્તિ કરે છે જેને આવા દસ્તાવેજના અમલ માટેના કાનૂની બંધારણ અને આવશ્યકતાઓની જાણ હોય; અને, સામાન્ય રીતે, વસીયતકર્તા જેવી સામાન્ય વ્યક્તિને તે અંગે પરિચિત હોવાની અપેક્ષા રાખી શકાતી નથી. પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજના અમલની પ્રક્રિયા અંગેની આ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓનો સમૂહ મૌખિક પુરાવામાં રહેલા વિરોધાભાસોના બીજા એક મહત્વના પાસાથી અતિવ્યાપક અંતિમ નિષ્કર્ષ સુધી પહોંચે છે. અપીલકર્તાએ પોતાના સોગંદી નિવેદનમાં દાવો કર્યો હતો કે વસીયતકર્તાએ સાક્ષીકરણ કરનાર સાક્ષીઓ સાથે વસીયતનામાની વિગતો પર ચર્ચા કરી હતી, પરંતુ તે બંનેએ (પીડબ્લ્યુ-૨ અને પીડબ્લ્યુ-૩) સતત એવું જ જણાવ્યું કે તેમની સાથે વિગતો અંગે કોઈ ચર્ચા કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજમાં જે લખાયેલું જોવા મળે છે (હસ્તલિખિત તેમજ મુદ્રિત બંનેરૂપે) તે વસીયતકર્તાની અંતિમ ઇચ્છાને સમાવે છે અને વ્યક્ત કરે છે કે કેમ, તે અંગેની શંકાઓ દૂર કરવામાં અપીલકર્તા નિષ્ફળ ગઈ છે. [પરા ૨૯.૫.૩ અને ૨૯.૫.૪][૪૨૬- એફ-એચ; ૪૨૭-એ-બી]

૬. વધુ આગળ જઈને, જ્યારે પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજના મૂળભૂત આંતરિક વિષયોનું પરીક્ષણ કરવામાં આવે છે, ત્યારે આ અદાલત જે નિષ્કર્ષ પહોંચે છે તે એ છે કે તેમાં અનેક અસ્પષ્ટ શંકાઓ અને વિવિધ પ્રકારની અનિશ્ચિતતાઓનો વધુ એક ભાર રહેલો છે. વારસાગત અધિનિયમની કલમ ૮૧ મુજબ, જો વિલના મુખપૃષ્ઠ પરથી જ કોઈ દ્વિઅર્થતા અથવા ખામી જણાતી હોય, તો વસીયતકર્તાની મનશા અંગેનું કોઈ બાહ્ય પુરાવું સ્વીકારવામાં આવશે નહીં. તેથી, વર્તમાન

મામલામાં વસિયતકર્તાની વાસ્તવિક મનશા સંબંધિત દરેક બાબત પ્રશ્નાધીન વિલની સામગ્રીમાંથી જ શોધવાની રહેશે. [પરા ૩૦] [૪૨૭-સી]

૭. અંતિમ વિશ્લેષણમાં, આ અદાલત સંતોષ પામે છે કે વિવાદિત વસીયત વિવિધ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલ છે, જે સ્વરૂપે મહત્વપૂર્ણ છે અને જેઓ બાબતે કોઈ સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું નથી. આ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓના સંચિત પ્રભાવને જોતા એવું કહી શકાય નહીં કે વસીયતકર્તા વિવાદિત વસીયતની સામગ્રીના અથ, આશય અને પ્રભાવથી અવગત હતી અને તેને તે સમજાતું હતું. અપીલકર્તાએ, પ્રોબેટ મેળવવા પ્રયત્ન કરતાં, ઉપરોક્ત શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવામાં અને નિવારવામાં માત્ર નિષ્ફળતા જ દર્શાવી નથી, પરંતુ દરેક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિને વધુ વજન મળે તે માટે પોતાનો પણ ફાળો આપ્યો છે. વિવાદિત વસીયતને કોઈપણ દ્રષ્ટિકોણથી પ્રોબેટ આપવામાં આવી શકે તેમ નથી. [પરા ૩૧] [૪૨૯-ઈ-એફ]

૮. હજુ આ મામલાનો એક વધુ, અને કદાચ સૌથી વધુ ગૂંચવણભર્યો ભાગ બાકી રહે છે, જે આ બાબતમાં કોઈ શંકા રહેવા દેતું નથી કે પ્રશ્નમાં આવેલ વસિયતનામાના પ્રોબેટ માટેની પ્રાર્થના માત્ર નામંજૂર જ કરી શકાતી હતી. તે પ્રશ્નમાં આવેલ વસિયતનામાના કથિત ત્રીજા પાનાનો વિચિત્ર પ્રસંગ અને તે બાબતે અપીલકર્તાનો અસ્થિર અભિગમ છે. [પરા ૩૩] [૪૩૦-એ-બી]

૯. પડકારાયેલ ચુકાદામાં, વડી અદાલતે અપીલકર્તાએ લીધેલો એવો અભિગમ નોંધ્યો કે તે વસિયતનામાના એ જ વિવાદિત ત્રીજા પાના પર આધાર રાખવા માંગે છે, અને એમ નિરીક્ષણ કર્યું કે આ ત્રીજું પાનું અપીલકર્તા દ્વારા ક્યારેય રજૂ કરવામાં આવ્યું નહોતું; તેના વિપરીત, જ્યારે સામાવાળા નં. ૨ એ તેના રજૂ કરવાની માંગણી કરી, ત્યારે અપીલકર્તાએ તેને નકારી કાઢ્યું. વડી અદાલતે વધુમાં એમ પણ નિરીક્ષણ કર્યું કે વસિયતનામાનું ઉક્ત ત્રીજું પાનું નીચલી અદાલત સમક્ષ ક્યારેય સાબિત કરવામાં આવ્યું નહોતું; અને જો તે અસ્તિત્વમાં હોવાનું માન્ય પણ ધરીએ, તો પણ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર થઈ નહોતી. [ફકરો ૩૪.૨] [૪૩૫-ડી]

૧૦. તેથી, તમામ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓને પૂર્ણતા આપતાં, વિલની ત્રીજા પાનાં અંગે અપીલકર્તાનું ઉપરોક્ત દ્વિઅર્થક વલણ અને વિલના જણાવાયેલા ત્રીજા પાનાંમાં દર્શાવેલ “નિર્દેશો” મુજબ વર્ત્યા હોવાનો તેનો દાવો, અસરકારક રીતે અપીલકર્તાનો આખો મામલો તળિયે પહોંચી જાય તેમ કરી દે છે. ઉપર અગાઉ નોંધાયેલા તથ્યો અને પરિબળોના કારણે ઊભી થયેલ શંકાઓ, જેમાં સંપત્તિમાંથી સામાવાળાઓને અસ્વાભાવિક રીતે બહાર રાખવામાં આવ્યા હોવું; સામાવાળા નં. ૧ના હિતાર્થે અપીલકર્તા દ્વારા બાંધકામ કરવા બાબતે અનિશ્ચિત અને હકીકતમાં અમલમાં મૂકી શકાય તેવી ન હોય તેવી જોગવાઈ; વિલના અમલીકરણમાં અપીલકર્તાએ ભજવેલી સક્રિય ભૂમિકા અને છતાં અધૂરી તથા અસ્પષ્ટ રજૂઆતો દ્વારા પોતાની ભૂમિકાના તથ્યથી બચવાનો પ્રયાસ; તેમજ સાક્ષીઓએ મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓ પર અપીલકર્તાનો વિરોધાભાસ કર્યો હોવો

વગેરેનો સમાવેશ થાય છે, તે શંકાઓનું માત્ર સ્પષ્ટીકરણ થયું નથી એટલું જ નહીં, પરંતુ વસીયતકર્તાના જણાવાયેલા વિલના ત્રીજા પાનાં અંગે અપીલકર્તાના આવા અસ્થિર વલણને કારણે તે શંકાઓ અપૂરણીય રીતે વધુ ગૂંચવાઈ ગઈ છે. [પરા ૩૬][૪૩૭-એ-સી]

૧૧. નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતના મૂળભૂત નિષ્કર્ષોને સમર્થન આપવા માટે પૂરતા અને દઢ કારણો છે કે એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય તેમ નથી કે વસીયતકર્તાએ વિષયક દસ્તાવેજ તેની વસીયત તરીકે તેની સામગ્રીના અર્થ, અસર અને તાત્પર્યને સમજી લીધા પછી અમલમાં મૂક્યો અને તેના પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. [પરા ૩૭][૪૩૭-ઈ-એફ]

એચ. વેંકટાયલા અયંગર વિ. બી.એન. થિમ્મજમ્મા એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯

એસ.સી. ૪૪૩ : [૧૯૫૯] સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૨૬; રાણી પૂર્ણિમા દેબી

વિ. કુમાર ખગેન્દ્ર નારાયણ દેબ [૧૯૬૨] ૩ એસ.સી.આર. ૧૯૫; સુશ્રી

જસવંત કૌર વિ. સુશ્રી અમૃત કૌર અને અન્ય.

(૧૯૭૭) ૧ એસ.સી.સી. ૩૬૯ : [૧૯૭૭] ૧ એસ.સી.આર. ૯૨૫;

શિવકુમાર અને અન્ય વિ. શરણબાસપ્પા અને અન્ય. સી.એ.

નં.૬૦૭૬/૨૦૦૯, ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ૨૪.૦૪.૨૦૨૦ના રોજ

નિર્ણય કરવામાં આવેલ;

બલરાજ તનેજા અને અન્ય વિ. સુનીલ મદાન અને અન્ય (૧૯૯૯) ૮

એસસીસી ૩૯૬ : [૧૯૯૯] ૨ સપ્લ. એસસીઆર ૨૫૮; લીલા રાજગોપાલ

અને અન્ય વિ. કમલા મેનન કોચરન અને અન્ય (૨૦૧૪) ૧૫ એસસીસી

૫૭૦ : [૨૦૧૪] ૭ એસસીઆર ૬૯૭ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ચિરંજીલાલ શ્રીલાલ ગોચંકા વિ. જસજીત સિંહ (૧૯૯૩) ૨ એસ.સી.સી.

૫૦૭ : [૧૯૯૩] ૨ એસ.સી.આર. ૪૫૪; ઉમા દેવી નામ્બિયાર અને અન્ય

વિ. ટી.સી. સિધન (૨૦૦૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૨૧ : [૨૦૦૩] ૬ સપ્લ.
 એસ.સી.આર. ૬૩૭; ઇન્દુ બાલા બોસ વિ. મણિન્દ્ર ચંદ્ર બોસ (૧૯૮૨) ૧
 એસ.સી.સી. ૨૦ : [૧૯૮૨] ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૮૮; સુરેન્દ્ર પાલ વિ. ડૉ.
 સરસ્વતી અરોરા (૧૯૭૪) ૨ એસસીસી ૬૦૦ : [૧૯૭૫] ૧ એસસીઆર
 ૬૮૭ ; બાબુ સિંહ અને અન્ય વિ. રામ સહાઈ @ રામ સિંહ : એઆઈઆર
 ૨૦૦૮ એસસી ૨૪૮૫ : [૨૦૦૮] ૭ એસસીઆર ૨૫૦; ગુરદિયાલ કૌર
 અને અન્ય વિ. કરતાર કૌર અને અન્ય : [૧૯૯૮] ૨ એસસીઆર ૪૮૬;
 પી.પી.કે. ગોપાલન નાંબિયાર વિ. પી.પી.કે. બાલકૃષ્ણન નાંબિયાર અને
 અન્ય : એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૧૮૫૨ : [૧૯૯૫] ૨ એસ.સી.આર.
 ૫૮૫; બેંગા બેહેરા અને અન્ય વિ. બ્રજા કિશોર નંદા અને અન્ય : (૨૦૦૭) ૯
 એસ.સી.સી. ૭૨૮ : [૨૦૦૭] ૬ એસ.સી.આર. ૮૫૩; બી. વેન્કટમુની વિ.
 સી.જે. અયોધ્યા રામ સિંહ અને અન્યગણ. (૨૦૦૬) ૧૩ એસ.સી.સી.
 ૪૪૯ : [૨૦૦૬] ૭ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૭૮૭; જે. મેથ્યુ અને અન્ય વિ.
 લીલા જોસેફ (૨૦૦૭) ૫ એમએલજે ૭૪૦; બરછાજ નહાર વિ. નિલિમા
 મંડલ અને અન્ય. (૨૦૦૮) ૧૭ એસ.સી.સી. ૪૯૧ : [૨૦૦૮] ૧૪
 એસ.સી.આર. ૬૨૧; મધુકર ડી. શેંદે વિ. તારાબાઈ આબા શેડાગે (૨૦૦૨)
 ૨ એસ.સી.સી. ૮૫ : [૨૦૦૨] ૧ એસ.સી.આર. ૧૩; જોયસ પ્રિમરોઝ
 પ્રેસ્ટર વિ. વેરા મેરી વાસ (૧૯૯૬) ૯ એસ.સી.સી. ૩૨૪ : [૧૯૯૬] ૧
 સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૬૮; વેદ મિત્ર વર્મા વિ. ધર્મ દેવ વર્મા (૨૦૧૪) ૧૫

એસ.સી.સી. ૫૭૮; મહેશ કુમાર વિ. વિનોદ કુમાર અને અન્ય (૨૦૧૨) ૪
 એસ.સી.સી. ૩૮૭; સવિત્રી અને અન્ય વિ. કાર્થ્યાયની અમ્મા અને અન્ય
 (૨૦૦૭) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૨૧ : [૨૦૦૭] ૧૧ એસ.સી.આર. ૪૦૪;
 પેન્ટાકોટા સત્યનારાયણ અને અન્ય વિ. પેન્ટાકોટા સીતારત્નમ અને અન્ય
 (૨૦૦૫) ૮ એસ.સી.સી. ૬૭ : [૨૦૦૫] ૩ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૭૧૯;
 પડમાકર પાટીલ અને અન્ય વિ. રુક્મિણીબાઈ વિષ્ણુ વેખાંડે અને અન્ય
 (૨૦૦૩) ૮ એસ.સી.સી. ૫૩૭ : [૨૦૦૩] ૨ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૮૩;
 રબીન્દ્ર નાથ મુખર્જી અને અન્ય એક વિ. પંચાનન બેનર્જી અને અન્ય
 (૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૪૫૯; રામચંદ્ર રામબક્સ વિ. ચંપાબાઈ અને અન્ય
 એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૩૫૪ : [૧૯૬૪] એસ.સી.આર. ૮૧૪; રામ
 પિયારી વિ. ભગવંત અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૧૭૪૨ :
 [૧૯૯૦] ૧ એસ.સી.આર. ૮૧૩; મોહ્યુલા ઈન્ડિયા વિ. કામાક્ષ્ય સિંહ દેવો
 (૧૯૮૮) ૪ એસ.સી.સી. ૬૧૯ : [૧૯૮૮] ૩ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૩૩;
 બી. વેંકટમુની વિ. સી.જે. અયોધ્યા રામ સિંહ અને અન્ય (૨૦૦૬) ૧૩
 એસ.સી.સી. ૪૪૯ : [૨૦૦૬] ૭ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૭૮૭; એપોલિન
 ડી'સૂઝા વિ. જહોન ડી'સૂઝા એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૨૨૧૯ :
 [૨૦૦૭] ૬ એસ.સી.આર. ૧૧૦૩; દયાનનાદી વિ. રુક્મા ડી. સુવર્ણા અને
 અન્ય [૨૦૧૨] ૧ એસ.સી.સી. ૫૧૦; શશી કુમાર બેનર્જી અને અન્ય વિ.
 સુબોધ કુમાર બેનર્જી અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૫૨૯ –

ઉલ્લેખિત. રાજેશ ચંદ અને અન્ય વિ. દયાવતી અને અન્ય આઈ.એલ.આર.
(૧૯૮૧) ૨ દિલ્લી ૪૭૭; કૃષ્ણ દાસ ગુપ્તા વિ. ધ સ્ટેટ અને અન્ય ૨૦૧૨
એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ડી.ઈ.એલ. ૯૭૭ – ઉલ્લેખિત.

કેસ લો રેફરન્સ

[૧૯૯૩] ૨ એસ.સી.આર. ૪૫૪ નો પરિચ્છેદ ૧૫.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો

[૧૯૫૯] સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૨૬ નો પરિચ્છેદ ૧૫.૨ માં આધાર લેવામાં
આવ્યો

[૧૯૮૨] ૧ એસ.સી.આર. ૧૧૮૮ નો પરિચ્છેદ ૧૫.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો

[૧૯૭૫] ૧ એસ.સી.આર. ૬૮૭ નો પરિચ્છેદ ૧૫.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો

[૧૯૬૨] ૩ એસ.સી.આર. ૧૯૫ નો પરિચ્છેદ ૧૭.૧ માં આધાર લેવામાં
આવ્યો

[૧૯૭૭] ૧ એસ.સી.આર. ૯૨૫ પર પરિચ્છેદ ૧૭.૧ માં આધાર રાખવામાં
આવ્યો.

[૨૦૦૮] ૭ એસ.સી.આર. ૨૫૦નો પરા ૧૭.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૯૮] ૨ એસસીઆર ૪૮૬ નો પરિચ્છેદ ૧૭.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

[૧૯૯૫] ૨ એસ.સી.આર. ૫૮૫ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૧૭.૧ માં કરવામાં આવ્યો હતો

[૨૦૦૭] ૬ એસ.સી.આર. ૮૫૩ નો પરિચ્છેદ ૧૭.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો

[૨૦૦૬] ૭ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૭૮૭ નો પેરા ૧૭.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૨૦૦૮] ૧૪ એસ.સી.આર. ૬૨૧ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો

[૨૦૦૨] ૧ એસ.સી.આર. ૧૩૨ નો પેરા ૧૮.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૧૯૯૬] ૧ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૬૮ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૧૮.૪ માં કરવામાં આવ્યો.

[૨૦૧૪] ૭ એસ.સી.આર. ૬૯૭ પર ફકરો ૧૮.૬.૨ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો.

(૨૦૧૪) ૧૫ એસ.સી.સી. ૫૭૮નો પરિચ્છેદ ૧૮.૬.૨માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

(૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૩૮૭ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૬.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૨૦૦૭] ૧૧ એસ.સી.આર. ૪૦૪ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૬.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૨૦૦૫] ૩ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૭૧૯ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૬.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૨૦૦૩] ૬ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૬૩૭ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૬.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૨૦૦૩] ૨ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૮૩ નો પરિચ્છેદ ૧૮.૬.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

(૧૯૯૫) ૪ એસસીસી ૪૫૯ નો પરા ૧૮.૬.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૬૪] એસસીઆર ૮૧૪ નો પરા ૧૯.૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૧૯૯૦] ૧ એસ.સી.આર. ૮૧૩નો પરા ૧૯.૩.૩ માં સંદર્ભ લેવાયો.

[૧૯૯૯] ૨ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૫૮ પરા ૨૦.૧ માં આધારરૂપ માનવામાં આવ્યો.

[૧૯૮૮] ૩ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૩૩૩ નો પરા ૨૦.૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૨૦૦૬] ૭ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૭૮૭ નો પરિચ્છેદ ૨૦.૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

[૨૦૦૭] ૬ એસ.સી.આર. ૧૧૦૩ નો પરા ૨૦.૫ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો

(૨૦૧૨) ૧ એસ.સી.સી. ૫૧૦ નો પરિચ્છેદ ૨૦.૬ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

સિવિલ અપીલ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૩૬૮૮/૨૦૧૭.

નવી દિલ્હી સ્થિત દિલ્હી વડી અદાલતના એફ.એ.ઓ. નં. ૩૬/૨૦૧૦ માં તા. ૨૭.૦૬.૨૦૧૪ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

કામિની જયસ્વાલ, અભિમાનુએ શ્રેષ્ઠ, શ્રીમતી રાની મિશ્રા અને જતિનેરપાલ સિંહ, અપીલકર્તા તરફથી વકીલો.

અર્જુન હરકૌલી, પ્રતીક ગર્ગ, સુશ્રી આરઝૂ ખુરાના, પ્રસેનજીત બેનર્જી, સુશ્રી નિધી મોહન પરાશન, સુશ્રી શ્રેયા સિંઘલ, શ્રી પ્રત્યક્ષ શર્મા, સુશ્રી પ્રાચી દત્તા અને સર્વેશ સિંહ, સામાવાળાઓ તરફથી વકીલો. અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ પ્રદાન કરવામાં આવ્યો હતો

દિનેશ મહેશ્વરી, ન્યાયમૂર્તિ.

સંક્ષિપ્ત રૂપરેખા સાથેની પ્રસ્તાવના

૧. વિશેષ અનુમતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી આ અપીલ, એફ.એ.ઓ. નં. ૩૬/૨૦૧૦ માં તા. ૨૭.૦૬.૨૦૧૪ના ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત છે, જેના દ્વારા નવી દિલ્હી સ્થિત દિલ્હી વડી અદાલતે હાલના અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલને નામંજૂર કરી હતી અને પ્રોબેટ કેસ નં. ૪૬૫/૨૦૦૬ માં, પશ્ચિમ જિલ્લો, તિસ હજારી અદાલતો, દિલ્હી ના વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા તા. ૨૩.૧૧.૨૦૦૮ના રોજ આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશને યથાવત્ રાખ્યો હતો, જેના પરિણામે વિવાદી પક્ષકારોની માતાએ તા. ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ કર્યાનું કહેવાતું વિલ સંબંધિત પ્રોબેટ મંજૂર કરવાની અપીલકર્તાની પ્રાર્થના નામંજૂર થઈ હતી^૧.

૨. પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતના સંબંધમાં પ્રોબેટ મંજૂર કરવાની અપીલકર્તાની પ્રાર્થના, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતને ઘેરી રહેલી અનેક અસ્પષ્ટ અને બિનસમજાવેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હોવાનું નિષ્કર્ષ કાઢ્યા બાદ, નીચલી અદાલત તથા વડી અદાલત બન્ને દ્વારા સમકાલીન રીતે નામંજૂર કરવામાં આવી છે. તેથી વ્યથિત થઈને, અરજદાર-અપીલકર્તાએ, જેને પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનો કાર્યસાધક તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો અને જે નિર્વિવાદ રીતે તે હેઠળનો મુખ્ય લાભાર્થી હતો, આ અપીલ દાખલ કરી છે અને એવો આગ્રહ રાખ્યો છે કે વસીયતકર્તા દ્વારા કાયદાની તમામ આવશ્યકતાઓનું યથાવિધિ પાલન કરીને વસીયતનું કરણ સ્પષ્ટપણે અભિલેખ પર સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું છે અને એવી કોઈ શંકાસ્પદ

૧ આ પછી તેને ‘વિવાદિત વસીયતનામું’ અથવા ‘પ્રશ્નાધીન વસીયતનામું’ અથવા ‘પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજ’ તરીકે પણ ઉલ્લેખવામાં આવશે.

પરિસ્થિતિ અસ્તિત્વમાં નહોતી કે જે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતની અસલિયત વિરુદ્ધ કાર્ય કરી શકે.

૩. તેથી, મૂળભૂત રીતે આ અપીલમાં નિર્ધારણ માટેનો મુદ્દો એ છે કે શું નીચલી અદાલત અને વડી અદાલત પ્રાર્થના કરવામાં આવી મુજબ ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ તારીખની વસીયતનામા અંગે પ્રમાણીકરણપત્ર આપવાથી ઈનકાર કરવામાં યોગ્ય ઠરી હતી કે નહીં.

પક્ષકારો અને સાક્ષીઓ

૪. વિષયવસ્તુની સમજ માટે અને આ અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નોના અસરકારક નિર્ધારણ માટે, અમે નીચે મુજબ સંબંધિત ભૂમિકાઓ સાથે આ મામલામાંના મુખ્ય પક્ષકારો અને સંકળાયેલા સાક્ષીઓની નોંધ લઈ શકીએ :

૪.૧. વસિયતકર્તા:

શ્રીમતી અમરજીત મામિક, લેફ્ટનન્ટ કર્નલ (નિવૃત્ત) ડી. એસ. મામિકની પત્ની. તેમના પતિ લેફ્ટનન્ટ કર્નલ (નિવૃત્ત) ડી. એસ. મામિકનું ૨૦.૧૦.૨૦૦૨ના રોજ અવસાન થયું હતું. સ્વયં વસિયતકર્તાનું ૨૧.૦૫.૨૦૦૬ના રોજ અવસાન થયું હતું, અને તેઓ પાછળ બે પુત્રીઓ તથા એક પુત્ર છોડી ગયા હતા, જે અહીં વિવાદકર્તા પક્ષો છે.

જ.૨. અપીલકર્તા: શ્રીમતી કવિતા કંવર

તે વસિયતકર્ત્રીની નાની પુત્રી છે. પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામામાં તેનાને કાર્યનિર્વાહક તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે અને કેટલીક શરતો સાથે, તે તેના હેઠળની મુખ્ય લાભાર્થી છે. તેણે પ્રોબેટ મેળવવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી, જે નીચલી અદાલત અને વડી અદાલત દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી છે.

જ.૩. સામાવાળા નં. ૧: શ્રીમતી પામેલા મહેતા² તે વસિયતકર્ત્રીની મોટી અને વિધવા પુત્રી છે. વિવાદિત વસિયતમાં દર્શાવેલ શરતોનો હેતુ ઉપરથી તો તેના નિવાસ માટે જોગવાઈ કરવાની દિશામાં જણાય છે. પ્રારંભમાં, તેણે વિરોધનું લેખિત જવાબનામું દાખલ કર્યું નહોતું, પરંતુ કાર્યવાહીનું અનુવર્તી તબક્કે અને અપીલકર્તાની સાક્ષી દરમિયાન, તેણે પોતાનું લેખિત જવાબનામું દાખલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. જોકે, તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ એવી પ્રાર્થના નીચલી અદાલતે નામંજૂર કરી હતી. તેમ છતાં, તેણે સતત આ મામલાનો વિરોધ કર્યો છે, જેમ કે આગળ નોંધવામાં આવશે.

જ.૪. સામાવાળા નં. ૨: કર્નલ (નિવૃત્ત) પૃથ્વીરાજ મમિક³

2 વર્તમાન અપીલની સામાવાળા નં. ૧ નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતમાં નોંધપોથીમાં સામાવાળા નં. ૨ તરીકે દર્શાવવામાં આવી હતી. તેથી, પડકારાયેલ ચુકાદાઓ અને અન્ય કાર્યવાહીમાં તેના સંબંધિત ઉલ્લેખ ‘સામાવાળા નં. ૨’ એવા વર્ણન સાથે જોવા મળશે. તેમ છતાં, આ ચુકાદામાં અભિવ્યક્તિની સાતત્યતા જળવાઈ રહે તે માટે, જ્યાં જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં સંદર્ભાનુસાર સ્પષ્ટતા સાથે તેનો ઉલ્લેખ ‘સામાવાળા નં. ૧’ તરીકે કરવામાં આવે છે.

3 ઉપરોક્ત પાદટીપ સમાન, હાલની અપીલમાં સામાવાળા નં. ૨ નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતમાં સામાવાળા નં. ૩ તરીકે નોંધાયેલ હતા. તેથી, આક્ષેપિત ચુકાદાઓ અને અન્ય તબક્કાઓમાં તેમનું વર્ણન

તે વસીયતકર્તાનો પુત્ર છે. વિવાદિત વસીયત દ્વારા તેને વસીયતકર્તાના બેંક ખાતાઓમાં જમા રહેલી ‘જમા શેષ રકમ’ અપાયેલી છે, પરંતુ આ સ્પષ્ટીકરણ સાથે કે તે વસીયતકર્તાની સ્થાવર મિલ્કતોના કોઈપણ હિસ્સાનો વારસદાર બનશે નહીં. તેણે લેખિત જવાબ દાખલ કર્યો હતો અને વિવાદિત વસીયતના પ્રોબેટ માટેના દાવાનો તેણે સતત વિરોધ કર્યો છે.

૪.૫. સાક્ષીકરણ કરનાર સાક્ષીઓ:

પીડબ્લ્યુ-૨: શ્રી ઉર્વિંદર સિંહ કોહલી, જેમને અપીલકર્તાના મિત્ર કહેવાય છે અને તેમની પુત્રીનું લગ્ન અપીલકર્તાના પિતરાઈ ભાઈના પુત્ર સાથે થયું હતું; અને પીડબ્લ્યુ-૩: મેજર જનરલ મનજીત અહલુવાલિયા, જે વસીયતકર્તાની બહેનના પુત્ર છે.

સંકળાયેલ સ્થાવર મિલકત: વૃતાંત અને વર્ણન

૫. પ્રારંભે અમે આ બાબત પણ નોંધવા યોગ્ય માનીએ છીએ કે અચલ મિલ્કત, જેના એક ભાગ અંગે વસીયત કરવામાં આવી છે અને જે આ મામલામાં મુખ્ય વિવાદનો કેન્દ્રબિંદુ છે, તેના મૂળ માલિક, એટલે કે વિવાદી પક્ષકારોના પિતાની ઈચ્છા અનુસાર થયેલા વિવિધ હસ્તાંતરણોનો પોતાનો અલગ ઇતિહાસ છે. સંબંધિત હકીકતી પાસાઓ તેમજ આ કેસના મુખ્ય લક્ષણોને સમજવા માટે, પ્રશ્નગ્રસ્ત અચલ મિલ્કતના વર્ણન તેમજ તેના સંબંધિત ભૂતકાળના વ્યવહારોની

‘સામાવાળા નં. ૩’ તરીકે કરવામાં આવ્યું છે. જોકે, આ ચુકાદામાં પ્રયોગોની સાતત્યતા જળવાઈ રહે તે માટે, જ્યાં જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં પ્રાસંગિક સ્પષ્ટીકરણ સાથે તેમનો ઉલ્લેખ ‘સામાવાળા નં. ૨’ તરીકે કરવામાં આવે છે.

પણ નોંધ લેવી તેટલી જ આવશ્યક છે. પ.૧. પ્રશ્નગ્રસ્ત મિલ્કત ડી-૧૭૯, ડિક્લેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી તરીકે ઓળખાય છે, જેનું ક્ષેત્રફળ ૩૨૫ ચોરસ ચાર્ડ છે અને તેમાં ભૂતલ, પ્રથમ માળ, ટેરેસ તથા ગેરેજ અને નોકર ક્વાર્ટરના એનેક્સી બ્લોક ધરાવતું મકાન સામેલ છે. સમગ્ર મિલ્કત મૂળરૂપે લેફ્ટનન્ટ કર્નલ (નિવૃત્ત) ડી. એસ. મામિક, જે વિવાદી પક્ષકારોના પિતા હતા, તેમની માલિકીની હતી; તેમણે પોતાના જીવનકાળમાં, તા. ૨૫.૦૧.૨૦૦૧ની નોંધાયેલ દાનખત દ્વારા આ મિલ્કતનો ભૂતલ અપીલકર્તાને ભેટરૂપે આપ્યો હતો; અને ત્યારબાદ, તા. ૧૪.૦૨.૨૦૦૧ની નોંધાયેલ વસિયત દ્વારા બાકીના ભાગો, એટલે કે પ્રથમ માળ, ટેરેસ તથા ગેરેજ અને નોકર ક્વાર્ટરના એનેક્સી બ્લોક, પોતાની પત્ની શ્રીમતી અમરજીત મામિકના હિતમાં વસિયત કર્યા હતા. લેફ્ટનન્ટ કર્નલ (નિવૃત્ત) ડી. એસ. મામિકનું તા. ૨૦.૧૦.૨૦૦૨ના રોજ અવસાન થયું. તેથી, તેમના અવસાન પછી, વિવાદી પક્ષકારોની માતા શ્રીમતી અમરજીત મામિક, ઉપરોક્ત મિલ્કતના ભૂતલ સિવાયના પ્રથમ માળ અને અન્ય ભાગોની માલિક બની.

પ.૨. એ પણ નોંધપાત્ર છે કે ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ તારીખની વિવાદિત વસીયતના અમલ સમયે, ટેસ્ટેટ્રિક્સ શ્રીમતી અમરજીત મામિક આ મિલ્કતના ભૂતલ પર રહેતા હતા (જે અન્યથા તેમના પિતાએ અપીલકર્તાને ભેટરૂપે આપેલી હતી). આ મિલ્કતનો પ્રથમ માળ (જે અન્યથા ટેસ્ટેટ્રિક્સને તેમના પતિ દ્વારા

વસીયતથી અપાયેલો હતો) ટેસ્ટેટ્રિક્સની વિધવા પુત્રી એવા સામાવાળા નં. ૧ ના કબજામાં રહ્યો છે.

વિવાદિત વસીયતનામું

૬. વિવાદિત વસીયતનામું તા. ૨૦.૦૫.૨૦૦૩નું, આંક પીડબ્લ્યુ૧/એચ તરીકે નોંધ પર મૂકવામાં આવ્યું છે. આ વસીયતનામાને સંબંધિત વિવિધ પ્રકારની અનેક વિશેષતાઓ આ કેસમાં વિવાદનો વિષય બને છે. નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતે પણ આ વસીયતનામાને ઘેરતી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓમાંથી કેટલીકનું વિશ્લેષણ કરી તેને ધ્યાનમાં લીધી છે અને આ અપીલમાં વિવાદિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી લાંબી દલીલો પણ આ વસીયતનામાને કેન્દ્રમાં રાખીને જ ફરતી રહી છે. ઉપસ્થિત પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં લેતા, વિવાદિત પક્ષોની ભૂમિકા તેમજ પડકારિત ચુકાદાઓમાં નોંધાયેલા નિષ્કર્ષોની મૂલવણી કરવા માટે, આ વિવાદિત વસીયતનામાની વિશેષતાઓ અને લક્ષણોની નોંધ લેવી યોગ્ય રહેશે.

૬.૧. વિવાદિત વસીયતનામું બે પાનાંમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. તે આ અર્થમાં આંશિક સ્વહસ્તલિખિત દસ્તાવેજ છે કે તેનો પ્રારંભિક અને અંતિમ અંશ/કલમો હસ્તલિખિત છે, જ્યારે અન્ય પરિચ્છેદો/કલમો ઇલેક્ટ્રોનિક મુદ્રણમાં છે. કહેવાય છે કે આ વસીયતનામું સુશ્રી અમરજીત મામિક દ્વારા, પ્રશ્નાધીન મિલકતના ભોંયતળિયે સ્થિત ડી-૧૭૯, ડિફેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી ખાતે નિવાસ કરતી વખતે, સાક્ષીદારો અને અપીલકર્તાની હાજરીમાં, ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું.

૭. સંબંધિત વસીયતનામું નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે: –

“વસીયતનામું

હું અમરજીત મામિક, વય ૭૭ વર્ષ, સ્વ. કર્નલ (નિવૃત્ત) ડી.એસ. મામિકની પત્ની, રહેવાસી ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર, ડી. ૧૭૯, ડિક્કેન્સ કોલોની, ન્યૂ દિલ્હી – ૧૧૦૦૨૪, દ્વારા આથી ન્યૂ દિલ્હીમાં આજે તા. ૨૦ મે ૨૦૦૩ના રોજ મારી આ અંતિમ ઇચ્છાપત્ર અને વસીયત બનાવું છું.

૧. જ્યારે કે હું લેફ્ટેનન્ટ કર્નલ (નિવૃત્ત) ડી.એસ. મામિક સાથે વિવાહિત હતી, અને આ વૈવાહિક સંબંધમાંથી નીચે મુજબના સંતાનોનો જન્મ થયો:

૧. શ્રીમતી પામેલા મહેતા – પુત્રી, વય ૬૦ વર્ષ

૨. કર્નલ (નિવૃત્ત) પૃથ્વીજિત મામિક – પુત્ર, વય ૫૭ વર્ષ

૩. સુશ્રી કવિતા કન્વર – પુત્રી, ઉંમર ૫૦ વર્ષ

૨. અને જ્યારે મારા જણાવેલ પતિ જણાવેલ ઇમારત, જે નંબર ડી-૧૭૯, ડિક્કેન્સ કોલોની, ન્યૂ દિલ્હી – ૧૧૦૦૨૪ ધરાવે છે, તેના માલિક હતા, અને જે ૩૨૫ ચો. ચાર્ડ વિસ્તાર ધરાવતા જમીનખંડ પર નિર્મિત હતી તથા તેમાં ભૂતળ, પ્રથમ માળ, તેના ઉપરની ટેરેસ અને તેના ઉપર ગેરેજ તથા નોકર ક્વાર્ટર્સનો એનેક્સ બ્લોક સમાવેશ પામતો હતો.

૩. અને જ્યારે મારા કહેવાતા પતિએ તેમના જીવનકાળ દરમિયાન ઉપરોક્ત ઇમારતના ભૂતળ અંગે મારી ઉપરોક્ત સૌથી નાની પુત્રી શ્રીમતી કવિતા

કંપરનાં હિતમાં તારીખ ૨૫.૧.૨૦૦૧નો વિધિવત્ નોંધાયેલ દાનખત કર્યો હતો અને જણાવેલ દાનખતના અમલીકરણ પછી તેણીએ સ્વાભાવિક સ્નેહ અને લાગણીવશ મારી રહેલાંક જરૂરિયાતો માટે એ જ માળનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપી છે.

૪. અને જ્યારે કે મારા ઉક્ત પતિએ તા. ૧૪.૨.૨૦૦૧ના રોજના વસીયતનામા દ્વારા, જે વિધિવત રીતે કરવામાં આવેલ અને યોગ્ય રીતે નોંધાયેલ છે, મને તે જ મકાનનો ઉક્ત ભૂતળનો ભાગ બાદ રાખીને અને તે સિવાય, પ્રથમ માળ, તેના ઉપરનો ધાબો તથા ઉક્ત મકાનના અન્ય તમામ ભાગો, જેનો અહીંથી આગળ મિલકત તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવશે, વસીયતથી અર્પણ કર્યા છે.

હું મારી સંપૂર્ણ સજાગ સ્થિતિ અને સ્વસ્થ મનસ્થિતિમાં છું અને શું યોગ્ય છે અને શું અયોગ્ય છે તે હું સંપૂર્ણપણે સમજું છું. હું મારી સ્વર્ણરચાથી અને સ્વપ્રેરણાથી, કોઈપણ પ્રકારના બળ, દબાણ, બાધ્યતા અથવા પ્રભાવ વિના, મારા અવસાન પછી ઉપરોક્ત મારી મિલ્કતોના વારસાગત હક કઈ રીતે નિર્ધારિત થવા જોઈએ તે બાબતે દિશાનિર્દેશ આપવા માટે આ વસીયતનામું બનાવી રહ્યો છું. આથી અને આ હેઠળ, ભૂતકાળમાં મેં બનાવેલ કોઈપણ વસીયતો અથવા પરિશિષ્ટ વસીયતોને હું રદ કરું છું.

૧. હું આ દ્વારા મારી સૌથી નાની પુત્રી ઉક્ત શ્રીમતી કવિતા કંપર ને ઉપરોક્ત અચળ સંપત્તિમાંનો મારો સંપૂર્ણ હિસ્સો, એટલે કે પ્રથમ માળ

અને ટેરેસ સહિતના અન્ય તમામ હિસ્સાઓ, તળિયાના માળને ખાસ કરીને બાદ રાખીને, આપું છું, હસ્તાંતરિત કરું છું અને વસીયતરૂપે સોંપું છું, આ વિશિષ્ટ નિર્દેશો સાથે કે મારી ઉક્ત પુત્રી શ્રીમતી કવિતા કંવર, તેની દૃષ્ટિએ યોગ્ય ગણાતા ૨ વિકલ્પોમાંથી કોઈ એકનો અમલ કરશે, એટલે કે

(એ) ઉક્ત ઇમારતની અગાશી પર મારા અવસાનના સમયે મ્યુનિસિપલ બિલ્ડિંગ બાય-લોઝ હેઠળ જેટલા આવરિત ક્ષેત્રફળની રહેણાંક સુવિધા બાંધવાની પરવાનગી હોય તેટલી રહેણાંક સુવિધા બાંધવી અને તે બાંધકામનો કબજો મારી મોટી પુત્રી, નામે શ્રીમતી પામેલા મહેતા, ને સોંપવો, જે ત્યારબાદ ઉક્ત ભાગ પર એકમાત્ર અને વિશિષ્ટ હક પ્રાપ્ત કરશે, પરંતુ તે ઉપરના અગાશી હકો ઉક્ત શ્રીમતી કવિતા કંવરનાં હિતમાં જ યથાવત્ નિહિત રહેશે,

અથવા

(બી) ઉક્ત ઇમારત તોડી પાડવી અને મ્યુનિસિપલ બિલ્ડિંગ બાય-લોઝ હેઠળ જેટલું નવું બાંધકામ અનુમતિપાત્ર હોય તેવું બાંધકામ કરાવવું અને આ રીતે નિર્મિત સમગ્ર ઇમારતના એકમાત્ર અને વિશિષ્ટ માલિક બનવું, પરંતુ આવી ઇમારતના સર્વોચ્ચ માળ પર આવેલું જે નિર્મિત રહેણાંક ભાગ હશે તે ભાગ સિવાય, અને તે ભાગનો હક ફક્ત અને વિશિષ્ટ રીતે મારી ઉક્ત મોટી પુત્રી શ્રીમતી પામેલા મહેતા ના પક્ષે નિહિત રહેશે, જ્યારે તેના

પરના ટેરેસ અધિકારો મારી ઉક્ત પુત્રી શ્રીમતી કવિતા કંવર ના પક્ષે
યથાવત્ નિહિત રહેશે.

૨. હું એ પણ નિર્દેશ કરું છું કે, ભવિષ્યમાં જો હું અહીં પછી કોઈ વધારાની
જંગમ અથવા સ્થાવર સંપત્તિ હસ્તગત કરું અથવા હાલની આ વસીયતમાં
ઉલ્લેખ કરવાનું હું ભૂલી ગયો હોઉં એવી કોઈ અન્ય સંપત્તિ હોય, તો તે જ મારી
પુત્રી શ્રીમતી કવિતા કંવર પર વારસાગત રીતે જતી રહેશે.

૩. હું હેતુપૂર્વક મારા પુત્ર, કર્નલ પૃથિવિજિત મામિકને, મારા બેંક ખાતાઓમાં
રહેલી જમા શેષ રકમ આપું છું, વસિયત કરું છું અને વારસામાં અર્પણ કરું છું.
તેમ છતાં, હું સ્પષ્ટ કરું છું કે મારો ઉક્ત પુત્ર ઉપરોક્ત મારી અચલ
સંપત્તિઓનો કોઈપણ ભાગ વારસામાં પ્રાપ્ત નહીં કરે.

૪. હું અત્રે મારી ઉક્ત પુત્રી શ્રીમતી કવિતા કંવર ને મારી વસિયતનામાની
અમલદાર તરીકે નિમણૂક કરું છું.

જેના સાક્ષીમાં, હું અમરજીત મમિકે, તેમાં સમાવાયેલ વિષયવસ્તુને સમજીને
અને તેમાં કરવામાં આવેલ વસિયતી બક્ષીસને તે દ્વારા સમર્થન આપતાં તથા
મારી મંજૂરી આપતાં, આ મારી અંતિમ વસિયતનામા પર તેમજ તેને સમાવતા
૨ પાનાં પૈકી દરેક પર મારા હસ્તાક્ષર કર્યા અને હસ્તલિખિત રીતે સબસ્ક્રાઈબ
કર્યા છે.

હું અહીં ઉપર મુજબ દર્શાવ્યા મુજબ, મારા ૨ પાનાંમાં તૈયાર કરાયેલા
વસીયતનામામાં મારા માલમત્તાનો ઉત્તરાધિકાર જે રીતે પસાર થશે, તે રીતને

સંપૂર્ણ મંજૂરી આપું છું. જેના દરેક પાનાં પર મારા દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા છે.

અમરજીત મામિક
વસિયતકર્તા

સાક્ષીઓની હાજરીમાં વસિયતકર્તા દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા છે અને
સાક્ષીઓએ (સહી/-)

વસિયતકર્તાની હાજરીમાં હસ્તાક્ષર કરવામાં આવેલ

સાક્ષી નં. ૧: (સહી/-) મેજર જનરલ મંજીત આહલુવાલિયા ડી-૩૪

ડિફેન્સ કોલોની ૨૦ મે ૨૦૦૩

સાક્ષી નં. ૨: (સહી/-) (સહી/-) ૨૦/૫/૦૩ ઉર્વિન્દર એસ. કોહલી

એસ/ઓ એસ. નર્વીંદર એસ. કોહલી
૨૨૭ જોર બાઘ એન. દિલ્હી "

(નોંધ: ઘાટા તિરછા અક્ષરમાં દર્શાવેલાં અંશો વસિયતકર્તાના હસ્તલેખમાં છે, જ્યારે અઘાટા તિરછા અક્ષરમાં દર્શાવેલાં અંશો સંબંધિત સાક્ષીઓના હસ્તલેખમાં છે. બાકીની બધી સામગ્રી ઇલેક્ટ્રોનિક મુદ્રણની છે)

અરજીઓ, મુદ્દાઓ અને પુરાવાનો સારાંશ તેમજ નીચલી અદાલતમાં થયેલી

કાર્યવાહીનો સંબંધિત ભાગ

૮. પક્ષકારોની વિગતો અને સંકળાયેલ મિલકતના વિશેષો તેમજ વિવાદાસ્પદ ઇચ્છાપત્રની સામગ્રીનો નોંધ લીધા પછી, હવે અમે પક્ષકારોના દાવા-જવાબનો સારાંશ, નીચલી અદાલતે ઘડેલા મુદ્દાઓ, પક્ષકારો દ્વારા રજૂ

કરાયેલા પુરાવાના મહત્વપૂર્ણ પાસાઓ અને નીચલી અદાલતની કાર્યવાહીનો સંબંધિત ભાગ, જે અહીં સામેલ પ્રશ્નો પર અસર ધરાવે છે, તેનો સારાંશ રજૂ કરી શકીએ છીએ.

૮.૧. સંક્ષેપમાં કહીએ તો, વર્તમાન અપીલને જન્મ આપતી અરજી અપીલકર્તાએ તા. ૦૬.૧૧.૨૦૦૬ના રોજ દિલ્હી સ્થિત જિલ્લા ન્યાયાધીશની અદાલતમાં ભારતીય વારસાગત અધિનિયમ, ૧૯૨૫^૪ની કલમ ૨૭૬ હેઠળ, પ્રશ્નાધીન વસીયતનું પ્રોબેટ મંજૂર કરવા માટે રજૂ કરી હતી, જે તેની માતા શ્રીમતી અમરજીત મામિકે બનાવ્યાનું કહેવાતું હતું, અને તેમાં રાજ્ય (એન.સી.ટી., દિલ્હી)ને સામાવાળા પક્ષકાર તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ, પક્ષકારોની સુધારેલ નોંધ રજૂ કરીને, વર્તમાન સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ને અનુક્રમે સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યા. અપીલકર્તાએ અરજીમાં વસીયતકર્તાના સંતાનો સંબંધિત તથ્યો તેમજ તેના પિતાએ તેના હિતમાં કરેલ ભોંયતળિયાના જણાવાયેલા દાનનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને ત્યારબાદ અરજીમાં એવો દાવો કર્યો હતો કે પ્રશ્નાધીન વસીયત દ્વારા વસીયતકર્તાએ નવી દિલ્હી, ડિકેન્સ કોલોની, મિલકત નં. ડી-૧૭૯ની પ્રથમ મંજિલ તથા ભોંયતળિયા સિવાયના અન્ય હિસ્સાઓ તેના હિતમાં વસીયત કર્યા હતા, અને તે સાથે બે વિકલ્પોમાંથી કોઈ એક અમલમાં મૂકવા માટે સૂચના આપી હતી, અર્થાત્, અથવા તો ઉક્ત મિલકતની પ્રથમ મંજિલની છત ઉપર બાંધકામ કરવું.

4 અહીંથી આગળ પણ તેને ‘વારસાગત અધિનિયમ’ તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવશે.

અથવા ઉક્ત ઇમારતને ધરાશાયી કરીને પુનઃનિર્માણ કરવું અને તેની પરના ટેરેસના અધિકારો પોતાના પાસે રાખીને ઉક્ત ઇમારતનો સર્વોચ્ચ માળ શ્રીમતી પામેલા મહેતા (વસીયતકર્તાની બીજી પુત્રી) ને આપવો; અને સેન્ટ્રલ બેંક ઑફ ઇન્ડિયા ખાતે જાળવાયેલા તેમના બચત બેંક ખાતામાં રહેલ બાકીની રકમ તેમના પુત્ર કર્નલ (નિવૃત્ત) પૃથ્વીજિત મામિકના હિતમાં વસીયતરૂપે આપી હતી. વિવાદિત વસીયત ઉપરોક્ત બે સાક્ષીઓની હાજરીમાં વિધિપૂર્ણ રીતે અમલમાં મુકાઈ હતી અને વસીયતકર્તાનું અવસાન ૨૧.૦૫.૨૦૦૬ના રોજ થયું હતું, એવું જણાવતાં અપીલકર્તાએ દાવો કર્યો કે તે વિવાદિત વસીયતની કારોબારી અને લાભાર્થી હતી અને તેના પ્રોબેટ માગવા હકદાર હતી.

૮.૨. તેમની પ્રાસંગિકતા દ્રષ્ટિએ, ઉક્ત અરજીઅંતર્ગત તથા તે અરજીએ સાથે જોડાયેલ અનુસૂચિ અ અને અનુસૂચિ બનાં તત્ત્વગત વિષયવસ્તુનો નોંધપાત્ર રીતે ઉલ્લેખ કરવો ઉપયોગી રહેશે, જેમાં અનુક્રમે અવસાન પામેલ સુશ્રી અમરજીત મામિકના સ્વાભાવિક વારસદારોની વિગતો અને અવસાન પામેલાના સંપત્તિઓની યાદી નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવી છે:—

“ * * * * *

૪. કે ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ તારીખનું “વસીયતનામું” શ્રીમતી અમરજીત મામિક દ્વારા બે સાક્ષીઓની હાજરીમાં, નામે મેજર જન. મનજીત અહલુવાલિયા, રહેવાસી ડી-૩૪, ડિકેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી અને શ્રી ઉર્વિન્દર એસ.

કોહલી, પુત્ર એસ. નરિન્દર એસ. કોહલી, રહેવાસી ૨૨૭ જોર બાગ, નવી દિલ્હી-૧૧૦૦૦૩, સમક્ષ વિધિપૂર્વક અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું.

૫. કે મૃતક ડી-૧૭૯, ડિફેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી-૧૧૦૦૨૪ સ્થિત મિલકતના પ્રથમ માળ, તેના ઉપરની અગાસી તથા અન્ય તમામ હિસ્સાઓના માલિક હતા, સિવાય કે ઉક્ત ઇમારતનો ભૂતળ, જેમ કે વસિયતમાં ઉલ્લેખિત છે, અને ઉક્ત મિલકત “વસિયત” મુજબ અરજદાર તથા તેની બહેન એટલે કે શ્રીમતી પામેલા મહેતા ના હાથે આવવાની સંભાવના છે.

૬. કે, મૃત્યુ પામેલાની પતિ નં. ડી-૧૭૯, ડિફેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી-૧૧૦૦૨૪ ધરાવતી મિલકતના માલિક હતા, જે ૩૨૫ ચોરસ ગજ માપના જમીનના પ્લોટ પર બાંધવામાં આવેલ હતી અને જેમાં ભોંયતળિયું, પ્રથમ માળ, તેના પર ટેરેસ તેમજ તેના પર ગેરેજ અને નોકર ક્વાર્ટર્સનો એનેક્સ બ્લોક સમાવેશ પામતો હતો।

૭. કે, અવસાન પામેલ સ્ત્રીના પતિએ પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન ઉક્ત ઇમારતના ભૂતળ અંગે પોતાની નાની પુત્રી એટલે કે શ્રીમતી કવિતા કંવરનાં હિતમાં તા. ૨૫.૦૧.૨૦૦૧નું વિધિવત્ નોંધાયેલ દાનખત અમલમાં મૂક્યું હતું.

કે મૃતકના પતિએ તા. ૧૪.૦૨.૨૦૦૧ ની ‘નોંધાયેલ વસિયત’ દ્વારા, ભૂતળને બચાવી અને તેને બાદ કરતાં, ઉક્ત ઇમારતનો પ્રથમ માળ,

તેના ઉપરનો ટેરેસ તથા અન્ય તમામ ભાગો મૃતકને વસિયતનામા દ્વારા આપ્યા હતા.

૯. કે સ્મટી. અમરજીત મામિકનું ૨૧.૦૫.૨૦૦૬ના રોજ દિલ્હીમાં, આ અદાલતના જ્યુરિસડિક્શનની અંદર, અવસાન થયું હતું.

૧૦. કે અવસાન પામેલ સુશ્રી અમરજીત મામિક ધર્મે હિંદુ હતી અને અરજદાર સિવાય તેણે પાછળ નીચે મુજબના સગાઓ/કાયદેસરના વારસદારો છોડી ગયા હતા :

(૧) સુશ્રી પામેલા મહેતા પુત્રી

(૨) કર્નલ (નિવૃત્ત) પૃથ્વીજિત મામિકનો પુત્ર

ઉપરોક્ત વારસદારોના પૂર્ણ સરનામાંઓ આ અરજીએ સાથે જોડાયેલ સમયપત્રક ‘એ’ તરીકે ચિહ્નિત અનુસંગોમાં આપવામાં આવ્યા છે. ઉપરોક્ત કાનૂની પ્રતિનિધિઓ સિવાય, હિંદુ વારસાગત અધિનિયમમાં ઉદ્દેખિત પ્રથમ વર્ગનો અન્ય કોઈ કાનૂની વારસદાર નથી.

૧૧. કે અરજદાર તા. ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ના “વિલ” ના લાભાર્થીઓમાંના એક છે અને અરજદાર ઉક્ત “વિલ” નો કારભારી પણ છે. અરજદારના હાથે આવવાની સંભાવના ધરાવતી અચલ સંપત્તિની કિંમત આશરે રૂપિયા ૧૮ લાખ છે.

૧૨. અરજદારના હસ્તે આવવાની સંભાવના ધરાવતી સંપત્તિઓમાં મિલકત નં. ડી-૧૭૯, ડિક્લેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી-૧૧૦૦૨૪ની પ્રથમ માળ અને તે મિલકતના અન્ય ભાગોનો સમાવેશ થાય છે, ઇમારતના ભૂતળને બચાવ અને બાકાત રાખીને; અને ઉક્ત ઇમારતની પ્રથમ માળની છત પર બાંધકામ કરવાની અથવા ઉક્ત ઇમારતને પાડી નવી રીતે પુનર્નિર્માણ કરવાની એમ બે વિકલ્પોમાંથી કોઈ એક અમલમાં મૂકવાનો અને ઉક્ત ઇમારતનો સર્વોચ્ચ માળ શ્રીમતી પામેલા મહેતાને આપવાનો તથા તેની ઉપરના ટેરેસ અધિકારો પોતે જાળવી રાખવાના.

૧૩. અરજી સાથે સંલગ્ન અનુસૂચિ-બીમાં દર્શાવ્યા મુજબ, સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, ડિક્લેન્સ કોલોની, ન્યૂ દિલ્હી ખાતે જાળવવામાં આવેલા સેવિંગ્સ બેંક ખાતા નં. ૧૦૦૧૦૨૦૫૯૭માં રહેલી બાકી રકમ કર્નલ (રિટાયર્ડ) પૃથ્વીજિત મામિકને જશે અને અરજદાર તે અંગે કોઈ દાવો કરતા નથી.

* * * * *

અનુસૂચિ અ

મૂતક સુશ્રી અમરજીત મામિકના કાનૂની વારસદારોના નામ અને સરનામા

એસ. નં. નામ સંબંધ સરનામું

૧. શ્રીમતી પામેલા મહેતા, પુત્રી, ડી-૧૭૯, ડિક્સેન્સ કોલોની, ન્યૂ દિલ્હી-૧૧૦૦૨૪.
૨. કો. (આરટીડી.) પૃથ્વિજિત પુત્ર મધુબન જિઆન મામિક વાટિકા, ખાલિની, શિમલા(એચ.પી.)
૩. શ્રીમતી કવિતા કંવર પુત્રી એસ-૪૫, પંચશીલા પાર્ક, ન્યૂ દિલ્હી-૩

* * * * *

અનુસૂચિ બી

અચલ મિલકત:

પ્રથમ માળ, તેના ઉપરની છત તથા પરિસર નં. ડી-૧૭૯, ડિક્સેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી-૧૧૦૦૨૪ના અન્ય તમામ ભાગો, ઉક્ત ઇમારતના ભૂતળને બચાવી અને બાદ રાખીને.

જંગમ સંપત્તિઓ:

૧. સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા સાથે જાળવવામાં આવેલ બચત ખાતા નં.

૧૦૦૧૦૨૦૫૯૭ માં રહેલ બાકી રકમ,

ડિક્સેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી. રૂ. ૫૭૭૩૮૯.૦૦ " * * * * * "

૯. ઉક્ત અરજી, જેમાં વસીયતના પ્રમાણપત્રની માંગ કરવામાં આવી હતી, અંતે વિચારણા માટે દિલ્હી સ્થિત વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશની અદાલતમાં હસ્તાંતરિત કરવામાં આવી હતી. જરૂરી પ્રકાશન અને યથાવિધિ નોટિસ બાદ,

સામાવાળાઓ હાજર થયા, પરંતુ ૧૮.૦૪.૨૦૦૭ના રોજ હાલના સામાવાળા નં. ૧ તરફથી એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તેણી અરજી સામે વાંધાઓ દાખલ કરવા ઈચ્છતી ન હતી. તેમ છતાં, હાલના સામાવાળા નં. ૨ તરફથી દસ્તાવેજો સાથે વાંધાઓ હકીકતમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા, જેમણે અપીલકર્તાના દાવાને નકાર્યો હતો અને અન્યોમાં એવું પ્રતિપાદન કર્યું હતું કે પ્રશ્નગત વસીયત બનાવટી અને કૂટરચિત હતી, જેમાં અપીલકર્તા મુખ્ય લાભાર્થી તેમજ નિર્વાહક હતો; કે વારસાગત હક્કમાંથી સામાવાળાઓ અને પૌત્ર-પૌત્રીઓને બહાર રાખવા માટે કોઈ કારણ નહોતું; અને કે પ્રશ્નગત મિલકત પિતૃપરંપરાગત મિલકત હોવાને કારણે, તે સ્વર્ગસ્થ શ્રી ડી.એસ. મેમિકના તમામ કાયદેસરના વારસદારોની માલિકીની છે. જવાબ આપનાર સામાવાળાએ એવો મત જાળવી રાખ્યો હતો કે વસીયતકર્ત્રી અને તેના વચ્ચે કોઈ વિવાદ અસ્તિત્વમાં નહોતો અને માતાએ તેને વસીયતમાંથી બહાર રાખવા માટે કોઈ કારણ નહોતું. તેણે વધુમાં એવો દાવો કર્યો હતો કે અપીલકર્તાના હિતમાં વસીયત કરાયેલ મિલકતની કિંમત કરોડો રૂપિયા હતી અને તેથી, જ્યારે તેની અને તેની માતા વચ્ચેના સંબંધો સૌહાર્દપૂર્ણ હતા ત્યારે તેની માતાએ તેને માત્ર રૂપિયા ૫,૭૭,૩૮૯/- જેટલી જ રકમ છોડી હોય તે સમજવું અશક્ય હતું.

૧૦. નીચલી અદાલતે મામલામાં સંકળાયેલા પ્રશ્નોના નિર્ધારણ માટે નીચેના મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા: -

“૧. સુશ્રી અમરજીત મમિકનું તા. ૨૦-૫-૨૦૦૩નું વસીયતનામું નિયમિત અને માન્ય છે કે કેમ? ઓ.પી.પી

૨. શું સુશ્રી અમરજીત મામિકનું ૨૦-૫-૨૦૦૩ તારીખનું વસીયતનામું જાળી અને બનાવટી છે? ઓપીર-૩

૩. શું અરજદાર સુશ્રી અમરજીત મામિકના તા. ૨૦-૫-૨૦૦૩ના વસીયતનામા સંબંધે પ્રોબેટ/વહીવટપત્ર મંજૂર થવા હકદાર છે? ઓપીપી

૪. રાહત”

૧૧. પુરાવામાં, અપીલકર્તાએ પોતે ફ.સાક્ષી-૧ તરીકે પરીક્ષણ આપ્યું; અને વિવાદિત વસીયતના બે પ્રમાણિત સાક્ષીઓ, શ્રી ઉર્વિન્દર સિંહ કોહલી અને મેજર જનરલ મંજિત આહલુવાલિયા, અનુક્રમે ફ.સાક્ષી-૨ અને ફ.સાક્ષી-૩ તરીકે પરીક્ષણ અપાયા. અપીલકર્તાના પુત્ર શ્રી નિખિલ કન્વરનું પણ ફ.સાક્ષી-૪ તરીકે પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું. દસ્તાવેજી પુરાવામાં, વિવાદાસ્પદ વસીયતને આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી હતી.

૧૧.૧. અપીલકર્તાનો સતત એવો કેસ રહ્યો હતો કે નિર્ધારિત દિવસે વસીયતનામું બનાવવામાં આવી રહ્યું હતું તેની તેને કોઈ પૂર્વ જાણ નહોતી અને અપીલકર્તાને તેના નિવાસસ્થાને આવવા માટે વસીયતકર્તાએ જ આમંત્રિત કરી હતી. અપીલકર્તાએ તેના પુરાવામાં એવો દાવો કર્યો હતો કે નિર્ધારિત દિવસે પોતાની માતાના ઘરે પહોંચ્યા પછી જ તેને ખબર પડી કે તેની માતા વસીયતનામું બનાવી રહી હતી. તેણીએ આગળ એવું પણ જણાવ્યું હતું કે તેને વસીયતનામાની વિગતોની

જાણ નહોતી. અપીલકર્તાનો એવો પણ દાવો રહ્યો હતો કે તેના માતા-પિતાને તેના પ્રત્યે વિશેષ પ્રેમ અને સ્નેહ હતો અને એ જ કારણસર તેમણે ઉક્ત મિલકત તેને જ દાનરૂપે આપી અને વસિયતથી સોંપી હતી. અપીલકર્તાએ પ્રતિપરીક્ષણમાં પણ જણાવ્યું હતું: (૧) કે તેને વસીયતકર્તાની શૈક્ષણિક લાયકાતની જાણ નહોતી, પરંતુ તે (વસીયતકર્તા) અંગ્રેજીમાં વાંચી અને લખી શકતી હતી; (૨) કે છેલ્લા ૨૦-૨૨ વર્ષથી તે અને વસીયતકર્તા સાથે રહેતા નહોતા; (૩) કે વસીયતકર્તાએ તેની સાથે વસિયતનામાની વિગતો અંગે કોઈ ચર્ચા કરી નહોતી અને પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું કોણે તૈયાર કર્યું અને ટાઈપ કર્યું તે બાબતે પણ કંઈ જણાવ્યું નહોતું; (૪) કે તેને ૨૦-૨૧ મે, ૨૦૦૩ના રોજ વસિયતનામાના અસ્તિત્વ વિશે જાણ થઈ હતી; (૫) કે તેની માતાએ વસિયતનામું બનાવવાના દિવસે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ને બોલાવ્યા નહોતા; (૬) કે સામાવાળા નં. ૧ વસીયતકર્તાના ઉપરના માળે રહેતો હતો અને કેન્સરથી પીડાતી વસીયતકર્તાની દેખભાળ રાખતો હતો; (૭) કે વસીયતકર્તાએ સાક્ષી સત્તાધિકારીઓને બોલાવ્યા હતા; (૮) કે વસીયતકર્તાએ સામાવાળાઓ સાથે ક્યારે વસિયતનામા અંગે ચર્ચા કરી હતી તે તેની જાણમાં નહોતું; (૯) કે વસીયતકર્તાએ સાક્ષી સત્તાધિકારીઓ સાથે વસિયતનામાની વિગતો અંગે ચર્ચા કરી હતી (૧૦) કે તેને વસીયતકર્તા કંઈક લખતી હતી તે યાદ છે, પરંતુ તે વસિયતનામા પર હતું કે અન્ય કંઈક હતું તે બાબતે તેને ખાતરી નહોતી^૫; અને (૧૧) કે વસીયતકર્તા અને સામાવાળા નં. ૨ વચ્ચેના સંબંધો તણાવપૂર્ણ હતા.

૫ જોકે, પુરાવા સ્વરૂપના સોગંદનામામાં, અપીલકર્તાએ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે તેની માતાએ વસીયતનામામાં પ્રસ્તાવનાનો ભાગ તેમજ અંતિમ ભાગ પણ લખ્યો હતો

૧૧.૨. પી.ડબલ્યુ.-૨ અને પી.ડબલ્યુ.-૩, પ્રમાણિત સાક્ષીઓ, બન્નેએ વિશિષ્ટપણે સાક્ષી આપી હતી કે સુશ્રી અમરજીત મામિકના ઘરે પહોંચ્યા ત્યારે તેમણે જોયું હતું કે અપીલકર્તા ત્યાં પહેલેથી જ હાજર હતી; કે વસિયતકર્ત્રીએ સહી કરતા પહેલાં તેમની હાજરીમાં વસિયતનામા પર કંઈક લખ્યું હતું; અને કે તેઓ વસિયતનામાની સામગ્રીથી અજાણ હતા કારણ કે તે અંગે તેમની સાથે કોઈ ચર્ચા કરવામાં આવી ન હતી. પી.ડબલ્યુ.-૨ એ વધુમાં પણ આ જ મંતવ્ય જાળવ્યું હતું કે ૧૮.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ અપીલકર્તાએ તેને તેની માતાના ઘરે ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ આવવા માટે બોલાવ્યો હતો. બીજી તરફ, પી.ડબલ્યુ.-૩ એ સાક્ષી આપી હતી કે તે દિવસે તેને તેના ઘરે આવવા માટે આમંત્રણ વસિયતકર્ત્રીએ જ આપ્યું હતું; કે તેના અપીલકર્તા અને સામાવાળાઓ સાથે સારા સંબંધો હતા; કે વસિયતકર્ત્રીના સામાવાળા નં. ૨ સાથે પણ સારા સંબંધો હતા; અને એ પણ કે જ્યારે સુશ્રી અમરજીત મામિકે વસિયતનામા પર કંઈક લખ્યું હતું, ત્યારે તેણીએ તેની પાસે રહેલા મુસદ્દામાંથી તેની નકલ કરી હતી.

૧૨. તેના વિરોધમાં, હરીફાઈ કરતા સામાવાળાઓએ અનુક્રમે આરડબલ્યુ-૧ અને આરડબલ્યુ-૧ તરીકે જબાની આપી. ડિફેન્સ કોલોનીના પોસ્ટ ઓફિસમાંથી શ્રી રામ ગોપાલ મીના ની આરડબલ્યુ-૨ તરીકે પૂછપરછ કરવામાં આવી; સ્ટેટ બેન્ક/ઇન્ડિયામાંથી શ્રી એસ.પી. શર્માની આરડબલ્યુ-૩ તરીકે; ડિફેન્સ કોલોની એસોસિયેશન ક્લબમાંથી શ્રી આર.એસ. નેગીની આરડબલ્યુ-૪ તરીકે; અને સેન્ટ્રલ બેન્ક/ઇન્ડિયામાંથી શ્રી એસ.પી. ખામરાની આરડબલ્યુ-૫

તરીકે પૂછપરછ કરવામાં આવી. સામાવાળાઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલ અનેક દસ્તાવેજો, જેમ કે કુટુંબના ફોટોગ્રાફો, વસીયતકર્તી દ્વારા સામાવાળા પ ને મોકલાયેલ જન્મદિવસનું કાર્ડ ક્રમ સંખ્યા ૨ વગેરેનો પણ, પ્રાસંગિકતા જેટલી હોય તેટલા હદ સુધી, યોગ્ય તબક્કે ઉદ્દેખ કરવામાં આવશે.

૧૨.૧. સામાવાળા નં. ૧ એ પોતાના પુરાવામાં, અન્ય બાબતો સાથે, એવો હવાલો આપ્યો કે તેમની માતા દસમું ધોરણ પણ પાસ નહોતી અને તેણીના પોતાના સાથે તેમજ સામાવાળા નં. ૨ સાથે પણ સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો હતા. ૧૨.૨. સામાવાળા નં. ૨ એ પોતાના પુરાવામાં, અન્ય બાબતો સાથે, એવો હવાલો આપ્યો કે તેના પોતાના માતા સાથે સારા સંબંધો હતા; અને, કારણ કે તે ભારતીય સેનામાં સેવા બજાવતો હતો, માતા તેની સાથે ફોન પર વાત કરતી અને તેને સર્વ સુખની શુભેચ્છા પાઠવતાં પત્રો તથા જન્મદિવસનું કાર્ડ પણ મોકલતી.

૧૩. આગળ વધતા પહેલાં, આ મામલાનું એક વિશિષ્ટ પાસું, જે સંબંધિત પ્રશ્નો પર પોતાનો જ પ્રભાવ ધરાવે છે અને નીચલી અદાલતની કાર્યવાહી ના અભિલેખમાંથી પ્રગટ થાય છે, તે નીચે મુજબ નોંધવા યોગ્ય છે.

૧૩.૧. એવું જણાય છે કે નીચલી અદાલતમાં કાર્યવાહીનો પ્રારંભિક તબક્કો ચાલતો હતો ત્યારે અપીલકર્તા અને સામાવાળા નં. ૧ (જે નીચલી અદાલતમાં સામાવાળા નં. ૨ હતી) વચ્ચેના સંબંધોમાં કોઈ અસામંજસ્ય ઉત્પન્ન થયું નહોતું. નોંધાયું છે તેમ, હાલની સામાવાળા નં. ૧ એ ૧૮.૦૪.૨૦૦૭ના રોજ નીચલી અદાલત સમક્ષ જણાવ્યું હતું કે તે અરજીએ કોઈ વાંધા રજૂ કરવા ઇચ્છતી નથી.

તેમ છતાં, એવું જણાય છે કે અપીલકર્તાના પુરાવા દરમિયાન અપીલકર્તા અને સામાવાળા નં. ૧ વચ્ચે મતભેદો અને વિવાદો ઉગ્ર બન્યા અને અપીલકર્તાએ સામાવાળા નં. ૧ વિરુદ્ધ પ્રતિબંધાજ્ઞા માટે અલગ દિવાણી દાવો દાખલ કર્યો. હિતોના ટકરાવની આ નવી સ્થિતિના અનુસંધાનમાં, સામાવાળા નં. ૧ એ પ્રોબેટ માગતી અરજાનો પ્રતિક્ષેપરૂપે સીધો વિરોધ રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો અને ૨૪.૦૩.૨૦૦૮ના રોજ દીવાની કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૫૧ ('સી.પી.સી.') હેઠળ નીચલી અદાલત સમક્ષ અરજી કરીને અપીલકર્તાની વધુ જિરહ કરવાની તક માગી. આ અરજીમાં, સામાવાળા નં. ૧ એ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, વિવાદિત વસીયતના કથિત ત્રીજા પાના અંગેનો અભિવાદ ઉઠાવ્યો. આમ કરવામાં આવેલી અરજી નીચલી અદાલતે ૨૫.૦૩.૨૦૦૮ના રોજ નામંજૂર કરી હતી અને વસીયતના કથિત ત્રીજા પાના સંબંધિત મુદ્દા અંગે અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું હતું:

"૨૫.૦૩.૨૦૦૮

* * * * *

મુદ્દો નં. ૨: મુદ્દા નં. ૨ પરથી એવું જણાય છે કે સામાવાળા નં. ૨ હવે વસીયતનામાના ૩જા પાનાં અંગે સંપૂર્ણપણે જુદો અને નવો અભિગમ અપનાવી રહી છે. તેણે આ અરજી સાથે કથિત ૩જા પાનાનું મૂળ અથવા તેની નકલ રજૂ કરી નથી. આ ૩જા પાનાની કહાણી પ્રથમ વખત આ અરજી દ્વારા નોંધ પર આવી છે, જેને ત્યારે વિશ્વસનીય માનવી શકાય નહીં જ્યારે આ

બાબત અંગે ફ.સાક્ષી-૧ ની જિરહમાં કશું પૂછવામાં આવ્યું નહોતું. તક આપવામાં આવી હોવા છતાં આ વસિયતનામા વિરુદ્ધ કોઈ વાંધાઓ દાખલ ન કરવાથી પ્રથમદર્શી રીતે એવો નિષ્કર્ષ થાય છે કે સામાવાળા નં. ૨ એ વસિયતનામાને સાચું સ્વીકાર્યું હતું. વસિયતનામા હેઠળ તેને મિલકતમાં અમુક હિસ્સો પણ આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી તેણે વસિયતનામા અંગે વિવાદ ઊભો કર્યા વિના મૌન રાખ્યું હતું, અને હવે અરજદારે મિલકત પર એકમાત્ર માલિકીનો દાવો કરીને પ્રતિબંધાજ્ઞા માટે દીવાની દાવો દાખલ કર્યો છે તે માત્ર આ આધાર પર અચાનક વસિયતનામાની પ્રામાણિકતા પડકારી રહી છે.

વસીયત-પ્રમાણપત્રની કાર્યવાહી માં, માલિકી અથવા હકનો પ્રશ્ન નક્કી કરવામાં આવતો નથી અને અદાલતનો સંબંધ માત્ર આ હકીકત સાથે જ હોય છે કે વસીયત અસલી છે કે નહીં. અરજદાર તરફના વકીલે દલીલો દરમિયાન જણાવ્યું હતું કે વસીયત હેઠળ સામાવાળા નં. ૨ ને આપવામાં આવેલા હકોનું રક્ષણ કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને, મારું મત છે કે અરજીના પરિચ્છેદ નં. ૪ માં ઉદ્દેખિત મુદ્દા નં. ૨ અંગે સામાવાળા નં. ૨ ને વધુ પ્રતિક્ષેપ-પૂછપરછ કરવાની કોઈ મંજૂરી આપી શકાતી નથી.”

૧૩.૨. ૨૪.૦૩.૨૦૦૮ના રોજ, કાર્યવાહીનો વધુ એક ભાગ એવો રહ્યો હતો કે અદાલતે સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા અપીલકર્તાના કેટલાક સાક્ષીઓની જિરહ કરવાની તક બંધ કરી દીધી હતી. ઉપરોક્ત કાર્યવાહી પછી, સામાવાળા નં. ૨ની તરફથી સી.પી.સી.ના ઓર્ડર ૯ નિયમ ૭ હેઠળ એક અરજી દાખલ કરવામાં આવી

હતી. બીજી તરફ, લેખિત જવાબ દાખલ કરવાની પરવાનગી મેળવવા તથા વિલંબ માફ કરવાની માંગ સાથેની એક અરજી સામાવાળા નં. ૧ની તરફથી દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે અરજીમાં, હાલના સામાવાળા નં. ૧એ ફરીથી વસિયતનામાના કથિત ત્રીજા પાનાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો; અને આવા દાવાને અપીલકર્તાએ ફરીથી દબતાપૂર્વક નકારી કાઢ્યો હતો, અને એ સ્થિતિ જાળવી રાખી હતી કે પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું માત્ર બે પાનાંનું જ હતું અને જણાવ્યા મુજબ તેનું કોઈ ત્રીજું પાનું નહોતું.

૧૩.૨.૧. ઉપરોક્ત બે અરજીઓનો નીચલી અદાલતે તા. ૦૩.૦૭.૨૦૦૮ના તેના આદેશ દ્વારા નિવેડો કર્યો હતો. સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજી ખર્ચ સાથે મંજૂર કરવામાં આવી હતી, જ્યારે સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી ખર્ચ સાથે નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. વસિયતનામાના કથિત ત્રીજા પાનાં સંબંધિત પાસાઓ બાબતે, નીચલી અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

મર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૫ હેઠળની આ અરજીમાં, સામાવાળા નં. ૨ એ વસિયતના કથિત ૩જા પાનાં પર આધાર રાખ્યો છે, જ્યારે અરજદારે જણાવ્યું છે કે વસિયત માત્ર ૨ પાનાંની જ હતી અને તેનું કોઈ ૩જું પાનું નથી. સામાવાળા નં. ૨ એ તે કથિત ૩જા પાનાંની ફોટોકોપી નોંધ પર મૂકી છે, પરંતુ આ ફોટોકોપી જોવામાં આવે અને મૂળ વસિયત સાથે તેની તુલના કરવામાં આવે, તો પ્રથમ દ્રષ્ટિએ કહી શકાય કે તે મૂળ વસિયતનો ભાગ નહોતો; કથિત ૩જું પાનું કોઈ અન્ય દસ્તાવેજ હોવાનું જણાય છે અને પ્રથમ

ઢષ્ટિએ તે નિશ્ચિતપણે વસિયતનું ડજું પાનું નથી. અન્યથા, વસિયતના કથિત ડજા પાનાં પર આધાર રાખી શકાય નહિ, કારણ કે પી.ડબલ્યુ.-૧ ની જિરહ દરમિયાન સામાવાળા નં. ૨ એ તેનો ક્યાંય ઉલ્લેખ કર્યો નહોતો અથવા તેની સામે તે મૂકી ટકરાવ્યું નહોતું, જોકે સ્વીકાર્ય રીતે તે શરૂઆતથી જ તેની કબજામાં હતું.

૧૩.૩. સામાવાળાઓએ છતાં પણ પ્રશ્નમાં રહેલી વસીયતના ત્રીજા પાનાના અસ્તિત્વ વિશેનો પોતાનો દાવો ચથાવત્ રાખ્યો અને હવે સામાવાળા નં. ૨ એ સિવિલ પ્રક્રિયા સંહિતા હેઠળના ઓર્ડર ૧૧ નિયમ ૧૨ અને ૧૪ અંતર્ગત તે જ રજૂ કરાવવા માગતી અરજી કરી. આવી અરજીનો પણ અપીલકર્તાએ એવો ઇનકાર કરીને વિરોધ કર્યો કે આવો કોઈ ત્રીજો પાનું અસ્તિત્વમાં નથી, અને આ આક્ષેપ પણ કર્યો કે આ ત્રીજું પાનું સામાવાળાઓએ પરસ્પર સાંઠગાંઠ કરીને બનાવટી રીતે તૈયાર કર્યું છે. નીચલી અદાલતે સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા કરવામાં આવેલી આ અરજી (જે નીચલી અદાલતમાં સામાવાળા નં. ૩ હતો) નો વિચાર કરીને, તા. ૨૩.૦૮.૨૦૦૮ના પોતાના આદેશ દ્વારા, અન્ય બાબતો સાથે, નીચે મુજબના અવલોકનો સાથે તેને નામંજૂર કરી હતી:—

“સામાવાળા નં. ૩ તરફથી હાજર વકીલે દલીલો દરમિયાન અરજદારની જિરહ તેમજ કથિત વસીયતના ત્રીજા પાનાની વિગતો વાંચી સંભળાવી, જેથી એ દર્શાવી શકાય કે મૃતકાએ પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન જંગમ મિલ્કતોનું વિતરણ વસીયતના ત્રીજા પાનાની વિગતો

અનુસાર કર્યું હતું; તેથી એવું કહી શકાય કે વસીયત હકીકતમાં ત્રણ પાનાની હતી અને અરજદારે જે આક્ષેપ કર્યો છે તેમ બે પાનાની નહોતી, તેમ છતાં હું આ રજૂઆતથી વિશ્વસ્ત થતો નથી.

અરજદારની જિરહમાં વસીયતનું કથિત ત્રીજું પાનું તેને એ બાબત સ્થાપિત કરવા માટે ક્યારેય સામસામે મુકવામાં આવ્યું નહોતું કે વસીયત ત્રણ પાનાંની છે. વસીયતના સાક્ષી તરીકે પરીક્ષિત પીડબલ્યુ-૨ ની જિરહમાં પણ એવો કોઈ સૂચન આપવામાં આવ્યો નહોતો કે વસીયત બે પાનાંની નહીં પરંતુ ત્રણ પાનાંની હતી. વસીયત આંક પીડબલ્યુ-૧/એચ બે પાનાંની છે અને તેના અંતે કરાયેલ હસ્તલિખિત નોંધ પણ એ જ દર્શાવે છે કે તે માત્ર બે પાનાંની હતી. વસીયતનું કથિત ત્રીજું પાનું, જેની ફોટોકોપી સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા નોંધ પર મૂકવામાં આવી હતી, તેના પર કોઈ તારીખ અથવા કોઈ સાક્ષીદારના હસ્તાક્ષર નથી. તારીખ ૩-૭-૨૦૦૮ ના આદેશ મુજબ વસીયતનું કથિત ત્રીજું પાનું વસીયતનો ભાગ નથી એવું પહેલેથી જ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. સામાવાળા નં. ૩ એ પોતાની આપત્તિમાં સમગ્ર વસીયતને જાળી અને બનાવટી ગણાવી છે, પરંતુ હવે તેને એવો પરસ્પરવિરોધી અભિગમ લેવા દેવામાં આવી શકે નહીં કે ત્રીજું પાનું અસલી છે અને બાકીના બે પાનાં જાળી છે, તે આધારે કે સ્વીકાર્ય રીતે જંગમ મિલકત કથિત ત્રીજા પાનાં મુજબ કાનૂની વારસદારો વચ્ચે વહેંચવામાં આવી હતી.

આ મામલામાં, અરજદાર દ્વારા એક સ્થાવર મિલકત અને એક બેંક ખાતા અંગે દાવો કરવામાં આવ્યો છે અને કોઈ જંગમ મિલકત અંગે કોઈ દાવો કરવામાં આવ્યો નથી. ભલે એવું માન્ય રાખવામાં આવે કે મૃત્યુ પામનારાએ તેના જીવનકાળ દરમિયાન ત્રીજા પાનાં મુજબ પોતાની વ્યક્તિગત વસ્તુઓ, રોકડ રકમ અને દાગીના વહેંચી દીધાં હતાં, તો પણ તે ત્રીજું પાનું હવે નિર્રર્થક બની ગયું છે કારણ કે જંગમ સંપત્તિનું વિતરણ મૃત્યુ પામનારાના જીવનકાળ દરમિયાન થયું હતું, જ્યારે વસીયતને વસિયતકર્તાના અવસાન પછી અમલમાં આવવાનું હોય છે. તે મુજબ, આ મામલામાં હવે માત્ર સ્થાવર મિલકત અને બેંક ખાતું જ વિવાદનો વિષય બાકી રહે છે.

અરજદારે આ કથિત ત્રીજા પાનાના અસ્તિત્વનો ઇનકાર કર્યો છે અને તે પોતાનાં કબજામાં હોવાનું પણ નકાર્યું છે. તેણીએ અરજીની બજવણી વખતે આ કથિત ત્રીજા પાનાની નકલો સામાવાળાઓને પૂરી પાડ્યાનો પણ ઇનકાર કર્યો છે. જવાબ અરજદારના સોગંદનામાથી સમર્થિત છે, તેથી આવી પરિસ્થિતિમાં પણ હાલ સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા જેના પર આધાર મુકવામાં આવે છે તેવી વસિયતના કથિત ત્રીજા પાનાનું મૂળ રજૂ કરવા બાબતે અરજદારને કોઈ દિશાનિર્દેશ આપી શકાય નહીં. હકીકતમાં, અરજદાર એવું કહે છે કે આ ત્રીજું પાનું સામાવાળાઓએ પરસ્પર મળતાવળથી બનાવટી રીતે તૈયાર કર્યું છે. તેથી, હું સામાવાળા નં. ૩ ની અરજીમાં કોઈ સારત્વ જણાતું નથી, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે પી.ડબલ્યુ.-૧ અને પી.ડબલ્યુ.-૨ ની જિરહ

દરમિયાન આવી કોઈ ત્રીજી પાનાની બાબત સામસામે મુકવામાં આવી નહોતી અને હવે આ કથિત ત્રીજા પાનાનો આધાર લેવો અરજી સામે દાખલ કરાયેલા વાંધાઓની વિગતો સાથે વિરુદ્ધાભાસી છે. તેથી, અરજી રૂ. ૧૦૦૦/-ના ખર્ચ સાથે ફગાવી દેવામાં આવે છે, જે અરજદારને ચૂકવવાનો રહેશે.”

૧૪. ઉપરોક્ત સ્થાને, અમે વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાંને લગતી નીચલી અદાલતમાં થયેલી કાર્યવાહીનો ભાગ વિસ્તૃત રીતે વર્ણવ્યો છે. સહેલાઈથી નોંધાઈ શકે તેમ છે કે, વિવાદ કરનાર સામાવાળાઓ કોઈ ને કોઈ રીતે એ બાબતે અડગ રહ્યા હતા કે વસીયતનું ત્રીજું પાનું હતું; પરંતુ, તેના વિરુદ્ધ, પ્રશ્નાધીન વસીયતનું આવું કોઈ ત્રીજું પાનું અસ્તિત્વમાં હતું જ નહીં, તેવી સ્પષ્ટ ના અપીલકર્તા દ્વારા પાડવામાં આવી હતી; વધુમાં અપીલકર્તાએ એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે ઉક્ત ત્રીજું પાનું સામાવાળાઓએ પરસ્પર મિલીભગતથી બનાવટી રીતે તૈયાર કર્યું હતું. નીચલી અદાલતે પણ અપીલકર્તાની આ રજૂઆત સ્વીકારી હતી કે આવું કોઈ ત્રીજું પાનું અસ્તિત્વમાં નહોતું, વિશેષ કરીને એ નોંધ્યા પછી કે અપીલકર્તાને વસીયતના આવા કોઈ ત્રીજા પાનાં સાથે ક્યારેય સામનો કરાવવામાં આવ્યો ન હતો. નીચલી અદાલતે વધુમાં એવું પણ અવલોકન કર્યું હતું કે વસીયતકર્તાની ચલ સંપત્તિનું વહેંચાણ તેના જીવનકાળ દરમિયાન પૂર્ણ થઈ ગયું હતું અને માત્ર અચલ મિલકત તથા બેંક ખાતું જ બાકી રહેલું વિષયવસ્તુ હતું. આ પાસાઓની પ્રાસંગિકતા આ ચુકાદાના અનુવર્તી ભાગમાં સ્પષ્ટ થશે, જ્યારે અમે

વડી અદાલતમાં અપીલકર્તાએ લીધેલા ભિન્ન વલણના પ્રભાવ સાથે વ્યવહાર કરીશું.

નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષો

૧૫. પક્ષકારોના વાદપત્રો અને પુરાવાઓ પર દષ્ટિ ફેરવી લીધા બાદ, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામાની સામગ્રી અને તેની રચનાનું નોંધાણ લીધા બાદ, તેમજ નીચલી અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહીમાંથી સંબંધિત ભાગોનું પણ નોંધાણ લીધા બાદ, હવે અમે નીચલી અદાલતના તા. ૨૩.૧૧.૨૦૦૮ના ચુકાદામાં દર્શાવેલા નિષ્કર્ષો તરફ દષ્ટિ કરી શકીએ, ખાસ કરીને પ્રશ્નાધીન વસિયતનામા અંગે પ્રોબેટ માટે કરાયેલ પ્રાર્થના નામંજૂર કરતી વખતે જે કારણોએ તે અદાલતના મન પર ભાર મૂક્યો હતો તે કારણો તરફ.

૧૫.૧. સામાવાળા નં. ૨ ની આ આપત્તિ અંગે કે પ્રશ્નાધીન સંપત્તિ પૌત્રિક સંપત્તિ હતી, નીચલી અદાલતે આ અદાલતના ચિરંજીલાલ શ્રીલાલ ગોએંકા વિ. જસજીત સિંહના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો:

(૧૯૯૩) ૨ એસ.સી.સી. ૫૦ ૭ અને એવું ધારણ કર્યું કે ઉક્ત આક્ષેપ ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવશે નહીં, કારણ કે ‘ હક્ક, માલિકી હક, હિસ્સો અને માલિકીની બાબતનો નિર્ણય પ્રોબેટની કાર્યવાહી માં કરવાનો નથી’ . નીચલી અદાલતે એ પણ નિષ્કર્ષ કર્યો કે વસીયત કરનાર સ્ત્રી વસીયતના અમલ સમયે સચેત મનસ્થિતિમાં હતી, ખાસ કરીને જ્યારે તે બેંક ખાતું અને મિલકત સહિત પોતાના

કારોબાર જાતે સંભાળી રહી હતી; મૃત્યુ સુધી અત્યંત સક્રિય જીવન જીવી રહી હતી; અને કલબમાં જતી તથા પોતાની કાર જાતે હંકારતી પણ હતી.

૧૫.૨. જોકે, તે પછી, નીચલી અદાલતે વિવિધ એવી પરિસ્થિતિઓ ધ્યાનમાં લીધી કે જે શંકાસ્પદ જણાતી હતી. પ્રથમ તો, નીચલી અદાલતે એચ. વેંકટાચલા અયંગર વિ. બી.એન. થિમ્મજમ્મા : એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૪૪૩, ઈન્દુ બાલા બોઝ વિ. મણિન્દ્ર ચંદ્ર બોઝ : (૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૦ અને સુરેન્દ્ર પાલ વિ. ડૉ. સરસ્વતી અરોરા : (૧૯૭૪) ૨ એસ.સી.સી. ૬૦૦ ના નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યો અને અવલોકન કર્યું કે જો વસીયતનો સમર્થક વસીયતના અમલીકરણમાં સક્રિય ભાગ ભજવે અને તેના હેઠળ નોંધપાત્ર લાભ મેળવે, તો એવી પરિસ્થિતિને સામાન્ય રીતે શંકાસ્પદ માનવામાં આવે છે. હાલના કેસના તથ્યોના સંદર્ભમાં, નીચલી અદાલતે નિષ્કર્ષ આપ્યો કે પ્રશ્નાધીન વસીયતના અમલીકરણમાં અપીલકર્તાએ સક્રિય ભૂમિકા ભજવી હતી અને સાથે સાથે, તે તેના હેઠળ મુખ્ય હિતલાભાર્થી હતી, જેમાં તેને માત્ર પ્રથમ માળ જ નહીં પરંતુ ટેરેસના હકો તથા પ્રશ્નાધીન મિલકતના અન્ય તમામ ભાગો પણ આપવામાં આવ્યા હતા.

૧૫.૩. બીજું, નીચલી અદાલતનું એવું મત હતું કે અચળ સંપત્તિમાંથી એકમાત્ર પુત્રને બહાર રાખવું પણ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ હતી. અદાલતે સામાવાળા નં. ૨ ને વસીયતકર્તા દ્વારા મોકલવામાં આવેલ જન્મદિવસના કાર્ડ આંક આર.ડબલ્યુ.૩/૧ ને ધ્યાનમાં લીધું હતું અને એવું મત વ્યક્ત કર્યું હતું કે ઉક્ત કાર્ડમાં આવેલા પ્રશંસાના શબ્દો એ સૂચનાને ખોટી ઠેરવતા હતા કે તેમની વચ્ચેનો

સંબંધ તણાવપૂર્ણ હતો. નીચલી અદાલતે કુટુંબના ફોટોગ્રાફ્સ પણ ધ્યાનમાં લીધા હતા, જેણે એ દર્શાવ્યું હતું કે સામાવાળા નં. ૨ ના બીજા લગ્ન પ્રસંગે વસિયતકર્તા હાજર હતી, અને નોંધ્યું હતું કે ઉક્ત ફોટોગ્રાફ્સને અપીલકર્તા દ્વારા પડકારવામાં આવ્યા નહોતા કે પ્રશ્નિત કરવામાં આવ્યા નહોતા. નીચલી અદાલતે વધુમાં નોંધ્યું હતું કે જો તેમની વચ્ચેના સંબંધો તણાવપૂર્ણ હોત, તો વસિયતકર્તાએ તેને બેંક ખાતામાંની રકમ આપી ન હોત.

૧૫.૪. ત્રીજું, નીચલી અદાલતે એ પણ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે વસિયતકર્તાની બીજી પુત્રીને (અહીંની સામાવાળા નં. ૧) વાસ્તવમાં કોઈ નોંધપાત્ર હિસ્સો મળ્યો નહોતો. નીચલી અદાલતનું એવું મત હતું કે સામાવાળા નં. ૧ ને વસિયતનામામાંથી બહાર રાખવું, જ્યારે વસિયતકર્તા અને તેના વચ્ચેનો સંબંધ તણાવપૂર્ણ હતો તેવો કોઈ પુરાવો ન હતો, ત્યારે તે વસિયતનામાને અસ્વાભાવિક અને અન્યાયી બનાવવું હતું; અને વસિયતનામું નકારવા માટે આ બીજી એક મજબૂત શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ હતી.

૧૫.૫. ચોથું, નીચલી અદાલત વિલના લેખન અને અમલની રીત અંગે સંતોષ અનુભવી નહોતી અને એવું અવલોકન કર્યું હતું કે વસિયતકર્તાનું શિક્ષણ પૂર્ણ થયેલું નહોતું અને તે કમ્પ્યુટર-જ્ઞાન ધરાવતી નહોતી; કે વિલના કેટલાક ભાગો હસ્તલિખિત હતા અને હસ્તલિખિત ભાગોની નીચે પેન્સિલની રેખાઓના નિશાન દેખાતા હતા, જેથી એવું જણાતું હતું કે વસિયતકર્તાને નિર્ધારિત ભાગમાં કહેવામાં આવે તેમ લખવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું; અને કે વિલના કેટલાક ભાગોમાં એવા

તકનીકી અને કાનૂની શબ્દો હતા જે સામાન્ય વ્યક્તિને જાણીતાં ન હોય. નીચલી અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે વિલ કેવી રીતે ટાઇપ કરવામાં આવ્યું અને વિલની નિર્ધારિત કલમ વસિયતકર્ત્રી પાસેથી તેના પોતાના હસ્તાક્ષરમાં કેવી રીતે લખાવવામાં આવી તે અંગેના સંબંધિત તથ્યો સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યા નહોતાં અને વિલના અમલની રીત બીજી એક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ હતી.

૧૫.૬. પાંચમું, નીચલી અદાલતનું એવું મંતવ્ય હતું કે પ્રમાણીકરણ કરનાર સાક્ષીઓ વિશ્વસનીય નહોતા અને અપીલકર્તાએ પોતાની પુત્રીને રૂપિયા ૨૫,૦૦૦/- ની રકમ આપી હોવાથી ફ.સાક્ષી૩ ને લાંચ આપવામાં આવી હોવાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં. બીજી તરફ, ફ.સાક્ષી૨ એ પોતાની જિરહમાં સ્વીકાર્યું હતું કે તે વસીયતકર્ત્રીને બહુ ઓછી ઓળખતો હતો.

૧૫.૭. છઠ્ઠે, નીચલી અદાલતે સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં રહેલા વિરોધાભાસોને પણ ધ્યાનમાં લીધા, જેના કારણે અપીલકર્તાની કથનની ચથાર્થતા અંગે શંકા ઊભી થઈ. નીચલી અદાલતે દર્શાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાના કહેવા મુજબ તેને ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ પૂર્વે વસીયતનામું કરવામાં આવ્યું હોવાની કોઈ જાણ નહોતી, પરંતુ ફ.સાક્ષી-૨ ના સાક્ષ્ય અનુસાર વસીયતનામાના પ્રમાણીકરણના હેતુસર ૧૮.૦૫.૨૦૦૩ ના રોજ તેને અપીલકર્તાએ જ બોલાવ્યો હતો.

૧૫.૮. સાતમું, નીચલી અદાલતે એ પણ નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે વસીયતનામામાં ‘ મકાનના અન્ય ભાગો ’ જેવા અસ્પષ્ટ ઉલ્લેખો હતા, જ્યારે ઉક્ત મિલ્કતમાં માત્ર ભૂતળ અને પ્રથમ માળ જ સામેલ હતા.

૧૬. વસીયતનામા સંબંધિત તમામ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ તથા અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાની અવિશ્વસનીયતા અંગે વિસ્તૃત રીતે વિચારણા કરતી વખતે, નીચલી અદાલતે એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો કે અપીલકર્તા શંકાઓ દૂર કરવામાં સફળ થયો નહોતો અને તેથી, અરજિ નામંજૂર કરી હતી.

વડી અદાલતની સહમતિ

૧૭. નીચલી અદાલતના ઉક્ત ચુકાદાથી વ્યથિત થઈ અપીલકર્તાએ વડી અદાલતમાં એફ.એ.ઓ. નં. ૩૬/૨૦૧૦ માં અરજ દાખલ કરી હતી, જેનો વિચાર કરીને તેને દિનાંક ૨૭.૦૬.૨૦૧૪ ના આક્ષેપિત ચુકાદા દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. તેમાં સંકળાયેલા પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં રાખીને, નીચલી અદાલતના નિર્ણયને યથાવત્ રાખવા બાબતે વડી અદાલત સાથે પ્રબળ રહેલા કારણોની જરૂરી વિગતો સાથે અમે નોંધ લઈ શકીએ.

૧૭.૧. તા. ૨૭.૦૬.૨૦૧૪ ના વિવાદિત ચુકાદામાં, વડી અદાલતે સૌપ્રથમ નોંધ પર ઉપલબ્ધ સંબંધિત સામગ્રી, નીચલી અદાલતે દર્શાવેલ પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતને ઘેરતી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ તથા સંબંધિત પક્ષકારોના દલીલોનો નોંધ લીધો હતો. ત્યારબાદ, વડી અદાલતે ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની

કલમ ૬૩ તથા ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨^૬ ની કલમ ૬૮ મુજબ વસીયતના વિધિપૂર્વક અમલ માટેના મૂળભૂત ઘટકો તથા આ અદાલતે એચ. વેંકટાયલા આયંગર વિ. બી.એન. થિમ્મજમ્મા (ઉપરોક્ત); રાણી પૂર્ણિમા દેવી વિ. કુમાર ખગેન્દ્ર નારાયણ દેવ: (૧૯૬૨) ૩ એસસીઆર ૧૯૫, સુશ્રી જસવંત કૌર વિ. સુશ્રી અમૃત કૌર અને અન્ય: (૧૯૭૭) ૧ એસસીસી ૩૬૯; બાબુ સિંહ અને અન્ય વિ. રામ સહાય @ રામ સિંહ: એઆઈઆર ૨૦૦૮ એસસી ૨૪૮૫; ગુરદિયાલ કૌર અને અન્ય વિ. કર્તાર કૌર અને અન્ય: ૧૯૯૮ એસસીઆર (૨) ૪૮૬; પી.પી.કે. ગોપાલન નામ્બિયર વિ. પી.પી.કે. બાલકૃષ્ણન નામ્બિયર અને અન્ય: એઆઈઆર ૧૯૯૫ એસસી ૧૮૫૨, બેંગા બેહેરા અને અન્ય એક વિ. બ્રજ કિશોર નંદા અને અન્ય: (૨૦૦૭) ૯ એસસીસી ૭૨૮ તથા એવા કેસોમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.

વેંકટમુની વિ. સી.જે. અયોધ્યા રામ સિંહ અને અન્ય: (૨૦૦૬) ૧૩ એસ.સી.સી. ૪૪૯ તેમજ મદ્રાસ વડી અદાલતના વિભાગીય ખંડપીઠના જે. મેથ્યુ અને અન્ય વિ. લીલા જોસેફ : (૨૦૦૭) ૫ એમ.એલ.જે. ૭૪૦ ના નિર્ણયમાં પણ એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સ્થિર થયેલા કાયદા મુજબ, માત્ર વિલ પરની સહીનો પુરાવો તેના વિધિવત્ અમલનો પુરાવો કરવા માટે પૂરતો નથી; અને પ્રોબેટ માગતી પક્ષકારની ફરજ છે કે તે વિલકર્તા દ્વારા વિલનો વિધિવત્ અમલ કરવામાં આવ્યો હતો તે બાબતે અદાલતના અંતરાત્માને સંતોષે અને તે હેતુસર, અદાલત પોતાના અંતરાત્માને સંતોષ થાય તે માટે કે

6 જેને આગળ ચાલીને ‘પુરાવા અધિનિયમ’ તરીકે પણ ઉલ્લેખવામાં આવ્યો છે

વિલકર્તા/ સ્ત્રી વિલકર્તાએ વિલની સામગ્રી સમજ્યા પછી વિધિવત્ રીતે વિલનો અમલ કર્યો હતો કે નહીં, તે બાબતમાં વધુ ઊંડાણપૂર્વક તપાસ કરી શકે છે. તેથી, વડી અદાલતે વિચારણા માટેનો મુદ્દો નીચે મુજબ ઘડ્યો:-

“૨૮. વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે અપીલકર્તા, અર્થાત્ વિલ રજૂ કરનાર, દ્વારા રજૂ કરાયેલ પુરાવો અદાલતના અંતરાત્માને એટલો સંતોષે છે કે નહીં કે પ્રશ્નાધીન વિલનો વિધિવત્ અમલ કરવામાં આવ્યો હતો.”

૧૭.૨. ત્યારબાદ, વડી અદાલતે નીચલી અદાલતના તે નિર્ણાયક નિષ્કર્ષને હાથ ધર્યો કે નોંધપોથી પર ઉપલબ્ધ પુરાવાથી એવું સ્થાપિત થતું નથી કે ઇચ્છાપત્ર આંક પી ડબલ્યુ ૧/એચ પર હસ્તાક્ષર કરતી વખતે ઇચ્છાપત્રકારને તેના વિષયવસ્તુની સમજ હતી. ૧૭.૨.૧. આ મૂળભૂત પાસા અંગે કે ઇચ્છાપત્રકારને હસ્તાવેશ આંક પી ડબલ્યુ ૧/એચ ની વિષયવસ્તુની સમજ હતી કે નહીં, વડી અદાલતે નોંધપોથી પરની સામગ્રીનું અત્યંત સૂક્ષ્મપણે પરીક્ષણ કર્યું અને અવલોકન કર્યું કે અપીલકર્તાએ પોતાના પુરાવામાં એવો કોઈ ઉદ્દેશ કર્યો નહોતો કે ઇચ્છાપત્રકારને ઇચ્છાપત્રની વિષયવસ્તુ અંગે જાણ હતી. વડી અદાલતે વધુમાં અપીલકર્તાની સાક્ષીનો ઉદ્દેશ કરતાં નોંધ્યું કે વિવાદિત ઇચ્છાપત્ર કોને તૈયાર કર્યું અને કોણે ટાઈપ કર્યું તેની જાણ ઇચ્છાપત્રકારે તેને કરાવી નહોતી; ઇચ્છાપત્ર વિશે તેને માત્ર તેની અમલવારીના દિવસે જ જાણ કરવામાં આવી હતી; ઇચ્છાપત્રકારે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ સાથે ઇચ્છાપત્ર અંગે ચર્ચા કરી હતી કે નહીં તેની તેને જાણ નહોતી; ઇચ્છાપત્રની અમલવારીના દિવસે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ ને બોલાવવા

માટે ઇચ્છાપત્રકારે તેને કોઈ સૂચના આપી નહોતી; અને તેને ઇચ્છાપત્રકાર દ્વારા કંઈક લખવામાં આવ્યું હોવાનું યાદ હતું, છતાં તે બાબતે અનિશ્ચિત હતી કે તે ઇચ્છાપત્રના દસ્તાવેજ પર હતું કે નહીં. વડી અદાલતે તેની જુબાનીમાં પ્રમાણિત સાક્ષીઓ અંગે એક મોટો વિરોધાભાસ નોંધ્યો, કારણ કે અપીલકર્તાએ જણાવ્યું હતું કે ઇચ્છાપત્રકારે ઇચ્છાપત્રની વિષયવસ્તુ અંગે પી ડબલ્યુ-૨ અને પી ડબલ્યુ-૩ સાથે ચર્ચા કરી હતી, જ્યારે તે સાક્ષીઓએ પોતાના પુરાવામાં તેનો ઇનકાર કર્યો હતો. આ રીતે, અપીલકર્તાની સાક્ષીનું સાવવિસ્તાર પરીક્ષણ કર્યા પછી, વડી અદાલતે નિષ્કર્ષ આપ્યો કે ઇચ્છાપત્રકારને ઇચ્છાપત્રની વિષયવસ્તુ અંગે જાણ હતી તે દર્શાવતું કંઈપણ નોંધપોથી પર લાવવામાં આવ્યું નહોતું. વડી અદાલતે કહ્યું, –

૩૦. આ સંદર્ભમાં નોંધ ઉપર રહેલા પુરાવાનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.

અપીલકર્તાએ પોતાના સોગંદનામા સ્વરૂપેના પુરાવા આંક પી૧ માં ક્યાંય એવો ઉલ્લેખ કર્યો નથી કે વસિયતકર્તાને વસિયતનામા આંક પીડબલ્યુ૧/એચ ની સામગ્રીની જાણ હતી. તેણીએ પોતાના જિરહમાં જણાવ્યું છે કે તેની માતા એટલે કે વસિયતકર્તાએ વસિયતનામા આંક પીડબલ્યુ૧/એચ તૈયાર કરાવવા પહેલાં તેની સાથે તેની સામગ્રી અંગે કોઈ ચર્ચા કરી ન હતી અને તેની માતાએ તેને એ પણ જણાવ્યું ન હતું કે ઉક્ત વસિયતનામું કોણે તૈયાર કર્યું અને ટાઇપ કર્યું હતું. અપીલકર્તાએ જિરહમાં વધુમાં જણાવ્યું છે કે વસિયતનામું આંક પીડબલ્યુ૧/એચ ક્યારે ટાઇપ કરાવવામાં આવ્યું હતું તે તેને ખબર નથી. તેણીએ વધુમાં જણાવ્યું છે કે તેને

ઉક્ત વસિયતનામા આંક પીડબલ્યુ૧/એચ વિશે માત્ર ૨૦-૨૧ મે, ૨૦૦૩ ના રોજ જ જાણ થઈ હતી. અપીલકર્તાએ એ પણ જુબાની આપી છે કે તેને ખબર નથી કે તેની માતા એટલે કે વસિયતકર્તાએ વસિયતનામા આંક પીડબલ્યુ ૧/એચ અંગે સામાવાળા નં. ૨ અથવા સામાવાળા નં. ૩ સાથે ચર્ચા કરી હતી કે નહીં. તેની માતાએ તેને તે દિવસે સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ ને બોલાવવા માટે કહ્યું નહોતું. જિરહમાં તેણીએ વધુમાં જણાવ્યું છે કે તેની માતાએ સાક્ષીઓ એટલે કે પીડબલ્યુ૨ અને પીડીબલ્યુ૩ સાથે વસિયતનામાની સામગ્રી અંગે ચર્ચા કરી હતી, જ્યારે પીડીબલ્યુ૨ અને પીડીબલ્યુ૩ એ પોતાના પુરાવામાં તેનો ઇનકાર કર્યો છે. અપીલકર્તાએ વધુમાં જુબાની આપી છે કે તેને ખબર નથી કે વસિયતનામા આંક પીડબલ્યુ ૧/એચ ના મસૌદા/ટાઈપિંગ માટે કોઈ વ્યાવસાયિક અથવા કોઈ દસ્તાવેજલેખકને રોકવામાં આવ્યો હતો કે નહીં. અપીલકર્તાએ એ પણ જુબાની આપી છે કે તે દિવસે તેની માતાએ કંઈક લખ્યું હતું, પરંતુ તે વસિયતનામા પર હતું કે બીજું કંઈ હતું તે તેને ખબર નથી. તેના પુરાવામાંથી એવું કહી શકાય નહીં કે વસિયતકર્તાને વસિયતનામા આંક પીડબલ્યુ૧/એચ ની સામગ્રી અંગે જાણ હતી.

૧૭.૨.૨. વડી અદાલતે સાક્ષી પ્રમાણિત કરનાર સાક્ષીઓ પી.ડબલ્યુ.-૨ શ્રી ઉર્વિન્દર એસ. કોહલી અને પી.ડબલ્યુ.-૩ મેજર જનરલ મનજીત અહલુવાલિયાના પુરાવાનું પણ પરીક્ષણ કર્યું, જેઓએ જુબાની આપી હતી કે

વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીએ તેમની સાથે વસિયતનામાની વિષયવસ્તુ અંગે ચર્ચા કરી નહોતી અને તેઓએ પણ તેણીને તે અંગે કોઈ પ્રશ્ન પૂછ્યો નહોતો; તેમજ તેઓ વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીના નિવાસસ્થાને પહોંચ્યા પછી, તેણીએ વસિયતનામા પર હસ્તાક્ષર કરતા પહેલાં તેમાં કંઈક વધુ લખવા માટે આગળ વધી હતી. વડી અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું કે તેમની સાક્ષીઓ પરથી પણ એવો કોઈ પુરાવો સાબિત થતો નથી કે વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીએ પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજની વિષયવસ્તુ સમજી હતી, અને કહ્યું કે, –

૩૩. સાક્ષીરૂપ સહી કરનાર સાક્ષીઓ, એટલે કે, પીડબ્લ્યુર અને પીઢબ્લ્યુ૩ ના પુરાવામાંથી પણ એવું કહી શકાય નહીં કે વસિયતકર્તા એ વસિયત આંક પીડબ્લ્યુ૧/એચ પર તેની સામગ્રી સમજીને પોતાની સહી મૂકી હતી અથવા સહી કરતી વખતે તેને તેની સામગ્રીની જાણ હતી.

૧૭.૨.૩. વધુમાં આગળ વધતાં, વડી અદાલતે સામાવાળા નં. ૧ ના આ નિવેદનની પણ નોંધ લીધી કે વસિયતકર્તા દસમું પાસ પણ નહોતી; અને અપીલકર્તાના આ નિવેદનનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો કે તેણીને પોતાની માતાની શૈક્ષણિક લાયકાત વિશે જાણ નહોતી, પરંતુ તેની માતા અંગ્રેજી ભાષામાં વાંચી અને લખી શકતી હતી. વડી અદાલતે આ હકીકતનો ઉલ્લેખ કર્યો કે વસિયતકર્તા કમ્પ્યુટર વિષે જ્ઞાની નહોતી અને તેને કાયદાકીય જ્ઞાન પણ નહોતું; અને વસિયતમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી ભાષા દર્શાવતી હતી કે તે વકીલ દ્વારા તૈયાર કરાયેલ હતી. વડી અદાલતે અવલોકન કર્યું કે વસિયત આંક પી

ડબલ્યુ૧/એચ કોને તૈયાર કરી અને ટાઈપ કરી તે અંગે કોઈ પુરાવો રજૂ કરવામાં આવ્યો નહોતો અને આ અદાલતના સુશ્રી જસવંત કૌર (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના સંદર્ભે તેને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ ગણાવી. વડી અદાલતે આ વિશેષ લક્ષણને પણ ધ્યાનમાં લીધું કે પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજ આંશિક રીતે ટાઈપ કરાયેલ અને આંશિક રીતે હસ્તલિખિત હતો, અને તે માટે કોઈ યુક્તિસંગત સ્પષ્ટીકરણ ન હતું, તથા તેણે એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે દસ્તાવેજ એક જ બેઠકમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. આ રીતે, વિસ્તૃત વિશ્લેષણ બાદ વડી અદાલતે નિષ્કર્ષ કર્યો કે અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવામાંથી એવું કહી શકાય નહીં કે વસીયતકર્ત્રીએ ટાઈપ કરાયેલ ભાગ સમજી લીધો હતો અથવા વસીયત પર પોતાના હસ્તાક્ષર કરતી પહેલાં તે ભાગ તેને વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો. તે મુજબ, વડી અદાલતે આવી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ અંગે નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષોને સમર્થન આપ્યું, અને નીચે મુજબ અવલોકન તથા નિષ્કર્ષ નોંધ્યા: —“૩૫. ...વસીયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ આંશિક રીતે ટાઈપ કરાયેલ અને આંશિક રીતે હસ્તલિખિત છે, એટલે કે વસીયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ નો પ્રારંભિક અને અંતિમ પરિષ્કેદ. પુરાવા દર્શાવે છે કે વસીયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ પણ એક જ બેઠકમાં તૈયાર કરવામાં આવી નહોતી. વસીયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ નો પ્રથમ અને અંતિમ પરિષ્કેદ વસીયતકર્ત્રીના હસ્તલેખમાં છે. વસીયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ નો બાકીનો ભાગ ટાઈપ કરાયેલ છે. પુરાવામાં એ બાબતે કોઈ

સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું નથી કે વસીયત આંશિક રીતે હસ્તલિખિત અને આંશિક રીતે ટાઇપ કરાયેલ કેમ છે. દલીલો દરમ્યાન, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું છે કે પ્રથમ અને અંતિમ પરિણેદ હસ્તલિખિત એ માટે રાખવામાં આવ્યા છે કે પ્રશ્નાધીન વસીયતને વધુ વજન મળે. છતાં, અપાયેલું કારણ સમજણમાં આવતું નથી. વધુમાં, પ્રશ્નાધીન વસીયત ક્યાંથી ટાઇપ કરાવવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે અપીલકર્તા દ્વારા કોઈ પુરાવો રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી. પ્રશ્નાધીન વસીયતનો પ્રથમ પરિણેદ વસીયતકર્તાનું નામ તથા અન્ય વિગતો આપે છે અને અંતિમ પરિણેદ પ્રશ્નાધીન વસીયતનો સમાપન પરિણેદ છે. ટાઇપ કરાયેલ ભાગ વસીયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ માં કથિત વસીયતદાનની વિગતો આપે છે, જેના દ્વારા મોટો ભાગ અપીલકર્તાને આપવામાં આવ્યો છે અને અપીલકર્તાની પસંદગી મુજબનો એક માળ સામાવાળા નં. ૨ ના હિતમાં વસીયતદાન કરાયો હોવાનું કથિત છે. અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા વાંચતાં એવું કહી શકાય નહીં કે વસીયતકર્તાએ ટાઇપ કરાયેલ ભાગ સમજી લીધો હતો અથવા વસીયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ પર પોતાના હસ્તાક્ષર કરતી પહેલાં તે ભાગ તેને વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન એ.ડી.જે. એ ઉપરોક્તને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ તરીકે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે.....”

૧૭.૩. ત્યારબાદ વડી અદાલતે પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનામામાં કરાયેલ મિલ્કત-વહેંચણીની જોગવાઈઓની તપાસ કરી અને નોંધ્યું કે અરજદારના

અરજીપત્રકમાં અથવા પુરાવામાં એવું કંઈ ઉપલબ્ધ નથી કે શા માટે સ્થાવર મિલ્કતનો મુખ્ય હિસ્સો તેને અપાયો હતો, જ્યારે તે આશરે ૨૦-૨૨ વર્ષથી વસિયતકર્ત્રી સાથે રહેતી નહોતી અને એવું પણ તેનો કેસ નહોતો કે કેન્સરની દર્દી રહેલી વસિયતકર્ત્રીની તે સંભાળ રાખતી હતી. બીજી બાજુ, વડી અદાલતે ધ્યાનમાં લીધું કે વસિયતકર્ત્રીની વિધવા પુત્રી (અહીંના સામાવાળા નં. ૧) સંબંધિત સમયે તે જ મકાનના પ્રથમ માળે રહેતી હતી જ્યાં વસિયતકર્ત્રી રહેતી હતી; અને નોંધ પરના પુરાવા મુજબ, સામાવાળા નં. ૧ પોતાની માતાની સંભાળ રાખતી હતી અને તેને આર્મી હોસ્પિટલ લઈ જતી હતી. આમ, સમગ્ર પરિસ્થિતિ અને ગોઠવણને ધ્યાનમાં લઈને, વડી અદાલતે એવું માન્યું કે સામાવાળા નં. ૧ ને અરજદારની દયા પર છોડી દેવામાં આવી હતી, જે સમજણ બહારની બાબત હતી; કે પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામામાં અરજદાર ક્યારે માળો બાંધશે તે અંગે કોઈ સમયમર્યાદા નક્કી કરવામાં આવી નહોતી તથા બાંધકામના સ્વરૂપ અને ગુણવત્તા અંગે પણ કોઈ જોગવાઈ નહોતી; અને અપેક્ષિત બાંધકામના હેતુસર સામાવાળા નં. ૧ ને કબજામાંથી દૂર કરવી પડશે.

૧૭.૪. વડી અદાલતે આ કેસ સંબંધિત એક અન્ય મહત્વપૂર્ણ પરિબળનો પણ વિચાર કર્યો કે અપીલકર્તા, જે મુખ્ય લાભાર્થી હતી, તેણે પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામાના અમલીકરણમાં ખરેખર સક્રિય ભૂમિકા ભજવી હતી; અને અપીલકર્તા તથા તેના સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.-૨ ની સાક્ષીમાં રહેલા મહત્વપૂર્ણ વિરોધાભાસો નોંધ્યા હતા. વડી અદાલતે નીચેના અંશોમાં એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો કે

આવી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ અંગે અપીલકર્તા અદાલતના અંતરાત્માને સંતોષી શકી નહોતી:—

“૪૦. પ્રશ્નસ્થિત વસીયત વાંચતાં, વસીયતનો મુખ્ય લાભાર્થી અપીલકર્તા જ છે. નોંધ પરનો પુરાવો દર્શાવે છે કે કથિત વસીયતની તૈયારીમાં તેણીએ સક્રિય ભૂમિકા પણ ભજવી હતી. પ્રશ્નસ્થિત વસીયત કથિત રીતે અમલમાં મુકાઈ ત્યારે તેણી હાજર હતી. પ્રમાણિત કરનાર સાક્ષી ઉર્વિન્દર એસ કોહલી, પી.ડબલ્યુ.-૨, અપીલકર્તાને ખૂબ જ સારી રીતે ઓળખે છે, કારણ કે તે છેલ્લા ૩૦ વર્ષથી તેની મિત્ર છે. તેણે પોતાના નિવેદનમાં જણાવ્યું છે કે તે મૃતકને અપીલકર્તા મારફતે ઓળખતો હતો અને પછી વર્ષ ૧૯૯૪માં અપીલકર્તાની કઝિનના પુત્રનું લગ્ન તેની પુત્રી સાથે થયું હતું, અને ૧૯૯૪થી તેણે વસીયતકારને માત્ર બે કે ત્રણ વખત સામાજિક પ્રસંગોએ જ મુલાકાત લીધી હતી. તેના પુરાવા વાંચતાં એવું કહી શકાય નહીં કે તે વસીયતકારના નજીકનો હતો. આ પરિસ્થિતિઓમાં, વસીયતકાર પોતાની તરફથી તેને વસીયત આંક પી.ડબલ્યુ.૧/એચના પ્રમાણીકરણ માટે બોલાવી શકી હોત નહીં. જો કે પુરાવામાં અપીલકર્તાએ નિવેદન આપ્યું છે કે તેની માતા એટલે કે વસીયતકારે ઉક્ત સાક્ષીઓને બોલાવ્યા હતા, જ્યારે સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.૨એ પોતાના નિવેદનમાં જણાવ્યું છે કે ૧૮.૫.૨૦૦૩ના રોજ તેને અપીલકર્તાએ બોલાવ્યો હતો અને તેને કહ્યું હતું કે તે ૨૦.૫.૨૦૦૩ના રોજ તેની માતાના ઘરે આવે, કારણ કે તેની માતા વસીયત અમલમાં મૂકવા ઈચ્છતી હતી.

૪૧. નોંધ પરનો પુરાવો દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાએ વસીયત આંક એક્સ.પીડબલ્યુ૧/એચ ના નિષ્પાદનમાં અગત્યનો ભાગ ભજવ્યો છે, જે તેણીના હિતમાં કરોડો રૂપિયાના મૂલ્યનો નોંધપાત્ર લાભ આપે છે. આ પોતે જ એક મોટું શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિજન્ય તત્વ છે, જેમ સર્વોચ્ચ અદાલતે નિરંજન ઉમેશ ચંદ્ર જોશી વિ. મૃદુલા જ્યોતિ રાવ: ૨૦૦૭ (૧) એડી એસસી ૪૭૭ માં ઠરાવ્યું છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે સુરિંદર પાલ વિ. સરસ્વતી અરોરા: (૧૯૭૪) ૨ એસસીસી ૬૦૦ માં પણ આવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં વસીયતનો સમર્થક વસીયતના નિષ્પાદનમાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે અને તે તેના હિતમાં નોંધપાત્ર લાભ આપે છે, ત્યાં તે પોતે જ એક એવી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ છે, જેને તે સ્પષ્ટ પુરાવાથી દૂર કરવી આવશ્યક છે. વર્તમાન કેસમાં અપીલકર્તા દ્વારા અદાલતના અંતરાત્માને સંતોષી શકે એવો કોઈ પુરાવો રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી, જેથી વસીયત આંક એક્સ.પીડબલ્યુ૧/એચ બનાવતી વખતે અસ્તિત્વમાં રહેલી ઉપરોક્ત શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ દૂર થઈ શકે. વસીયતના સમર્થક માટે સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક પુરાવાથી શંકાઓ દૂર કરવી આવશ્યક હતી.”

૧૭.પ. સામાવાળા નં. ૨ (વસિયતકર્તાનો પુત્ર) તરફ વળતાં, વડી અદાલતે નોંધ્યું કે ઉક્ત સ્થાવર મિલકતમાંથી તેને બાકાત રાખવા માટે તથા વસિયતમાં તેના હિતને વસિયતકર્તાના બચત બેંક ખાતામાં રહેલી બાકી રકમ સુધી મર્યાદિત રાખવા માટે વસિયતમાં કોઈપણ કારણ સર્વથા

આપવામાં આવ્યું નહોતું. વડી અદાલતે નોંધ્યું કે, અપીલકર્તાએ જમા આપ્યું હતું કે વસિયતકર્તા અને સામાવાળા નં. ૨ વચ્ચે સંબંધોમાં તણાવ હતો, પરંતુ તેના વિરુદ્ધ, સાક્ષી પી ડબલ્યુ-૩ મેજર જનરલ મંજીત અહલુવાલિયા, જે વસિયતકર્તાની બહેનનો પુત્ર હતો, તેમજ સામાવાળા નં. ૧ એ જમા આપ્યું હતું કે હકીકતમાં તેમના સંબંધો સંતોષકારક હતા. વડી અદાલતે ફરીથી વસિયતકર્તા અને તેના પુત્ર વચ્ચે સારા સંબંધો નિયમિત રીતે જળવાયેલા હતા તે અંગેના દસ્તાવેજ પુરાવાઓનો, જેમ કે જન્મદિવસના કાર્ડ અને કુટુંબના ફોટોગ્રાફો, ઉલ્લેખ કર્યો અને નોંધ્યું કે જો ખરેખર સંબંધોમાં તણાવ હોત, તો વસિયતકર્તાએ તેના પુત્રને કોઈ રકમ પણ વસિયત કરી ન હોત. ફરીથી, નોંધપાત્ર પુરાવાનું સવિસ્તાર વિશ્લેષણ કર્યા પછી, વડી અદાલતે નિષ્કર્ષ આપ્યો કે વસિયતકર્તા અને તેના પુત્ર વચ્ચે એવો તણાવ હતો કે જેથી તે તેને પોતાની સ્થાવર મિલકતમાંથી બાકાત રાખે, તે હદ સુધીના તણાવપૂર્ણ સંબંધોના પૂરતા પુરાવા ઉપલબ્ધ નહોતા. તેથી, સામાવાળા નં. ૨ ને વસિયતમાંથી બાકાત રાખવાનું પણ એક ગંભીર સંદિગ્ધ પરિસ્થિતિ માનવામાં આવ્યું, જે વિવાદિત વસિયતની અસલિયત અંગે શંકા ઊભી કરતી હતી. વડી અદાલતે અન્ય બાબતો ઉપરાંત નીચે મુજબ નોંધ્યું હતું,—"જડ. સામાવાળા નં. ૩ ને સ્થાવર મિલકતની વસિયતમાંથી બાકાત રાખવાની સંદિગ્ધ પરિસ્થિતિને સમજાવવા માટે કોઈ પુરાવો સામે આવતો નથી. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, મૃતકે

વસિયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ પર હસ્તાક્ષર કરતાં પહેલાં તેની સામગ્રી સમજી હતી તેવો કોઈ પુરાવો નથી. આ પરિપ્રેક્ષ્યમાં, સામાવાળા નં. ૩ ને બાકાત રાખવું પણ એક ગંભીર સંદિગ્ધ પરિસ્થિતિ છે, જેનું પણ કોઈ સમાધાન આપવામાં આવ્યું નથી. તે જ વાત વસિયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચ ની અસલિયત અંગે શંકા ઊભી કરે છે.”

૧૭.૬. વધુમાં, વડી અદાલતે એ પણ નોંધ્યું હતું કે સામાવાળા નં. ૧ વસિયતકર્તાથી ફક્ત એક જ માળ ઉપર રહેતો હતો અને તેની સાથે સારા સંબંધો પણ જાળવતો હતો, છતાં વસિયતના નિષ્પાદન સમયે માત્ર અપીલકર્તાને જ બોલાવવામાં આવ્યો હતો અને સામાવાળા નં. ૧ ને કેમ બોલાવવામાં આવ્યો નહોતો તે માટે કોઈ કારણ આપવામાં આવ્યું નહોતું. તે ઉપરાંત, વડી અદાલતે આ હકીકત પણ ધ્યાનમાં લીધી હતી કે સામાવાળા નં. ૧ ને વસિયતના નિષ્પાદન અંગે તેની નિષ્પાદનની તારીખથી માત્ર ત્રણ વર્ષ બાદ જાણ કરવામાં આવી હતી. અન્ય કાનૂની વારસદારોને જાણ કર્યા વિના અને આવા કૃત્ય માટે કોઈ સમજૂતી આપ્યા વિના ગુપ્ત રીતે વસિયતનું નિષ્પાદન કરવામાં આવ્યું હોવું પણ અન્ય એક અસમજાયેલ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ તરીકે ગણવામાં આવ્યું હતું.

૧૭.૭. વડી અદાલતે પણ વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીએ વસિયતનું નિષ્પાદન કર્યું હોવા અંગેના મહત્વપૂર્ણ પાસાઓ બાબતે અપીલકર્તા તથા જણાવાયેલા બે પ્રમાણી સાક્ષીઓની સાક્ષીમાં રહેલા વિવિધ વિરોધાભાસોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, ખાસ કરીને દસ્તાવેજ પર હસ્તલિખિત ભાગ કેવી રીતે લખવામાં

આવ્યો હતો તે બાબતે તથા દસ્તાવેજની સામગ્રી અંગે થયેલી ચર્ચા સંબંધે; અને આવા વિરોધાભાસો સ્વરૂપે ગંભીર હોવાનું નિશ્ચિત કર્યું હતું, જેનાથી કાયદા અનુસાર વસિયત આંક પી ડબલ્યુ૧/એચનું નિષ્પાદન થયું હતું કે નહીં તે અંગે શંકા ઊભી થાય છે. પુરાવાના સંબંધિત ભાગોની તપાસ કર્યા બાદ, વડી અદાલતે નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કર્યું અને નિષ્કર્ષ નોંધ્યો:—

૪૮. વધુમાં, વસિયતનામાના અમલ સંબંધિત મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓ અંગે પ્રમાણિત સાક્ષીઓ એટલે કે ફ.સાક્ષી૨ અને ફ.સાક્ષી૩ તેમજ અપીલકર્તાના સાક્ષ્યમાં ગંભીર વિરોધાભાસો છે. સોગંદનામું આંક પી૧ માં અપીલકર્તાએ જણાવ્યું છે કે વસિયતકાર સ્ત્રીએ અંશતઃ ટાઇપ કરાયેલ વસિયતનામું બહાર કાઢ્યું હતું અને ત્યારબાદ વસિયતનામા આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ ના પ્રારંભિક અને અંતિમ પરિછેદો પોતાના હસ્તે લખ્યા હતા. જરહમાં, તેણીએ જણાવ્યું છે કે તેને ખબર નથી કે તેણે વસિયતનામા પર લખ્યું હતું કે બીજું કંઈક. શ્રી ઉર્વિંદર એસ. કોહલી ફ.સાક્ષી૨ એ જણાવ્યું છે કે વસિયતનામા આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ પરનો હસ્તલિખિત ભાગ વસિયતકાર સ્ત્રીએ પોતે લખ્યો હતો. શ્રી મનજીત આહલુવાલિયા ફ.સાક્ષી૩ એ જરહમાં જણાવ્યું છે કે વસિયતકાર સ્ત્રી પાસે એક ખરડો હતો, જેમાંથી તેણે વસિયતનામા આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ પર પોતાના હસ્તાક્ષરમાં કંઈક નકલ કર્યું હતું. આ ત્રણેય સાક્ષીઓએ વસિયતનામા આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ પર હસ્તલિખિત ભાગ કેવી રીતે લખાયો હતો તે અંગે ભિન્ન રીતે જુબાની આપી છે. વસિયતકાર સ્ત્રી દ્વારા

પ્રમાણિત સાક્ષીઓ સાથે વસિયતનામા આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ ની વિગતો અંગે થયેલી ચર્ચા બાબતે પણ વિરોધાભાસ છે. અપીલકર્તાએ પોતાની જરૂરમાં જણાવ્યું છે કે તેની માતાએ સાક્ષીઓ સાથે વસિયતનામાની વિગતો અંગે ચર્ચા કરી હતી, જ્યારે બંને પ્રમાણિત સાક્ષીઓએ એ નકારી કાઢ્યું છે કે વસિયતકાર સ્ત્રીએ વસિયતનામાની વિગતો અંગે કોઈ ચર્ચા કરી હતી. ફ.સાક્ષી૨ એ જરૂરમાં વધુમાં એવું પણ જણાવ્યું છે કે તેણે આ બાબતે વસિયતકાર સ્ત્રીને પ્રશ્ન પણ પૂછ્યો નહોતો. સાક્ષીઓ વસિયતકાર સ્ત્રીના ઘરે પહોંચ્યા ત્યારે વસિયતનામું કેવી રીતે બહાર કાઢવામાં આવ્યું હતું તે રીત બાબતે પણ વિરોધાભાસ છે. પ્રમાણિત સાક્ષી ફ.સાક્ષી૨ એ જુબાની આપી છે કે જ્યારે તે વસિયતકાર સ્ત્રી અને અપીલકર્તા સાથે હાજર હતો ત્યારે તેની સમક્ષ વસિયતનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું ન હતું. તેના કહેવા મુજબ, જ્યારે ફ.સાક્ષી૩ આવ્યા ત્યારે જ વસિયતનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું. બીજી તરફ, શ્રી મનજીત આહલુવાલિયા ફ.સાક્ષી૩ એ જુબાની આપી છે કે જ્યારે તે વસિયતકાર સ્ત્રીના ઘરે પહોંચ્યો ત્યારે તેના ત્યાં પહોંચતા પહેલાં જ વસિયતનામું આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ વસિયતકાર સ્ત્રીએ બહાર કાઢી લીધું હતું. ઉપરોક્ત વિરોધાભાસો ગંભીર સ્વરૂપના છે અને કાયદા મુજબ વસિયતનામા આંક ફ.સાક્ષી૧/એચ ના અમલ અંગે શંકા ઉત્પન્ન કરે છે.

૧૭.૮. ઉપરોક્ત અવલોકનો અને નિષ્કર્ષોને ધ્યાનમાં લેતાં, સ્પષ્ટ થાય છે કે વડી અદાલતે, નોંધાયેલ પુરાવાની સ્વતંત્ર મૂલવણી કર્યા પછી, વિવિધ

શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ અંગે નીચલી અદાલતના મુખ્ય નિષ્કર્ષો સાથે સહમતિ દર્શાવી હતી, જેનો સમુચિત ખુલાસો થયો નહોતો અને જે પક્ષકારોની માતાની વસીયત તરીકે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજની પ્રામાણિકતા વિરુદ્ધ કાર્યરત હતી. પરંતુ બાબત ત્યાં પૂર્ણ થતી નહોતી, કારણ કે વડી અદાલતે એક અન્ય શંકાસ્પદ પરિબળનું પણ વિશ્લેષણ કર્યું હતું, તે છે કે અપીલકર્તાએ સાક્ષી આપનાર સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.-૩ મેજર જનરલ મંજીત આહલુવાલિયાની પુત્રીને, ટેસ્ટેટ્રિક્સ અને અપીલકર્તાના સંયુક્ત નામે સંચાલિત ખાતામાંથી, પરંતુ ટેસ્ટેટ્રિક્સના મૃત્યુ પછી, રૂ. ૨૫,૦૦૦/- ની રકમ ચેક મારફતે ચૂકવી હતી. વિરોધ કરનાર સામાવાળાઓએ દાવો કર્યો હતો કે ઉપરોક્ત ચુકવણી સાક્ષી આપનાર સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.-૩નો પક્ષપાત પ્રાપ્ત કરવા માટે કરવામાં આવી હતી. આ સંદર્ભમાં, અપીલકર્તાનો અભિગમ એવો હતો કે આવી રકમ ફક્ત પી.ડબલ્યુ.-૩ની પુત્રીને જ નહીં પરંતુ સામાવાળા નં. ૧ની પુત્રીને અને અપીલકર્તાના પુત્રોને પણ ચૂકવવામાં આવી હતી, કારણ કે ટેસ્ટેટ્રિક્સ તેમની તરફે ઉક્ત રકમ ભેટરૂપે આપવા ઇચ્છતી હતી. રસપ્રદ રીતે, પી.ડબલ્યુ.-૩ની પુત્રીને ટેસ્ટેટ્રિક્સની ઇચ્છા મુજબ આ રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી એવા અપીલકર્તાના અભિગમને બળ આપવા માટે, વડી અદાલત સમક્ષ અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. અપીલકર્તાની તરફથી વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાં પર આધાર રાખીને કરવામાં આવેલી

આવી રજૂઆતનું અવલોકન કર્યા પછી, વડી અદાલતે નીચલી અદાલતની એ જ કાર્યવાહીનો ઉલ્લેખ કર્યો, જેનો અમે ઉપર વિગતે ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં સામાવાળાઓ વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાનું ઉત્પાદન કરવા ઇચ્છતા હતા, પરંતુ અપીલકર્તાએ જ પ્રશ્નમાં આવેલી વસીયતના આવા કોઈ ત્રીજા પાનાના અસ્તિત્વનો જ ઇનકાર કર્યો હતો. વડી અદાલતે નિષ્કર્ષ આપ્યો કે વસીયતનું ઉક્ત ત્રીજું પાનું ક્યારેય નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું નહોતું; અને વધુમાં અવલોકન કર્યું કે તે અસ્તિત્વમાં હોય તો પણ, વસીયતનું કથિત ત્રીજું પાનું શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરતું નથી. વાંધાજનક ચુકાદાના પરિણેદ જદ માં વડી અદાલતની આ ચર્ચા અને અવલોકનો ઉપયોગી રીતે નીચે મુજબ ઉદ્ઘૂત કરી શકાય: —“જદ. પુરાવામાં એ પણ સામે આવ્યું છે કે ટેસ્ટેટ્રિક્સના મૃત્યુ પછી, ટેસ્ટેટ્રિક્સ અને અપીલકર્તાના સંયુક્ત નામના ખાતામાંથી ચેક આંક આર૩૬૦૯૯૯-સી મારફતે, અપીલકર્તાએ સાક્ષી આપનાર સાક્ષી મેજર જનરલ મંજીત આહલુવાલિયા પી.૬૦૯૯.૩ની પુત્રીને રૂ. ૨૫૦૦૦/- ચૂકવ્યા હતા. સામાવાળા નં. ૨ અને ૩નો અભિગમ એ છે કે ઉપરોક્ત ચુકવણી સાક્ષી આપનાર સાક્ષી પી.૬૦૯૯.૩નો પક્ષપાત મેળવવા માટે કરવામાં આવી હતી અને તેથી તેમનું સાક્ષ્ય વિશ્વસનીય નથી. બીજી તરફ, અપીલકર્તાનો અભિગમ એવો છે કે ઉક્ત રકમ ફક્ત પી.૬૦૯૯.૩ની પુત્રીને જ નહીં પરંતુ સામાવાળા નં. ૨ની પુત્રીને અને અપીલકર્તાના પુત્રને પણ ચૂકવવામાં

આવી હતી, કારણ કે મૃતક/ટેસ્ટેટ્રિક્સ તેમને ઉક્ત રકમ ભેટરૂપે આપવા ઇચ્છતી હતી. આ અભિગમના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે પ્રશ્નમાં આવેલી વસીયતના કથિત ત્રીજા તબક્કાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. અહીં ઉલ્લેખનીય છે કે વસીયત આંક પીડબલ્યુ.૧/એચનું કથિત ત્રીજું પાનું અપીલકર્તા દ્વારા ક્યારેય રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી. વિપરીત રીતે, જ્યારે સામાવાળા નં. ૩એ વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાનું ઉત્પાદન કરવા માટે અરજી કરી હતી, ત્યારે અપીલકર્તાએ ઉક્ત પાનાના અસ્તિત્વનો ઇનકાર કર્યો હતો. વસીયતનું ત્રીજું પાનું વિદ્વાન એ.ડી.જે. સમક્ષ ક્યારેય સાબિત કરવામાં આવ્યું નથી. કથિત ત્રીજું પાનું અસ્તિત્વમાં છે એમ માન્ય ધરીએ તો પણ, ઉપર નોંધાયેલ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ તે દૂર કરતું નથી. આ પરિસ્થિતિઓમાં, વસીયત આંક પી.ડબલ્યુ.૧/એચનું કથિત ત્રીજું પાનું તેની માન્યતા સાબિત કરે છે એવી અપીલકર્તાની દલીલમાં કોઈ જ બળ નથી.”

૧૭.૯. ઉપરોક્ત અસ્પષ્ટ લક્ષણો, અસામાન્ય પરિસ્થિતિઓ અને સાક્ષીઓની અવિશ્વસનીયતાનો નોંધ લીધો બાદ, તથા સામાવાળા નં. ૧ એ અનુવર્તી તબક્કે આ મામલો વિવાદિત કર્યો તેમાં કોઈ દોષ કે દુર્ભાવના નથી એવું જણાવીને, વડી અદાલતે તેના દિનાંક ૨૭.૦૬.૨૦૧૪ના આક્ષેપિત ચુકાદામાં, નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષો સાથે સહમત રહી, અપીલ ફગાવી દીધી અને એવું ઠરાવ્યું કે વસીયતનામા પર વસીયતકર્તાની માત્ર સહી હોવી,

તે વસીયતનામું તેની સામગ્રી સમજીને વિધિવત રીતે અમલમાં મૂકાયું હતું તે સાબિત કરવા પૂરતું નથી. વડી અદાલતે મામલામાં નીચે મુજબ નિષ્કર્ષ આપ્યો: – “૫૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, વિધાવાન એ.ડી.જે.નો આ નિષ્કર્ષ કે વસીયતનામું આંક પી.ડબલ્યુ.૧/એચ વિવિધ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલું છે, જેની કોઈ સમજૂતી આપવામાં આવી નથી, અને ઉપરોક્ત વસીયતનામું મૃત્યુ પામનારાએ તેની સામગ્રી સમજીને વિધિવત રીતે અમલમાં મૂક્યું ન હોવાની સંભાવના છે, તે પુષ્ટિ પામે છે. વિધાવાન એ.ડી.જે. દ્વારા આપવામાં આવેલા નિષ્કર્ષોમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા અથવા તર્કવિરુદ્ધતા દેખાતી નથી. આક્ષેપિત ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી.”

વિરોધી દલીલો

અપીલકર્તા

૧૮. વડી અદાલતે તેની અપીલ ફગાવીને અને પ્રોબેટ મંજૂર કરવાની તેની પ્રાર્થનાના ઈનકારને યથાવત્ રાખીને આપેલા ચુકાદાથી વ્યથિત થઈ, અરજદાર-અપીલકર્તાએ વિશેષ અનુમતિ દ્વારા આ અપીલ દાખલ કરી છે. આક્ષેપિત ચુકાદાઓને પડકારતાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે જોરદાર રીતે દલીલ કરી છે કે ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની આવશ્યકતાઓ મુજબ વસીયતનું યોગ્ય નિષ્પાદન, પુરાવા અધિનિયમ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર, સાબિત કરવામાં આવ્યું છે; અને વિવાદિત વસીયતની ખરાઈ વિરુદ્ધ કોઈ સબળ કારણ અથવા પરિસ્થિતિનો

અભિલેખ પર સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો નથી; તેથી પ્રોબેટ મંજૂર કરવા માટેનો સ્પષ્ટ કેસ બને છે, પરંતુ નીચલી અદાલત તેમજ વડી અદાલતે, એવી કોઈ પરિસ્થિતિ અસ્તિત્વમાં ન હોવા છતાં, કહેવાતી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓના આધારે વસીયત અંગે શંકા વ્યક્ત કરીને, સંપૂર્ણપણે નિરાધાર વિચારણાઓ પર અપીલકર્તાની પ્રાર્થના નકારી કાઢી છે.

૧૮.૧. તેણીની રજૂઆતોને વિશદ કરતાં, અપીલકર્તાની વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું છે કે વસીયતનામું અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજની જેમ સાબિત કરવાનું રહે છે, પરંતુ તેને ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ ની આવશ્યકતાઓનું પાલન એ રીતે કરવું પડે છે કે યોગ્ય અમલ માટે, વસીયતકર્તાએ વસીયતનામા પર હસ્તાક્ષર કરવા અથવા પોતાનું નિશાન મૂકવું જરૂરી છે, અથવા તો વસીયતકર્તાની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશ હેઠળ કોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા તેના પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હોવા જોઈએ; અને વસીયતનામું બે અથવા તેથી વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા પ્રમાણીકૃત થયેલું હોવું જોઈએ, જેમમાંથી દરેકે એવા હસ્તાક્ષર કે નિશાન વસીયતકર્તા દ્વારા અથવા વસીયતકર્તાના નિર્દેશ અનુસાર કાર્ય કરનાર અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોય તે જોયેલું હોવું જોઈએ. વધુમાં, પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૮ અનુસાર, વસીયતનામું સાબિત કરવા માટે ઓછામાં ઓછા એક પ્રમાણીકૃત સાક્ષીની તપાસ કરવી આવશ્યક છે.

વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું કે વર્તમાન મામલામાં, સંબંધિત વસીયતના અમલમાં ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ ની તમામ આવશ્યકતાઓ યથાવિધિ પૂર્ણ

કરવામાં આવી છે; અને તે જ બાબત અદાલત સમક્ષ બંને સાક્ષી-
પ્રમાણકર્તાઓની પરીક્ષા ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૨ અને ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-
૩ તરીકે કરીને યથાવિધિ સાબિત કરવામાં આવી છે. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી
છે કે અપીલકર્તાએ પોતાનો ભાર યથાવિધિ ઉતારી દીધો હોવાથી અને કોઈ
વાજબી શંકા ઊભી થાય તેવો કોઈ ઠોસ મુદ્દો અભિલેખ પર લાવવામાં આવ્યો ન
હોવાથી, પ્રાર્થના મુજબ વસીયત પ્રમાણપત્ર મંજૂર ન કરવા માટે કોઈ કારણ રહેતું
નથી.

૧૮.૨. વિવાદાસ્પદ વસીયતના સંબંધમાં અપીલકર્તાને પ્રોબેટ મંજૂર
કરવાની બાબતમાં તેનો પક્ષ પ્રતિપાદિત કરતાં, વિદ્વાન વકીલે પ્રથમ તો
સામાવાળાઓએ વિવાદાસ્પદ વસીયત અંગે કેટલાક મુદ્દાઓ ઉઠાવવાનો પ્રયત્ન
કરતાં તેમની સ્થિતિ અને વલણ પર પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે.

૧૮.૨.૧. સામાવાળા નં. ૧ અંગે, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી
છે કે તેણીને ન તો પુરાવો રજૂ કરવાનો અધિકાર છે અને ન તો વસીયતનામાની
કાનૂની માન્યતા અને અસલિયત અંગે શંકા વ્યક્ત કરવાનો અધિકાર છે, કારણ કે
તેણીએ નીચલી અદાલત સમક્ષ કોઈ વાંધા નોંધાવ્યા ન હતા અને તેથી, અનિવાર્ય
રીતે, તેણીએ પ્રશ્નાધીન વસીયતનામાના અમલને પોતાની માતાના અંતિમ
ઈચ્છાપત્ર તરીકે સ્વીકારી લીધું હતું. વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું છે કે સામાવાળા નં. ૧
દ્વારા, અપીલકર્તાને વધુ જરૂર માટે પાછા બોલાવવા તથા લેખિત જવાબ રજૂ
કરવાની મંજૂરી મેળવવા માટે કરેલી અરજીઓ નીચલી અદાલતે નામંજૂર કરી હતી

અને તેણીએ તેના વિરુદ્ધ પસાર થયેલા તે આદેશોને પડકાર્યા ન હતા અને તેથી, તેવા આદેશોએ અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી છે. વિદ્વાન વકીલે, સક્સેશન એક્ટની કલમ ૨૬૮ સાથે સી.પી.સી.ના ઓર્ડર ૮ નિયમ ૧૦ તથા ઓર્ડર ૧૪ નિયમ ૧(૬) ને ઓર્ડર ૧૫ નિયમ ૨ સી.પી.સી. સાથે વાંચતા, એવું રજૂ કર્યું છે કે સામાવાળા નં. ૧ ની સ્થિતિ એવી સામાવાળાની જ રહે છે જે વાદી સાથે વિવાદમાં નથી; અને આપવામાં આવેલ પરિસ્થિતિઓમાં, તેણીની તરફથી કરવામાં આવતાં બધા સૂચનો કોઈપણ વિચારણા લાયક નથી. બરછાજ નહાર વિ. નિલિમા મંડલ અને અન્ય: (૨૦૦૮) ૧૭ એસ.સી.સી. ૪૯૧ ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરતાં, વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું છે કે સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા દલીલો વિના રજૂ કરાયેલ પુરાવો ગ્રાહ્ય રહેતો નથી. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું છે કે આ અદાલત સમક્ષ પ્રથમવાર, સામાવાળા નં. ૧ અને તેની માતા વચ્ચેના સંબંધની સ્થિતિ અંગેનો નવો હકીકત આધારિત મુદ્દો લેખિત રજૂઆતોમાં સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો; અને સી.પી.સી.ના ઓર્ડર ૬ નિયમ ૭ હેઠળની જોગવાઈઓ સુધારા સિવાય દાવાના નવા આધાર રજૂ કરવાથી રોકે છે. વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી છે કે શરૂઆતથી જ સામાવાળા નં. ૧ નો આધાર એવો રહ્યો છે કે તેણીએ વસીયતનામાની અસલિયત સ્વીકારી હતી અને તેથી, તેનાથી વિરુદ્ધનો અભિગમ હવે તેણી આ અદાલત સમક્ષ લઈ શકતી નથી.

૧૮.૨.૨. સામાવાળા નં. ૨ બાબતે, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે તેમના દ્વારા દાખલ કરાયેલ વાંધાઓનો સંદર્ભ આપ્યો છે અને રજૂ કર્યું છે કે મોટાભાગના

વાંધાઓ સંપૂર્ણપણે નિરાધાર અને અસ્થિર હોઈ, નીચલી અદાલતે તેમને સ્પષ્ટપણે નામંજૂર કર્યા હતા; જેમ કે, વિવાદાસ્પદ વસીયત બનાવટી અને કૂટરચિત હોવાનું સૂચવતા વાંધાઓ અથવા વસીયતકર્ત્રીની સંપત્તિ વિતરણ સંબંધિત માનસિક સ્થિતિને પ્રશ્નિત કરવાના પ્રયત્નરૂપ વાંધાઓ. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું છે કે સામાવાળા નં. ૨ એ વિવાદાસ્પદ સંપત્તિનો પૂર્વજસંપત્તિ સ્વભાવ હોવાનું પણ સૂચવ્યું હતું અને નીચલી અદાલતે ચિરંજીલાલ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના સંદર્ભે આવા વાંધાઓને પણ યોગ્ય રીતે નામંજૂર કર્યા હતા, કારણ કે પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં સંપત્તિના હકનો નિર્ણય કરવો હોતો નથી. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું છે કે વસીયતકર્ત્રી સાથે પોતાના સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો અંગે આ સામાવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલા સૂચનો નોંધપોથી પર સ્થાપિત થયેલા નથી અને તેમના દ્વારા રજૂ કરાયેલા અમુક ફોટોગ્રાફો તથા પત્રો એ વાત સ્થાપિત કરતા નથી કે તેમના વસીયતકર્ત્રી સાથે ખૂબ જ ઘનિષ્ઠ સંબંધો હતા; પરંતુ, નોંધપોથી પરના પુરાવા મુજબ, તે કુટુંબથી દૂર અને અલિપ્ત રહ્યો હતો અને વસીયતકર્ત્રીની બિમારી વિશે પણ તેને જાણ નહોતી. આથી, વિદ્વાન વકીલના મતે, સામાવાળાના વાંધાઓ પણ એવી કોઈ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ દર્શાવતા નથી કે જેના કારણે વિવાદાસ્પદ વસીયતની પ્રામાણિકતા અંગે શંકા ઉપજાવી શકાય.

૧૮.૩. બે પ્રમાણિત સાક્ષીઓની જુબાનીઓ અંગે, વિદ્વાન વકીલ રજૂ કરે છે કે તેમણે વસીયતના વિધિવત્ અમલ અને તેમના દ્વારા કરાયેલ પ્રમાણન સંબંધિત મૂળભૂત તથ્યો સ્પષ્ટપણે સાબિત કર્યા છે; અને કેટલીક નાની તથા સ્વાભાવિક

વિસંગતતાઓના સંદર્ભમાં, અથવા અપીલકર્તા સાથે તેમની ઓળખાણના આધારે તેમના ઉપર જે શંકાઓ ઊભી કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, તેનું કોઈ મહત્ત્વ નથી. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે વસીયતનો અમલ વર્ષ ૨૦૦૩માં કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે સાક્ષીઓની જુબાનીઓનો દાખલો માત્ર વર્ષ ૨૦૦૮માં નોંધવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, કોણ પહેલાં આવ્યું હતું અથવા વસીયતમાં કયો ભાગ લખાયેલો હતો વગેરે જેવી વિગતો અંગેના નાના ફેરફારો તેમના પુરાવાના સારતત્ત્વને અસર કરતા નથી.

૧૮.૪. વિદ્વાન વકીલે એચ. વેંકટાયલા અયંગર (ઉપરોક્ત), મધુકાર ડી. શેડે વિ. તારાબાઈ આબા શેડાગે: (૨૦૦૨) ૨ એસ.સી.સી. ૮૫; અને જોયસ પ્રિમરોઝ પ્રેસ્ટર વિ. વેરા મેરી વાસ: (૧૯૯૬) ૯ એસ.સી.સી. ૩૨૪ જેવા વિવિધ નિર્ણયોના સંદર્ભ આપીને રજૂ કર્યું છે કે વસીયત સાબિત કરવાનો પ્રારંભિક ભાર ભલે તેના રજૂકર્તા પર હોય, પરંતુ એકવાર તે ભાર ઉતારી દેવામાં આવે પછી માત્ર શંકા માત્રથી ન્યાયિક નિર્ણયનો પાયો રચી શકાય નહીં; અને શંકા અંગેનો કોઈપણ સૂચન અદાલતે અનુમાન અને શંકાશીલ મનની માત્ર કલ્પના સામે સાવચેત રહી તપાસવું જોઈએ. વિદ્વાન વકીલે ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોનું પુનરોચ્ચાર કરીને જણાવ્યું છે કે રજૂ કરાયેલ વસીયતને પ્રશ્નાસ્પદ ગણાવવા માટે વાસ્તવિક, સંબંધિત અને માન્ય શંકાસ્પદ લક્ષણો હોવા જોઈએ, પરંતુ વર્તમાન મામલામાં એવું કોઈ લક્ષણ કે પરિસ્થિતિ હાજર નહતી. ૧૮.૫. વિવાદાસ્પદ વસીયતના અમલની રીત અંગે, વિદ્વાન વકીલે રજૂ

કર્ચુ છે કે જોયસ પ્રિમરોઝ પ્રેસ્ટર (ઉપરોક્ત) માં પ્રતિપાદિત અનુપાત, કે “હોલોગ્રાફ” વસીયતના કેસમાં અનુમાનનો વધુ ઉચ્ચ દરજ્જો ઊભો થાય છે, તે વર્તમાન કેસમાં પણ લાગુ પડે છે, જ્યાં વસીયતકર્તાની વિગતો તથા તેના નિર્વિવાદ વારસાપત્ર સંબંધિત મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓ, પ્રારંભિક અને અંતિમ અવતરણોમાં, વસીયતકર્તાએ પોતાના જ હસ્તે વિધિવત્ લખેલા હતા.

૧૮.૬. નીચલી અદાલત અને વડી અદાલત દ્વારા વિચારણા હેઠળ લેવામાં આવેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓનો વ્યવહાર કરતાં, વિદ્વાન વડીલે રજૂ કર્યું છે કે કથિત પરિસ્થિતિઓ તો કાં તો અસ્તિત્વમાં જ નહોતી, અથવા તેમનું આક્ષેપન કરવામાં આવ્યું નહોતું, અથવા તે કોઈપણ રીતે શંકાસ્પદ જ નહોતી.

૧૮.૬.૧. વિદ્વાન વડીલે રજૂ કર્યું હોત કે અપીલકર્તા મુખ્ય લાભાર્થી હોવો; તેની દ્વારા વસીયતના અમલીકરણમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવવામાં આવી હોવી; મિલકતના લાભમાંથી પુત્રને બાકાત રાખવામાં આવ્યો હોવો; બીજી પુત્રીને વાસ્તવમાં લગભગ કોઈ હિસ્સો ન મળ્યો હોવો; અને વસીયત લખવાની રીત જેવી પરિસ્થિતિઓનું ન તો વિશિષ્ટ રીતે અભિવચન કરવામાં આવ્યું હતું અને ન તો તે પ્રશ્નાધીન વસીયતની ખરાઈ વિરુદ્ધ કાર્ય કરતી હોય. વધુમાં, વિદ્વાન વડીલના જણાવ્યા મુજબ, વસીયતના અમલીકરણ અંગે કાનૂની વારસદારોને જાણ ન કરવી; વસીયતની અસ્પષ્ટ વિષયવસ્તુ; અને સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં વિરોધાભાસ જેવી પરિસ્થિતિઓ પ્રથમ દૃષ્ટિએ જ કલ્પિત અને અનુમાનાધીન છે અને તેને માત્ર અવગણવામાં જ આવવી જોઈએ.

૧૮.૬.૨. વિદ્વાન વડીલે લીલા રાજગોપાલ અને અન્ય વિ. કમલા મેનન કોચરન અને અન્ય: (૨૦૧૪) ૧૫ એસસીસી ૫૭૦, વેદ મિત્ર વર્મા વિ. ધરમ દેઓ વર્મા: (૨૦૧૪) ૧૫ એસસીસી ૫૭૮; મહેશ કુમાર વિ. વિનોદ કુમાર અને અન્ય: (૨૦૧૨) ૪ એસસીસી ૩૮૭; સાવિત્રી અને અન્ય વિ. કાથ્યાયની અમ્મા અને અન્ય: (૨૦૦૭) ૧૧ એસસીસી ૬૨૧; પેન્ટાકોટા સત્યનારાયણ અને અન્યના નિર્ણયોના સંદર્ભ સાથે, દલીલ રજૂ કરી છે.

વિ. પેન્ટાકોટા સીતારત્નમ અને અન્ય: (૨૦૦૫) ૮ એસ.સી.સી. ૬૭; ઉમા દેવી નામ્બિયાર અને અન્ય વિ. ટી.સી. સિધાન: (૨૦૦૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૨૧; રામાબાઈ પડમાકર પાટીલ અને અન્ય વિ. રુકિમણીબાઈ વિષ્ણુ વેખડે અને અન્ય:

(૨૦૦૩) ૮ એસ.સી.સી. ૫૩૭ અને રબિન્દ્ર નાથ મુખર્જી અને અન્ય વિ. પંચાનન બેનર્જી અને અન્ય: (૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૪૫૯, કે વસિયતનામું રજૂ કરનાર/લાભાર્થી તેની અમલવારીના સમયે માત્ર હાજર હોય; અથવા સ્વાભાવિક વારસદારોને કોઈપણ લાભમાંથી બહાર રાખવામાં આવ્યા હોય; અથવા રજૂ કરનારને કોઈ સાક્ષી સાથે પરિચય હોય, તો તેવા સંજોગો વસિયતનામાની પ્રામાણિકતા વિષે વાજબી શંકા ઊભી કરે એવા શંકાસ્પદ સંજોગો ગણાતા નથી.

૧૮.૬.૩. પ્રમાણિત સાક્ષીઓને નાણાકીય લાભ થયાના પ્રશ્ન અંગે, અપીલકર્તાની તરફથી એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે ફ.સાક્ષી-૨ ને કોઈ નાણાકીય લાભ થયો નહોતો; અને ફ.સાક્ષી-૩ ની પુત્રીને થયેલો નાણાકીય લાભ એ

પૃષ્ઠભૂમિમાં જોવાનો છે કે ઉક્ત સાક્ષી મેજર જનરલ છે અને વસિયતકર્તા સાથે નજીકના સંબંધમાં હતા; ઉક્ત સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા અંગે કોઈ આક્ષેપ નથી; અને માત્ર રૂપિયા ૨૫,૦૦૦/- ની રકમ વર્ષ ૨૦૦૬ માં ‘પ્રેમ અને સ્નેહવશ’ આપવામાં આવી હતી એટલા આધારે જ તેમની વિશ્વસનીયતા અંગે નિર્થક શંકા ઊભી કરવામાં આવી રહી છે.

૧૮.૭. આ રીતે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત વસીયત પક્ષકારોની માતાની ખરેખર અંતિમ વસીયત છે; અને અપીલકર્તા તેના કાર્યનિર્વાહક હોવાને કારણે, માંગ્યા મુજબ પ્રોબેટ મંજૂર કરવામાં આવે.

સામાવાળા નં. ૨

૧૯. અપીલકર્તા તરફથી કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો પ્રતિવાદ કરતાં, સામાવાળા નં. ૨ના વિદ્વાન વકીલે, જે ટેસ્ટેટ્રિક્સનો પુત્ર છે અને જેણે વાંધાઓ દાખલ કર્યા હતા તથા સતત આ મામલાનો વિરોધ કર્યો છે, નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતે ધ્યાનમાં લીધેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓનું પુનર્વર્ણન કર્યું છે અને દલીલ કરી છે કે અપીલકર્તા તેમાંની કોઈપણ પરિસ્થિતિ સમજાવવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયો છે અને તેથી, પ્રશ્નાધીન વસિયત ટેસ્ટેટ્રિક્સે તેના અંતર્વસ્તુનો અર્થ અને આશય સમજીને બનાવી હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૧૯.૧. દલીલોની પ્રારંભિક અગ્રપંક્તિમાં, સામાવાળા નં. ૨ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું છે કે અપીલકર્તા, જે સ્વીકાર્ય રીતે વિવાદિત વસિયતનામાથી મુખ્ય લાભાર્થી છે, તેણે ખરેખર પ્રશ્નગ્રસ્ત વસિયતનામાના અમલમાં અગત્યની અને

પ્રબળ ભૂમિકા ભજવી હતી અને ત્યારબાદ દસ્તાવેજની તૈયારીમાં પોતાની આ સક્રિય ભૂમિકાની હકીકતને જાણપૂર્વક છુપાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. વિદ્વાન વકીલે આ રજૂઆતોને અરજીઓ તથા કાર્યવાહી ના વિવિધ તબક્કાઓ પર અપીલકતા દ્વારા કરાયેલ કથનો અને આક્ષેપોના સંદર્ભ સાથે વધુ વિસ્તૃત કરી છે, જ્યાં તેણીએ સતત એવો અભિપ્રાય જાળવી રાખ્યો હતો કે પ્રશ્નગ્રસ્ત વસિયતનામાની ‘ તૈયારી અને અમલમાં તેની ભૂમિકા હતી ’. વિદ્વાન વકીલે જિરહ દરમિયાન અપીલકર્તાના તે નિવેદનનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે વસિયતકર્ત્રી એ તેને વસિયતનામાના સાક્ષીઓને શોધવા માટે કહ્યું ન હતું અને શક્ય છે કે તેણે પોતે જ વસિયતનામાના સાક્ષીઓને બોલાવ્યા હોય.

અપીલકર્તાના આ નિવેદનો, વિદ્વાન વકીલના કહેવા મુજબ, પી.ડબલ્યુ.-૨ ઉર્વિન્ડર એસ. કોહલી દ્વારા અસરકારક રીતે ખંડિત થાય છે, જેમણે દબાવેલ જણાવ્યું હતું કે ૧૮.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ અપીલકર્તાએ જ તેમને વસિયતકર્ત્રીના ઘરે આવવા કહ્યું હતું અને ત્યારબાદ તેમણે ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ આવવા માટે સંમતિ આપી હતી. એચ. વેન્ટાકાયલા અચ્યંગર (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના સંદર્ભમાં, વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે જ્યારે વસિયત રજૂ કરનાર વ્યક્તિ વસિયતના અમલીકરણમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવે છે અને તેમાંથી મહત્વનો લાભ મેળવે છે, ત્યારે તે સ્વયં શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ બને છે અને વસિયત રજૂ કરનારએ સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા તે શંકા દૂર કરવી જરૂરી બને છે, જે પુરાવા રજૂ કરવામાં અપીલકર્તા નિષ્ફળ ગયો છે.

૧૯.૨. વધુમાં, સામાવાળા નં. ૨ માટેના વિદ્વાન વકીલે ફ.સાક્ષી-૨ ઉર્વિન્દર એસ. કોહલીની સાક્ષીના અન્ય ભાગોનો ઉલ્લેખ કરીને રજૂ કર્યું છે કે આ સાક્ષી મૃત્યુકર્ત્રીને માત્ર અલ્પ પરિચિત હતો, જ્યારે તે આશરે ૩૦ વર્ષથી અપીલકર્તાના નજીક હતો. રામચંદ્ર રામબક્સ વિ. ચંપાબાઈ અને અન્યઃ એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૩૫૪ માં આ અદાલતના નિર્ણય તેમજ રાજેશ ચંદ અને અન્ય વિ. દયાવતી અને અન્યઃ આઈ.એલ.આર. (૧૯૮૧) ૨ દિલ્હી ૪૭૭ માં દિલ્હી વડી અદાલતના નિર્ણયના સંદર્ભ સાથે, વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે વસીયતના પ્રમાણિત સાક્ષીનું પ્રસ્તાવક સાથેનું નિકટત્વ પોતે જ એક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ છે; અને અપીલકર્તા આ પરિસ્થિતિનું પણ સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

૧૯.૩. સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે વધુમાં વિવાદાસ્પદ વસીયતમાં પ્રસ્તાવિત વસીયતદાન અંગે કટુ ટિપ્પણીઓ કરી છે અને રજૂઆત કરી છે કે કોઈ તર્કસંગત આધાર કે કારણ વિના, વસીયતકર્તાની મિલકતોનું આપું અન્યાયી અને અવિવેકી વિતરણ પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવ્યું છે, જે પક્ષકારોની માતા દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોય તેવી સંભાવના નહોતી, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે તેણીને પોતાના પુત્ર તથા બીજી પુત્રી વિરુદ્ધ કંઈપણ ન હતું.

૧૯.૩.૧. વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું કે હકીકતમાં, વસીયતકર્તાની બીજી પુત્રી (સામાવાળા નં. ૧) વિધવા હતી અને તેની એક અવિવાહિત પુત્રી હતી; અને તેને નિવાસ માટે મકાનનો પ્રથમ માળ (જે વસીયતકર્તાની મિલકત હતી) આપવામાં

આવ્યો હતો; તેમજ તે કેન્સરથી પીડાતી વસીયતકર્ત્રીની સંભાળ રાખતી હતી. આપવામાં આવેલી પરિસ્થિતિઓમાં, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતમાં દર્શાવ્યા મુજબ અપીલકર્તા દ્વારા ઉપરનો માળ બાંધકામ કરવાની અસ્પષ્ટ અને અનિશ્ચિત શરતોના આધારે વસીયતકર્ત્રીએ પોતાની વિધવા અને જરૂરિયાતમંદ પુત્રીને અપીલકર્તાની દયા પર છોડી દીધી હોય તેવું માનવા માટે કોઈ કારણ નહોતું. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું કે વસીયતકર્ત્રી દ્વારા કરવામાં આવેલ વસીયત માત્ર તેની પોતાની મિલકત સુધી મર્યાદિત હોઈ શકે અને તેમાં અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા બાંધવામાં આવેલ મિલકતનો સમાવેશ થઈ શકતો નથી; તેમજ પોતાની જ રકમથી બાંધવામાં આવેલી મિલકત તે વ્યક્તિની વિશિષ્ટ મિલકત ગણાશે અને તેથી, વર્તમાન મામલામાં કરવામાં આવેલી શરતી વસીયત એવી દેખાડવા માટે હતી કે જાણે સામાવાળા નં. ૧ને કોઈ મિલકત મળવાની સંભાવના હતી, પરંતુ હકીકતમાં તે ભ્રામક અને આભાસી હતી. વિદ્વાન વકીલના મતે, વસીયતમાં આવા શબ્દપ્રયોગો તેમજ સામાવાળા નં. ૧ની પુત્રીને કરવામાં આવેલી ચૂકવણીઓ અને કાર સોંપવાની બાબતે એવું જણાય છે કે શરૂઆતથી જ તેને આ મામલે વાંધો ઉઠાવવાથી અટકાવવામાં આવી હતી, પરંતુ તેથી પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતને કોઈ મહત્વ કે આધાર મળતો નથી.

૧૯.૩.૨. એ જ નિર્ણયો પર આધાર રાખતાં અને નોંધ પર રહેલી સામગ્રીના સંદર્ભમાં, વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું છે કે સામાવાળા નં. ૨, સેનામાં તેની ભરતીને કારણે દૂર રહ્યો હોવા છતાં, પોતાના માતા-પિતાની સાથે હંમેશા સારા સંબંધોમાં

રહ્યો હતો; અને તેની માતા, વસીયતકર્ત્રી, તેને અચલ સંપત્તિમાંથી વારસાથી વંચિત રાખીને બેંકમાં માત્ર નામમાત્ર રકમ જ આપે, તે માટે કોઈ કારણ નહોતું.

૧૯.૩.૩. વિદ્વાન વકીલે રાણી પૂર્ણિમા દેવી (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે અને રામ પિયારી વિ. ભગવંત અને અન્ય: એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૧૭૪૨ ના નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરીને રજૂ કર્યું છે કે સમકક્ષ દરજ્જાના વારસદારોમાંથી પુત્રીને બાકાત રાખવા માટે કોઈ કારણ આપ્યા વિના તેને વારસાથી વંચિત કરવું પણ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ ગણાય છે. ૧૯.૪. વિદ્વાન વકીલે વિવાદિત દસ્તાવેજ લખવાની અને તેનું અમલીકરણ કરવાની રીત પર પણ પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે. વિદ્વાન વકીલે સાક્ષીઓના જમા કરાવેલા નિવેદનોમાં રહેલી અસંગતતાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, ખાસ કરીને આ પ્રશ્નોને લગતા કે વિવાદિત વસીયતની સામગ્રી વસીયતકર્ત્રીને જાણ કરાઈ હતી કે નહીં અને તે જ બાબતો અંગે સાક્ષીઓ સાથે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી કે નહીં. વિદ્વાન વકીલનું કહેવું છે કે વસીયતકર્ત્રી ફક્ત ૧૦મી ધોરણ પાસ હતી અને સ્પષ્ટપણે એવી કાનૂની પરિભાષાથી પરિચિત નહોતી જેવી વિવાદિત વસીયતના મૂળ ભાગમાં દેખાય છે. અપીલકર્તાએ એવું કહેવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે કે દસ્તાવેજના ટાઈપિંગ/લેખન કરવામાં તેની કોઈ ભૂમિકા નહોતી અને સાક્ષીઓના કહેવા મુજબ, સામગ્રી તેમની સાથે ચર્ચાઈ નહોતી. આવી પરિસ્થિતિમાં, એક વધુ અસમજાયેલ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ એ રહે છે કે વિવાદિત વસીયતનો મસૌદો કોણે તૈયાર કર્યો અને વસીયતકર્ત્રી માટે તે કથિત નોંધ કોણે તૈયાર કરી હતી જેમાંથી તેને વસીયતના

પ્રારંભિક અને અંતિમ ભાગો લખવાના હતા. વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું છે કે જ્યારે વસીયતનો મુખ્ય ભાગ ટાઈપ કરાયેલો હતો, ત્યારે ગૌણ ભાગ હસ્તલિખિત શા માટે હતો તે પ્રશ્નાસ્પદ બને છે; અને અપીલકર્તાના પુરાવામાં રહેલી આ ખામીઓ એવી સંભાવના ઊભી કરે છે કે વસીયત ન તો વસિયતકર્તા દ્વારા તૈયાર કરાઈ હતી અને ન તો તેને સમજાવવામાં આવી હતી. વિદ્વાન વકીલે કૃષ્ણ દાસ ગુપ્તા વિ. ધ સ્ટેટ અને અન્ય: ૨૦૧૨ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ડી.ઈ.એલ. ૯૭૭ ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો છે

૧૯.૫. સામાવાળા નં. ૨ તરફથી માનનીય વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલોનો વધુ એક લાંબો ભાગ વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાના સંદર્ભમાં રહ્યો છે. માનનીય વકીલે નીચલી અદાલતમાં થયેલી એ જ કાર્યવાહીનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેનું વર્ણન અમે અગાઉ અહીં કરી ચૂક્યા છીએ; અને રજૂ કર્યું છે કે નીચલી અદાલતમાં અપીલકર્તાએ સતત એવો અભિપ્રાય જાળવી રાખ્યો હતો કે વસીયતનું કોઈ ત્રીજું પાનું નહોતું, પરંતુ જ્યારે વડી અદાલત સમક્ષ સાક્ષીદાન કરનાર સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.-૩ ની પુત્રીને રૂપિયા ૨૫,૦૦૦/- ની રકમ ચુકવવાના મુદ્દાનો ઉદ્ભવ થયો, ત્યારે આવા ચુકવણાને પ્રશ્નાધીન વસીયતના એ જ કથિત ત્રીજા પાનાના સંદર્ભથી યોગ્ય ઠેરવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. માનનીય વકીલના જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તાનો આવો બદલાતો અભિગમ વધુ શંકાઓને જન્મ આપે છે; અને પ્રશ્નાધીન વસીયત ખરેખર વસિયતકર્તાની અંતિમ વસીયત હતી કે નહીં અને તે તેની ઈચ્છા મુજબની

સામગ્રી સાથે અમલમાં મુકાઈ હતી કે નહીં, તે બાબત ગંભીર રીતે શંકાસ્પદ જણાય છે.

સામાવાળા નં. ૧

૨૦. બીજી તરફના વિરોધમાં, સામાવાળા નં. ૧ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે સતત આ મંતવ્ય જાળવી રાખ્યું છે કે આ સામાવાળાએ તેની માતા દ્વારા વસીયતનામું કરવામાં આવ્યું હોવાનો મૂળભૂત તથ્ય જ સર્વત્ર વિવાદિત રાખ્યો છે; અને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવામાં આવી ન હોવાથી, પ્રમાણીકરણપત્ર મંજૂર કરવાની પ્રાર્થના યોગ્ય રીતે નામંજૂર કરવામાં આવી છે.

૨૦.૧. સર્વપ્રથમ, સામાવાળા નં. ૧ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે આ રજૂઆતોનો જોરદાર પ્રતિવાદ કર્યો છે કે આ સામાવાળાએ પ્રશ્નાધીન વસીયતના પ્રોજેક્ટ અંગે અપીલકર્તાના દાવાને સ્વીકારી લીધો હતો અને તેને વિવાદરૂપ રજૂઆતો કરવાની હકદારી નથી. વિદ્વાન વકીલે આ હકીકતોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે કે ભલે આ સામાવાળાએ પોતાનું લેખિત નિવેદન રજૂ કર્યું ન હોય, તો પણ તેણે ખરેખર અપીલકર્તાના કેસનો પ્રતિવાદ કરતી સાક્ષી રજૂ કરી હતી અને અદાલતોએ એકરૂપ તારણો નોંધ્યાં છે કે તેનો વિવાદ ન તો પછીનો વિચાર હતો અને ન તો દુર્ભાવનાપૂર્ણ હતો. વિદ્વાન વકીલે ઉપરોક્ત એચ. વેંકટાયલા આચંગર, રાણી પૂર્ણિમા દેવી અને સુશ્રી જસવંત કૌર ના નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરીને રજૂ કર્યું છે કે પ્રોજેક્ટ અદાલત અંતઃકરણની અદાલત છે; અને જ્યાં વસીયત રજૂ કરનારને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરીને અદાલતના અંતઃકરણને સંતોષવાનું હોય છે, ત્યાં

સામાવાળા નં. ૧, જે વસિયતકર્ત્રીની મોટી અને વિધવા પુત્રી છે, તેને આવી તપાસમાં અદાલતને સહાયરૂપ થવા માટે રજૂઆતો કરવાનો પૂર્ણ અધિકાર છે. કોઈ હક્કનો ત્યાગ કર્યા વિના, વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂ કર્યું છે કે નાગરિક મામલામાં પણ, જ્યાં લેખિત નિવેદન રજૂ કરવાનો અધિકાર બંધ કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં પણ સામાવાળા એ દર્શાવવાથી રોકાતો નથી કે વાદીએ રજૂ કરેલી સાક્ષી, માંગ્યા મુજબની રાહત મંજૂર કરવા માટે કેસ સ્થાપિત કરવા પૂરતી નથી. વિદ્વાન વકીલે, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૫૮; હુકમ ૮ નિયમ ૫(૨) અને હુકમ ૮ નિયમ ૧૦ સીપીસી નો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને બલરાજ તનેજા અને અન્ય વિ. સુનીલ મદાન અને અન્ય ના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે:

(૧૯૯૯) ૮ એસીસીસી ૩૯૬. વિદ્વાન વકીલે આ બાબત પણ દર્શાવી છે કે અપીલકર્તાએ સામાવાળા નં. ૧ના પુરાવા અંગે ક્યારેય આક્ષેપ કર્યો નહોતો અને મોઝ્યુલા ઇન્ડિયા વિ. કમાક્ષ્યા સિંહ દેવો: (૧૯૮૮) ૪ એસીસીસી ૬૧૯ના નિર્ણય પર આધાર રાખીને, સામાવાળા નં. ૧ની રજૂઆતોને નકારી કાઢી શકાય નહીં તેવી દલીલ કરી છે.

૨૦.૨. વિદ્વાન વકીલે સામાવાળા નં. ૧ ની સ્થિતિ તથા તેનું વસિયતકર્ત્રી સાથેનું સંબંધ દર્શાવતા એવી રજૂઆતો કરી છે કે સામાવાળા નં. ૧ વસિયતકર્ત્રીની સૌથી મોટી પુત્રી છે અને તે અપીલકર્તા કરતાં ૧૦ વર્ષ મોટી તથા સામાવાળા નં. ૨ કરતાં ત્રણ વર્ષ મોટી છે; કે વસિયતકર્ત્રી તેની પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓથી વાકેફ હોવાથી, તેણે મિલકતનો પહેલો માળો તેને આપ્યો હતો (જે વર્તમાન કાર્યવાહીનો

વિષયવસ્તુ છે); કે વસિયતકર્ત્રી અને સામાવાળા નં. ૧ વચ્ચેનો સંબંધ હંમેશા અત્યંત સારો રહ્યો હતો; કે વસિયતકર્ત્રી કેન્સરની દર્દી હોવાથી, સામાવાળા નં. ૧ તેને સારવાર માટે આર્મી હોસ્પિટલ ખાતે લઈ જતી હતી; કે એક જ ઇમારતમાં રહેવાને કારણે રહેઠાણની ભૌતિક નજીકતાના કારણે વસિયતકર્ત્રી અને સામાવાળા નં. ૧ વચ્ચે વિશેષ બંધન હતું. આપેલ પરિસ્થિતિમાં, વિદ્વાન વકીલના કહેવા મુજબ, એવો નિષ્કર્ષ સ્વાભાવિક જણાતો નથી કે વિવાદિત વસિયતમાં સમાવિષ્ટ આવી અનિશ્ચિત શરતો સાથે વસિયતકર્ત્રી સામાવાળા નં. ૧ ને અપીલકર્તાની દયા પર છોડી દેતી.

૨૦.૩. વધુ દલીલ કરતાં, વિદ્વાન વકીલે એવો દાવો કર્યો છે કે અપીલકર્તાએ એવો સંકેત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે કે સામાવાળા નં. ૧ ને પ્રશ્નાધીન મિલકતના પ્રથમ માળમાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ આવી બાકાતી માટે કોઈ કારણ હતું જ નહીં. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે પ્રશ્નાધીન વસિયતનામા દ્વારા જે રચવામાં આવ્યું છે તે સામાવાળા નં. ૧ ના સંબંધમાં માત્ર ભ્રામક અને અસ્પષ્ટ વસિયતી અનુદાન જ છે, કારણ કે: ક) સામાવાળા નં. ૧ ને કરાચેલું અનુદાન પ્રથમ માળ ઉપરના એક માળનું છે, જે અસ્તિત્વમાં જ નથી; ખ) એવી કોઈ સમયમર્યાદા નક્કી કરવામાં આવી નથી, જેના અંદર અપીલકર્તા બે વિકલ્પોમાંથી કોઈ એક અમલમાં મૂકવાનું પસંદ કરી શકે, અને સામાવાળા નં. ૧ ને તે અનુરૂપ કોઈ વિકલ્પ પણ આપવામાં આવ્યો નથી, જેનો અર્થ એ થાય છે કે વસિયતનામાના બળે સામાવાળા નં. ૧ ના હિતમાં કરાચેલું અનુદાન અનિશ્ચિત

અવધિ માટે મુલતવી રાખવામાં આવ્યું છે; ગ) સંપૂર્ણ મિલકત, જેમાં સામાવાળા નં. ૧ ને કરાયેલું અનુદાન પણ સમાવેશ થાય છે, વસીયતકર્તાના અવસાન પછી તાત્કાલિક રીતે અપીલકર્તામાં નિહિત થાય છે; અને ઘ) અપેક્ષિત બાંધકામનું સ્વરૂપ અને ગુણવત્તા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યા નથી. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળા નં. ૧ ના સંબંધમાં વાસ્તવમાં કોઈ અસરકારક વસીયતી અનુદાન નથી અને વસીયતકર્તાએ સૂચવ્યા મુજબનો માર્ગ અપનાવવાનો કોઈ કારણ પણ નથી.

૨૦.૪. વિદ્વાન વકીલે અન્ય નિર્ણયો ઉપરાંત આ અદાલતના બી. વેંકટમુની વિ. સી.જે. અયોધ્યા રામ સિંહ અને અન્ય : (૨૦૦૬) ૧૩ એસ.સી.સી. ૪૪૯; એચ. વેન્ટકાયલા અયંગર; અને રાણી પૂર્ણિમા દેવી (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયો પર આધાર રાખી આ રજૂઆત કરી છે કે પ્રોબેટ અદાલત વસીયતના વિષયમાં તપાસ કરી શકે છે, ભલે તે પર મળતી સહી સાબિત કરવામાં આવી હોય અથવા પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૮ ની આવશ્યક બાબતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું હોય. વિદ્વાન વકીલે પી. રામનાથ અચ્યરનાં એડવાન્સ લો લેક્સિકોનમાં “શંકા” અભિવ્યક્તિની વ્યાખ્યાનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે અને ઇન્દુ બાલા (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખી આ રજૂઆત કરી છે કે શંકા અદાલતને કોઈ કેસના શંકાસ્પદ અથવા અવિશ્વાસજનક પાસાને વાસ્તવિક રીતે કલ્પવાની મંજૂરી આપે છે; અને વસીયતી જ્યુરિસડિક્શનમાં,

અદાલતોને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ શોધી કાઢવાની મંજૂરી છે, જેને અનુમાન અથવા કલ્પના તરીકે વર્ણવી શકાય નહીં.

૨૦.૫. વિદ્વાન વકીલે ફરીથી વિવિધ પરિસ્થિતિઓનું વર્ણન કર્યું છે, જેમાં વિલ બનાવવાની રીત તેમજ અપીલકર્તા દ્વારા પરીક્ષિત સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં રહેલા વિરોધાભાસો/અસંગતતાઓનો સમાવેશ થાય છે, જેઓનો વિવાદિત ચુકાદાઓમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે અને જેમનો ઉલ્લેખ સામાવાળા નં. ૨ ના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા પણ કરવામાં આવ્યો છે; તેથી તેમની પુનરાવર્તન કરવાની જરૂર નથી. વિદ્વાન વકીલે અમારી સમક્ષ એક પ્રવાહ-ચિત્ર પણ રજૂ કર્યું છે, જેમાં નિષ્કર્ષોના તેર પાસાઓ દર્શાવ્યા છે, જેમાં શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ સંબંધિત નિષ્કર્ષોનો પણ સમાવેશ થાય છે, જે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ સમવર્તી રીતે નોંધવામાં આવ્યા છે, અને દલીલ કરી છે કે આવા સમવર્તી નિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ કેસ બનેલો નથી. વકીલે વધારામાં એપોલિન ડી'સૂઝા વિ. જોન ડી'સૂઝા: એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૨૨૧૯ ના નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો છે.

૨૦.૬. દલીલોની બીજી એક દિશામાં, સામાવાળા નં. ૧ ના વિધાવાન વકીલે દલીલ કરી છે કે વિવાદિત વસિયતને માત્ર એટલા કારણો વધારે પવિત્રતા પ્રાપ્ત થઈ શકે નહીં કે તેનો પ્રારંભિક અને અંતિમ ભાગ હસ્તલિખિત છે; પરંતુ તેના વિરુદ્ધ, એ વિચિત્ર છે કે વસિયતકર્તાએ મુખ્ય વસિયતી અર્પણ હસ્તે લખવાનું પસંદ કર્યું નથી અને ત્યારબાદ, વિવાદિત વસિયતનો હસ્તલિખિત ભાગ સંકુચિત રીતે મૂકાયેલો છે અને કોઈ પણ સાક્ષી દ્વારા પ્રમાણિત કરાયેલો નથી. વિધાવાન

વકીલ રજૂ કરશે કે આવી આંતરપંક્તિ ઉમેરણો માત્ર એટલું દર્શાવે છે કે વસીયતના અમલીકરણ પછી તેમાં ઉમેરાઓ કરવામાં આવ્યા છે અને આવી પદ્ધતિ અપનાવવાના કારણનું નિર્દેશન કરવામાં થયેલી નિષ્ફળતા, વસીયત રજૂ કરનાર પક્ષ દ્વારા ઉભો કરવામાં આવેલ મામલાને ઘાતક છે. આ દલીલોને સમર્થન આપવા માટે વિધાવાન વકીલે દયાનાનદી વિ. રુક્મા ડી. સુવર્ણા અને અન્ય: (૨૦૧૨) ૧ એસ.સી.સી. ૫૧૦ માં આપેલા નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે.

૨૧. લાગુ પડતા કાનૂનના સંદર્ભમાં પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતો પર અમે ગહન વિચારણા કરી છે અને આ કેસને લગતા તમામ અભિલેખોનું, જેમાં નીચલી અદાલત તથા વડી અદાલતના અભિલેખોનો પણ સમાવેશ થાય છે, અવલોકન પણ કર્યું છે.

વસીયતનામું – પુરાવો અને અદાલતની સંતોષપ્રાપ્તિ

૨૨. નોંધવામાં આવ્યું તેમ, આ અપીલમાં નિર્ધારણ માટેનો મૂળ મુદ્દો એ છે કે શું નીચલી અદાલત અને વડી અદાલત ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ તારીખની વસીયત અંગે માંગણી મુજબ પ્રોબેટ મંજૂર કરવામાં ઈનકાર કરવા ન્યાયસંગત હતાં કે નહીં. સ્પષ્ટ છે કે આ મુદ્દાનો ન્યાયોચિત અને યોગ્ય નિર્ધારણ લાગુ પડતા કાનૂની સિદ્ધાંતો તેમજ કેસના સંબંધિત હકીકતી પાસાઓ પર આધારિત રહેશે. હકીકતી પાસાઓ અને વિવાદગ્રસ્ત પ્રશ્નોમાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં, વસીયતના અમલ, તેના પુરાવા અને અદાલત દ્વારા તેની સ્વીકૃતિ સંબંધિત લાગુ પડતી કાનૂની જોગવાઈઓ અને સિદ્ધાંતોનો નોંધ લેવો યોગ્ય રહેશે.

૨૩. એ એક સ્થિરિત કાનૂની સિદ્ધાંત તરીકે યથાવત્ છે કે વસીયત એ એવો ઇચ્છાપત્ર દસ્તાવેજ છે, જે વસીયતકર્તાના અવસાન પછી અમલમાં આવે છે. આવા દસ્તાવેજની વિશિષ્ટ પ્રકૃતિને કારણે, વસીયત બનાવવાની અને કાયદાની અદાલતમાં તેની સાબિતી કરવા માટે કાયદાઓમાં ગંભીર જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે. વારસાગત અધિનિયમની કલમ ૫૯ એ જોગવાઈ કરે છે કે સજાગ મનવૃત્તિ ધરાવતી દરેક વ્યક્તિ, જે અલ્પવયસ્ક ન હોય, તે પોતાની મિલ્કતનો વસીયત દ્વારા નિકાલ કરી શકે છે. વસીયત, અથવા તેનો કોઈપણ ભાગ, જેના નિર્માણ માટે છેતરપિંડી કે બળજબરી કરાઈ હોય અથવા એવી કોઈ દબાણકારી આગ્રહવૃત્તિ અપનાવવામાં આવી હોય કે જેના કારણે વસીયતકર્તાની સ્વતંત્ર ઇચ્છાશક્તિ છીનવાઈ ગઈ હોય, તેને વારસાગત અધિનિયમની કલમ ૬૧ હેઠળ શૂન્ય જાહેર કરવામાં આવ્યો છે; અને વધુમાં, વારસાગત અધિનિયમની કલમ ૬૨ વસીયતના રચયિતાને તે પોતાની મિલ્કતનો વસીયત દ્વારા નિકાલ કરવા સક્ષમ હોય તેવા કોઈપણ સમયે તે બનાવવાની અથવા તેમાં ફેરફાર કરવાની સત્તા આપે છે. વારસાગત અધિનિયમના ભાગ ૪ ના અધ્યાય ૩ માં અવિશેષાધિકૃત વસીયતોના અમલીકરણ માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે (જે અધ્યાય ૪ માં જોગવાઈ કરાયેલ વિશેષાધિકૃત વસીયતોથી ભિન્ન છે), જેના વિષે આ કેસમાં આપણો સંબંધ નથી.

૨૩.૧. વારસાગત અધિનિયમની કલમો ૬૧ અને ૬૩, જે વર્તમાન હેતુ માટે સંબંધિત છે, નીચે મુજબ ઉપયોગી રીતે ઉતારી શકાય: –

“ ૬૧. છેતરપિંડી, દબાણ અથવા અતિઆગ્રહથી મેળવાયેલ વસિયતનામું.-
જે વસિયતનામું અથવા તેના કોઈપણ ભાગનું કરાવવું છેતરપિંડી અથવા
દબાણ દ્વારા, અથવા એવા અતિઆગ્રહ દ્વારા થયું હોય કે જે વસિયતકર્તાની
સ્વતંત્ર ઈચ્છાશક્તિ છીનવી લે, તે રદબાતલ છે.

* * * * *

૬૩. વિશેષ અધિકારરહિત વસીયતોનું અમલીકરણ .-દરેક વસિયતકર્તા,
જે અભિયાનમાં નિયુક્ત સૈનિક ન હોય અથવા વાસ્તવિક યુદ્ધમાં સંકળાયેલ
ન હોય, અથવા તેવી રીતે નિયુક્ત અથવા સંકળાયેલ હવાઈ સૈનિક ન હોય,
અથવા સમુદ્રમાં રહેલો નાવિક ન હોય, તે પોતાની વસીયત નીચેના નિયમો
મુજબ અમલમાં મૂકશે:-

(એ) વસિયતકર્તા વસિયતનામા પર પોતાની સહી કરશે અથવા પોતાનું
નિશાન મુકાશે, અથવા તે તેના સમક્ષ અને તેના નિર્દેશ મુજબ અન્ય કોઈ
વ્યક્તિ દ્વારા સહી કરવામાં આવશે.

(બી) વસિયતકર્તાની સહી અથવા નિશાની, અથવા તેની તરફથી સહી
કરનાર વ્યક્તિની સહી, એવી રીતે કરેલી હોવી જોઈએ કે તેનાથી એવું પ્રગટ
થાય કે તેખને વસિયતનામા તરીકે અસરકારક બનાવવાનો તે દ્વારા આશય
હતો.

(સી) વસીયતનું પ્રમાણીકરણ બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા કરવામાં
આવવું જોઈએ, જેમાંથી દરેકએ વસીયતકર્તાને વસીયત પર હસ્તાક્ષર કરતાં

અથવા પોતાનું નિશાન મૂકતાં જોયેલ હોવો જોઈએ, અથવા વસીયતકર્તાની હાજરીમાં તથા તેના નિર્દેશ અનુસાર અન્ય કોઈ વ્યક્તિને વસીયત પર હસ્તાક્ષર કરતાં જોયેલ હોવો જોઈએ, અથવા વસીયતકર્તા તરફથી તેના હસ્તાક્ષર અથવા નિશાન, અથવા આવી અન્ય વ્યક્તિના હસ્તાક્ષર અંગે વ્યક્તિગત સ્વીકૃતિ પ્રાપ્ત કરેલ હોવી જોઈએ; અને દરેક સાક્ષીએ વસીયતકર્તાની હાજરીમાં વસીયત પર હસ્તાક્ષર કરવાના રહેશે, પરંતુ એકથી વધુ સાક્ષીઓનો એક જ સમયે હાજર હોવો આવશ્યક ગણાશે નહીં, અને પ્રમાણીકરણ માટે કોઈ વિશિષ્ટ સ્વરૂપ આવશ્યક ગણાશે નહીં.”

૨૩.૨. ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમના ભાગ ૬ માં (કલમો ૭૪ થી ૧૧૧) વસિયતોના અર્થઘટન માટે વિસ્તૃત જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે, જેઓના સાર અને તત્વથી વિધાનમંડળનો આશય સ્પષ્ટ થાય છે કે કોઈપણ અસંગત ખોટું વર્ણન અથવા ભૂલ વસિયત વિરુદ્ધ કાર્યરત થવાની નથી; અને એકવાર એવું જણાય કે વસિયત કરનારએ પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છાનો ઉપયોગ કરીને, સ્વસ્થ માનસિક સ્થિતિમાં વસિયતનો અમલ કર્યો હતો, ત્યારે અભિગમ એવો હોવો જોઈએ કે વસિયતને અમલમાં લાવવામાં આવે. તેમ છતાં, ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૮૧ મુજબ, વસિયતમાં પ્રત્યક્ષ અસ્પષ્ટતા અથવા અપૂર્ણતા હોય તેવા કિસ્સામાં બાહ્ય પુરાવો ગ્રાહ્ય નથી; અને તેની કલમ ૮૯ મુજબ, કોઈ નિશ્ચિત આશય વ્યક્ત ન કરતી વસિયત અથવા વારસાગત દાન

અનિશ્ચિતતાના કારણે શૂન્ય જાહેર કરવામાં આવે છે. કલમો ૮૧ અને ૮૯ નીચે મુજબ છે:—

“૮૧. વસીયતના સપાટી પરથી જ સ્પષ્ટ દેખાતી અનિશ્ચિતતા અથવા ખામીના કિસ્સામાં બાહ્ય પુરાવો ગ્રાહ્ય નથી.— જ્યાં વસીયતના મુખપૃષ્ઠ પરથી જ અનિશ્ચિતતા અથવા ખામી જણાતી હોય, ત્યાં વસીયતકર્તાના આશય અંગે કોઈપણ બાહ્ય પુરાવો સ્વીકારવામાં આવશે નહીં.

* * * * *

૮૯. અનિશ્ચિતતા માટે વસીયત અથવા વસિયત શૂન્ય.— એવી વસીયત અથવા વસિયત, જે કોઈ નિશ્ચિત ઇરાદો વ્યક્ત કરતી ન હોય, તે અનિશ્ચિતતા માટે શૂન્ય છે.” વધુમાં, હવે આ બાબત સુસ્થાપિત છે કે જ્યારે વસીયત શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલી હોય, ત્યારે અદાલત અપેક્ષા રાખે છે કે સંબંધિત દસ્તાવેજને વસિયતકર્તાની અંતિમ વસીયત તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં વાજબી શંકાનું નિવારણ કરવામાં આવે.

૨૩.૩. જેમ નોંધવામાં આવ્યું છે, વારસાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ મુજબ, વસિયતનામું બે અથવા તેથી વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા પ્રમાણીકૃત થયેલું હોવું જોઈએ. તેથી, વસિયતનામા તરીકે રજૂ કરવામાં આવેલ કોઈપણ દસ્તાવેજ પુરાવા તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય નહીં, જ્યાં સુધી તેના અમલને સાબિત કરવા માટે ઓછામાં ઓછા એક પ્રમાણીકૃત સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી ન હોય, જો એવો

સાક્ષી ઉપલબ્ધ હોય અને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૮ની આવશ્યકતાઓ મુજબ પુરાવો આપવા સક્ષમ હોય, જે નીચે મુજબ છે: –

“૬૮. કાયદા દ્વારા સાક્ષીરૂપે પ્રમાણિત કરાવવાનો આવશ્યક દસ્તાવેજના અમલનો પુરાવો. –જો કોઈ દસ્તાવેજ કાયદા મુજબ સાક્ષીરૂપે પ્રમાણિત કરાવવો આવશ્યક હોય, તો તેના અમલનો પુરાવો કરવા માટે ઓછામાં ઓછા એક પ્રમાણિત સાક્ષીને બોલાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે દસ્તાવેજ પુરાવા તરીકે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે નહીં, જો એવો કોઈ પ્રમાણિત સાક્ષી જીવિત હોય, અદાલતની પ્રક્રિયાના આધીન હોય અને સાક્ષ્ય આપવા સક્ષમ હોય:

પરંતુ, ભારતીય નોંધણી અધિનિયમ, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮ નો ૧૬) ની જોગવાઈઓ અનુસાર નોંધાયેલ કોઈપણ દસ્તાવેજ, જે વસીયતનામું ન હોય, તેના અમલના પુરાવા માટે પ્રમાણી સાક્ષીને બોલાવવો આવશ્યક રહેશે નહીં, સિવાય કે જે વ્યક્તિ દ્વારા તે કરવામાં આવ્યો હોવાનું તે દર્શાવે છે, તેની દ્વારા તેના અમલનો ખાસ ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હોય.”

૨૪. હવે અમે કાયદાની અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલી વસીયતના પરીક્ષણની પ્રક્રિયા સંબંધે સાતત્યપૂર્ણ નિર્ણયો દ્વારા સ્થાપિત કરવામાં આવેલા સંબંધિત સિદ્ધાંતોની નોંધ લઈ શકીએ છીએ.

૨૪.૧. એચ. વેંકટાયલા આયંગર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, આ સર્વોચ્ચ અદાલતની ૩-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે વસીયતના અમલ અને તેના પુરાવા સંબંધિત મુદ્દાઓના વિવિધ પાસાઓનું અવલોકન કર્યું હતું અને કેટલાક મૂળભૂત

માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદિત કર્યા હતા, જેઓ આવા મુદ્દાઓ સંકળાયેલા લગભગ તમામ કેસોમાં સતત અનુસરવામાં આવ્યા છે અને લાગુ પાડવામાં આવ્યા છે. ઉક્ત નિર્ણયના પરિણેદ ૧૮ થી ૨૨ માં આ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલ સંક્ષેપ અને નિવેચન નીચે મુજબ ઉપયોગી રીતે પુનઃઉત્પન્ન કરી શકાય:—

“૧૮. વસીયતના પુરાવા અંગેનું સાચું કાનૂની સ્થાન શું છે? સર્વવિદિત છે કે વસીયતનો પુરાવો અદાલતોમાં નિર્ણય માટે વારંવાર ઉદ્ભવતો વિષય છે અને આ વિષય પર ન્યાયિક ઉચ્ચારણોની મોટી સંખ્યામાં ઉપલબ્ધ છે. વસીયતનો આધાર રાખનાર પક્ષ અથવા અન્ય રીતે વસીયત હેઠળ હકનો દાવો કરનાર પક્ષ નિઃસંદેહ એક દસ્તાવેજનો પુરાવો સ્થાપિત કરવા ઇચ્છે છે અને તે કેવી રીતે સાબિત થવો જોઈએ તે નક્કી કરતી વખતે, દસ્તાવેજોના પુરાવાને શાસન કરતી વૈધાનિક જોગવાઈઓનો અનિવાર્ય રીતે ઉલ્લેખ કરવો પડે. આ હેતુ માટે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૭ અને ૬૮ સંબંધિત છે. કલમ ૬૭ મુજબ, જો કોઈ દસ્તાવેજ કોઈ વ્યક્તિએ હસ્તાક્ષર કર્યો હોવાનું આક્ષેપિત કરવામાં આવે, તો તે વ્યક્તિનું હસ્તાક્ષર તેની જ હસ્તલિપિમાં હોવાનું સાબિત કરવું આવશ્યક છે, અને આવી હસ્તલિપિ સાબિત કરવા માટે અધિનિયમની કલમો ૪૫ અને ૪૭ હેઠળ નિષ્ણાતોના તથા સંબંધિત વ્યક્તિની હસ્તલિપિથી પરિચિત વ્યક્તિઓના અભિપ્રાયો સંબંધિત બનાવવામાં આવ્યા છે. કલમ ૬૮ કાયદા મુજબ પ્રમાણીકરણ કરાવવા આવશ્યક એવા દસ્તાવેજના અમલના પુરાવા અંગે છે; અને તે જોગવાઈ કરે

છે કે એવો દસ્તાવેજ તેના અમલનો પુરાવો કરવા માટે ઓછામાં ઓછા એક પ્રમાણી સાક્ષીને બોલાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી પુરાવા તરીકે વાપરી શકાય નહીં. આ જોગવાઈઓ તે આવશ્યકતાઓ અને પુરાવાની પ્રકૃતિ નિર્ધારિત કરે છે, જે કાયદાની અદાલતમાં કોઈ દસ્તાવેજ પર આધાર રાખનાર પક્ષે સંતોષવી આવશ્યક છે. તેવી જ રીતે, ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમો ૫૮ અને ૬૩ પણ સંબંધિત છે. કલમ ૫૮ જોગવાઈ કરે છે કે સદ્બુદ્ધિ ધરાવતી, સગીર ન હોય તેવી દરેક વ્યક્તિ તેની મિલકતનું વસીયત દ્વારા વિતરણ કરી શકે છે, અને આ કલમ સાથેની ત્રણ દૃષ્ટાંતો સંદર્ભમાં “સદ્બુદ્ધિ ધરાવતી વ્યક્તિ” શબ્દપ્રયોગનો અર્થ શું થાય છે તે દર્શાવે છે. કલમ ૬૩ માટે આવશ્યક છે કે વસીયતકર્તા વસીયત પર હસ્તાક્ષર કરે અથવા પોતાની નિશાની મૂકે, અથવા તેની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા તે હસ્તાક્ષરિત કરવામાં આવે, અને તે હસ્તાક્ષર અથવા નિશાની એવી રીતે કરવામાં આવી હોવી જોઈએ કે તેથી એવું પ્રગટ થાય કે લેખનને વસીયત તરીકે અસરકારક બનાવવા તે કરવાનો આશય હતો. આ કલમ માટે એ પણ આવશ્યક છે કે વસીયતનું નિર્ધારિત પ્રમાણે બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા પ્રમાણીકરણ કરવામાં આવ્યું હોય. આથી, વસીયતનો આધાર રાખનાર પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલી વસીયત વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત હોવાનું સાબિત થયું છે કે નહીં તે પ્રશ્નનો નિર્ણય આ જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં કરવો પડે. શું વસીયતકર્તાએ વસીયત

પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા? શું તેને વસીયતમાં કરાચેલા વ્યવસ્થાપનોની પ્રકૃતિ અને અસર સમજાઈ હતી? શું વસીયતમાં શું સમાવાયેલું હતું તે જાણીને તેણે તેના પર પોતાના હસ્તાક્ષર કર્યા હતા? વ્યાપક રીતે કહીએ તો, આ પ્રશ્નોના નિર્ણય પરથી જ વસીયતના પુરાવા અંગેના પ્રશ્ન પરના નિષ્કર્ષની પ્રકૃતિ નક્કી થાય છે. પ્રથમદષ્ટિએ એવું કહેવું યોગ્ય રહેશે કે ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રમાણીકરણની વિશેષ આવશ્યકતાઓ સિવાય, વસીયતનો પુરાવો અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજની જેમ જ કરવો પડે. જેમ કે પ્રકરણમાં

અન્ય દસ્તાવેજોના પુરાવા અંગે જેમ હોય છે તેમ, તેથી વસીયતોના પુરાવાના મામલામાં ગણિતીય નિશ્ચિતતા સાથે પુરાવાની અપેક્ષા રાખવી નિર્રર્થક ગણાય. લાગુ પાડવાનો કસોટીપ્રમાણ એવો રહેશે કે આવા મુદ્દાઓમાં વિવેકી મનને સંતોષ થાય તેવી સામાન્ય કસોટી.

૧૯. તેમ છતાં, એક મહત્વપૂર્ણ લક્ષણ એવું છે જે વસીયતોને અન્ય દસ્તાવેજોથી ભિન્ન બનાવે છે. અન્ય દસ્તાવેજોથી ભિન્ન રીતે, વસીયત કરનારના અવસાન પછી વસીયત અમલમાં બોલતી બને છે, અને તેથી, જ્યારે તે કોઈ અદાલત સમક્ષ સ્થાપિત કરવામાં આવે અથવા રજૂ કરવામાં આવે, ત્યારે જે વસીયત કરનાર પહેલેથી જ દુનિયા છોડીને ગયો હોય તે કહી શકતો નથી કે તે તેની વસીયત છે કે નહીં; અને આ પાસું સ્વાભાવિક રીતે આ પ્રશ્નના નિર્ણયમાં ગૌરવ અને ગંભીરતાનો એક તત્વ ઉમેરે છે કે રજૂ કરાચેલ દસ્તાવેજ

અવસાન પામેલા વસીયત કરનારની છેલ્લી વસીયત અને ઇચ્છાપત્ર તરીકે સાબિત થયો છે કે નહીં. તેમ છતાં, વસીયતોના પુરાવા અંગે વિચાર કરતી વખતે અદાલત તે જ પ્રકારની તપાસથી પ્રારંભ કરશે જે દસ્તાવેજોના પુરાવાના મામલામાં કરવામાં આવે છે. વસીયત સ્થાપિત કરનાર પર એ બાબત સંતોષકારક પુરાવાથી દર્શાવવાનો ભાર રહેશે કે વસીયત પર વસીયત કરનારે હસ્તાક્ષર કર્યા હતા, સંબંધિત સમયે વસીયત કરનારની માનસિક સ્થિતિ સ્વસ્થ અને વિવેકપૂર્ણ હતી, તેને કરાચેલ વહેંચણીઓના સ્વરૂપ અને પરિણામની સમજ હતી અને તેણે પોતાની સ્વતંત્ર ઇચ્છાથી દસ્તાવેજ પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. સામાન્ય રીતે, જ્યારે વસીયતના સમર્થનમાં રજૂ કરાચેલ પુરાવો નિષ્પક્ષ, સંતોષકારક અને કાયદાની જરૂરીયાત મુજબ વસીયત કરનારની સ્વસ્થ અને વિવેકપૂર્ણ માનસિક સ્થિતિ તથા તેના હસ્તાક્ષરોને સાબિત કરવા પૂરતો હોય, ત્યારે અદાલતો વસીયત સ્થાપિત કરનારના પક્ષમાં નિષ્કર્ષ નોંધવામાં ન્યાયસંગત ગણાય. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, ઉપર સૂચવાયેલા આવશ્યક તથ્યોના પુરાવાથી વસીયત સ્થાપિત કરનાર પરનો ભાર ઉતર્યો માનવામાં આવી શકે.

૨૦. તેમ છતાં, એવા પ્રકરણો હોઈ શકે છે જેમાં વસીયતનું અમલીકરણ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલું હોય. વસીયતકર્તાની કથિત સહી અત્યંત કંપતી અને શંકાસ્પદ હોઈ શકે છે, અને સંબંધિત સહી વસીયતકર્તાની જ સહી છે એવી પ્રોબાઉન્ડરના કેસના સમર્થનમાં રજૂ થયેલ

પુરાવા, સહીના દેખાવથી ઊભી થયેલી શંકાને દૂર ન કરતા હોઈ શકે; વસીયતકર્તાની માનસિક સ્થિતિ અત્યંત નિર્બળ અને ક્ષીણ જણાઈ શકે; અને રજૂ કરાયેલ પુરાવા વસીયતકર્તાની માનસિક ક્ષમતા અંગેની વાજબી શંકાને દૂર કરવામાં સફળ ન થતાં હોઈ શકે; વસીયતમાં કરાયેલ વ્યવસ્થાઓ સંબંધિત પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં અસ્વાભાવિક, અસંભવિત અથવા અન્યાયી જણાઈ શકે; અથવા, અન્ય રીતે પણ વસીયત એ દર્શાવતી હોઈ શકે કે ઉક્ત વ્યવસ્થાઓ વસીયતકર્તાની સ્વતંત્ર ઈચ્છા અને મનનું પરિણામ નથી. આવા પ્રકરણોમાં, દસ્તાવેજને વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં, બધી વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર કરવામાં આવી હોવી જોઈએ એવી અદાલતની સ્વાભાવિક અપેક્ષા રહે. આવી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓની હાજરીથી પ્રારંભિક ભાર સ્વાભાવિક રીતે અત્યંત ભારે બની જાય છે; અને, જો તે સંતોષકારક રીતે ઉતારવામાં ન આવે, તો અદાલતો દસ્તાવેજને વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત તરીકે માનવામાં સંકોચ અનુભવશે. આ સત્ય છે કે, જો રજૂ કરાયેલી વસીયતના અમલીકરણ સંદર્ભે અયોગ્ય પ્રભાવ, છેતરપિંડી અથવા બળજબરીનો આક્ષેપ કરતી કેવિયટ દાખલ કરવામાં આવે, તો આવા આક્ષેપો કેવિયટરો દ્વારા સાબિત કરવા પડતા હોઈ શકે; પરંતુ, આવા આક્ષેપો વિના પણ પરિસ્થિતિઓ એ બાબતે શંકા ઊભી કરી શકે કે વસીયતકર્તા વસીયતના અમલીકરણ સમયે પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છાથી

કાર્યરત હતો કે નહીં, અને આવી પરિસ્થિતિઓમાં, બાબતમાં આવી કોઈપણ વાજબી શંકાઓ દૂર કરવી એ પ્રારંભિક ભારનો જ એક ભાગ ગણાશે.

૨૧. અમે હમણાં જ જે શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે તે ઉપરાંત, કેટલીક બાબતોમાં રજૂ કરવામાં આવેલી વસીયતોમાં બીજી એક દુર્બળતા પણ પ્રગટ થાય છે. વસીયત રજૂ કરનારાઓ પોતે જ એવી વસીયતોના અમલીકરણમાં મુખ્ય ભાગ ભજવે છે, જે તેમને નોંધપાત્ર લાભો અર્પે છે. જો એવું દર્શાવવામાં આવે કે વસીયત રજૂ કરનારએ વસીયતના અમલીકરણમાં મુખ્ય ભાગ લીધો છે અને તેની હેઠળ નોંધપાત્ર લાભ પ્રાપ્ત કર્યો છે, તો તે બાબત પોતે જ સામાન્ય રીતે વસીયતના અમલીકરણ સાથે સંકળાયેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ તરીકે ગણવામાં આવે છે અને વસીયત રજૂ કરનાર માટે સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા ઉક્ત શંકા દૂર કરવી આવશ્યક બને છે. આવી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દર્શાવતી વસીયતોના સંદર્ભમાં જ અંગ્રેજ અદાલતોના નિર્ણયો ઘણી વાર ન્યાયિક અંતરાત્માની તૃપ્તિની કસોટીનો ઉલ્લેખ કરે છે. શક્ય છે કે આ સંદર્ભમાં ન્યાયિક અંતરાત્માના ઉલ્લેખનું મૂળ ઇંગ્લેન્ડની ધર્માધિકાર અદાલતો દ્વારા વસીયતો અંગે જ્યુરિસડિક્શનનો ઉપયોગ કરતી વખતે કરવામાં આવેલા સમાન અવલોકનોમાં રહેલું હોય; પરંતુ આ પરિપ્રેક્ષ્યમાં ‘અંતરાત્મા’ શબ્દના ઉપયોગ સામે કોઈ વાંધો હોય તો, અમારી દૃષ્ટિએ તે માત્ર તકનીકી અને

શૈક્ષણિક ગણાય, જો કે અતિશય પાંડિત્યપૂર્ણ ન ગણાય તો. આ કસોટી માત્ર એટલું જ ભારપૂર્વક દર્શાવે છે કે અદાલત સમક્ષ રજૂ કરાયેલ દસ્તાવેજ મૃત્યુકર્તાની છેલ્લી વસીયત છે કે નહીં તે પ્રશ્ન નક્કી કરતી વખતે, અદાલત એક ગૌરવપૂર્ણ પ્રશ્નનો નિર્ણય કરી રહી છે અને તેને આ બાબતે સંપૂર્ણ સંતોષ થવો જ જોઈએ કે તે હવે જીવિત ન રહેલા મૃત્યુકર્તા દ્વારા વિધિસર અમલમાં મુકવામાં આવી હતી.

૨૨. એ સ્પષ્ટ છે કે પ્રોબેટ માટેની અરજીઓમાં અથવા વસીયતનામા આધારિત કાર્યવાહીમાં ઉદ્ભવતા તથ્યના મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરવા માટે પુરાવાની મૂળવણી અંગે કોઈ કઠોર, નિશ્ચિત અથવા અનમ્ય નિયમો નિર્ધારિત કરી શકાય તેમ નથી. તેમ છતાં, સામાન્ય રીતે એટલું કહી શકાય કે વસીયતનામું રજૂ કરનાર વ્યક્તિએ વસીયતનામાનું યોગ્ય અને માન્ય રીતે કરાયેલ કાર્યાન્વયન સાબિત કરવાનું રહે છે અને જો વસીયતનામાના કાર્યાન્વયનને ઘેરતી કોઈ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હોય, તો રજૂકર્તાએ દબ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા અદાલતના મનમાંથી તે શંકાઓ દૂર કરવી ફરજિયાત બને છે. એ ઉમેરવાની બહુ જરૂર નથી કે આ બે સામાન્ય અને વ્યાપક સિદ્ધાંતોના પ્રયોગનું પરિણામ હંમેશા દરેક કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર તથા પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાના સ્વભાવ અને ગુણવત્તા પર નિર્ભર રહેશે. લોર્ડ દુ પાર્કે હાર્મેસ વિ. હિન્કસન, ૫૦ કેલ ડબલ્યુ એન ૮૯૫ : (એ.આઈ.આર. ૧૯૪૬ પી.સી. ૧૫૬) માં નિરીક્ષ્યું છે તેમ, “જ્યાં કોઈ

વસીયતનામા પર શંકાનો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે, ત્યાં નિયમો યુક્તિસંગત સંશયવાદિતાનું આદેશ આપે છે, અવિશ્વાસમાં જિદ્દી અડગતા રાખવાનું નહીં. તેઓ ન્યાયાધીશ પાસેથી, ગંભીર શંકાની પરિસ્થિતિઓમાં પણ, દૃઢ અને અભેદ અવિશ્વાસની માંગ કરતા નથી. તેમને કદી પણ સત્ય પ્રત્યે પોતાનું મન બંધ રાખવાનું અપેક્ષિત નથી.” આપું કહેવું ઉપદેશાત્મક લાગશે, છતાં પણ આ સત્ય છે કે આવા કેસોમાં પણ સત્યની શોધ કરતી વખતે ન્યાયિક મન હંમેશા ખુલ્લું હોવું જોઈએ, તેમ છતાં સચેત, સાવચેત અને વિવેકપૂર્ણ રહેવું આવશ્યક છે.”

(મહત્વ દર્શાવાયું)

૨૪.૨. રાણી પૂર્ણિમા દેબી (ઉપરોક્ત) મામલે, આ અદાલતે એચ. વેંકટાયલા અચંગર ના ઉપરોક્ત નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને વસીયતને સાબિત કરવાને શાસિત કરતા સિદ્ધાંતોને વધુમાં નીચે મુજબ સમજાવ્યા હતા:—“પ. આ કેસના તથ્યો પર વિચાર કરીએ તે પહેલાં, વસીયતને સાબિત કરવાને શાસિત કરતા સિદ્ધાંતો નિર્દેશિત કરી દેવા યોગ્ય રહેશે. આ બાબતનો વિચાર આ અદાલતે એચ. વેંકટાયલા અચંગર વિ. બી. એન. થિમ્મજમ્મા, (૧૯૫૯) સપ્લી. (૧) એસસીઆર ૪૨૬ : એઆઈઆર ૧૯૫૯ એસસી ૪૪૩ માં કર્યો હતો. તે કેસમાં નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું કે વસીયતને સાબિત કરવાની પદ્ધતિ, ભારતીય ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ હેઠળ વસીયતના સંદર્ભમાં નિર્ધારિત સાક્ષ્યપ્રમાણનની વિશેષ

આવશ્યકતા સિવાય, સામાન્ય રીતે અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજને સાબિત કરવાની પદ્ધતિથી ભિન્ન નહોતી. વસીયતને સાબિત કરવાનો ભાર તેની રજૂઆત કરનાર પર હતો અને વસીયતના અમલને ઘેરી રહેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓના અભાવે, કાયદા મુજબ વસીયતકર્તાની વસીયત કરવાની ક્ષમતા અને તેની સહીનો પુરાવો તે ભાર ઉતારવા માટે પૂરતો હતો. પરંતુ જ્યાં શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હાજર હોય, ત્યાં વસીયતને ખરેખર સાચી તરીકે સ્વીકારી શકાય તે પહેલાં, તે પરિસ્થિતિઓનું અદાલતના સંતોષકારક રીતે સ્પષ્ટીકરણ આપવાનો ભાર તેની રજૂઆત કરનાર પર રહેશે. જો વિરોધી પક્ષ અયોગ્ય પ્રભાવ, છેતરપિંડી અથવા દબાણનો આક્ષેપ કરે, તો તે જ બાબત સાબિત કરવાનો ભાર તેના પર રહેશે. આવી દલીલો ન હોય તો પણ, જો પરિસ્થિતિઓ શંકા ઊભી કરે, તો અદાલતના અંતરાત્માને સંતોષે તે રીતે સમજાવવું તેની રજૂઆત કરનારનું કર્તવ્ય રહેશે. વધુમાં, શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ કઈને કહેવાય તેનો પણ આ કેસમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. વસીયતકર્તાની આક્ષેપિત સહી બહુ કંપતી અને શંકાસ્પદ હોઈ શકે અને વિવાદિત સહી વસીયતકર્તાની જ સહી હતી એવી તેની રજૂઆત કરનારની બાબતને સમર્થન આપતું સાક્ષ્ય, સહીના દેખાવથી ઊભી થયેલી શંકા દૂર કરવામાં સફળ ન પણ થાય. વસીયતકર્તાની માનસિક સ્થિતિ અત્યંત નબળી અને ક્ષીણ જણાતી હોઈ શકે અને રજૂ કરાયેલું સાક્ષ્ય, વસીયતકર્તાની માનસિક ક્ષમતા અંગેની વાજબી શંકા દૂર કરવામાં સફળ ન

પણ થાય; વસીયતમાં કરાયેલ વહેંચણીઓ, સંબંધિત પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં અસ્વાભાવિક, અસંભવિત અથવા અન્યાયી જણાઈ શકે; અથવા અન્ય રીતે પણ વસીયત પરથી એવું પ્રતિત થતું હોઈ શકે કે ઉક્ત વહેંચણીઓ વસીયતકર્તાની સ્વતંત્ર ઈચ્છા અને મનનું પરિણામ નથી. આવા કિસ્સાઓમાં, દસ્તાવેજને વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં, બધી વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર કરવામાં આવે એવી અદાલત સ્વાભાવિક રીતે અપેક્ષા રાખે. વધુમાં, વસીયતની રજૂઆત કરનાર પોતે જ વસીયતના અમલમાં અગત્યનો ભાગ ભજવે અને તેનાથી તેને નોંધપાત્ર લાભ મળતા હોય તેવી સ્થિતિ પણ હોઈ શકે. જો એવું હોય, તો સામાન્ય રીતે તેને વસીયતના અમલ સાથે જોડાયેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ તરીકે માનવામાં આવતું હતું અને તેની રજૂઆત કરનારને સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક સાક્ષ્ય દ્વારા શંકાઓ દૂર કરવાની આવશ્યકતા રહેતી હતી. પરંતુ જ્યાં શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હાજર હોય અને તેની રજૂઆત કરનાર તે દૂર કરવામાં સફળ થાય, ત્યાં અદાલત પ્રોબેટ મંજૂર કરે, ભલે વસીયત અસ્વાભાવિક હોય અને નજીકના સંબંધીઓને સંપૂર્ણપણે અથવા અંશતઃ વંચિત કરતી હોય.”

(મહત્વ દર્શાવાયું)

૨૪.૩. ઇન્દુ બાલા બોસે (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, આ અદાલતે ફરીથી આમ

કહ્યું, -

“૭. આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે વસીયત સાબિત કરવાની પદ્ધતિ સામાન્ય રીતે અન્ય કોઈ દસ્તાવેજ સાબિત કરવાની પદ્ધતિથી ભિન્ન નથી, સિવાય કે ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ હેઠળ વસીયતના મામલે નિર્ધારિત સાક્ષી-પ્રમાણનની વિશેષ આવશ્યકતા. વસીયત સાબિત કરવાનો ભાર તેને આગળ ધપાવનાર પર છે અને વસીયતના અમલને આવરી લેતી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓના અભાવે, કાયદા મુજબ વસીયત કરવાની ક્ષમતા અને વસીયતકર્તાની સહીનો પુરાવો તે ભાર ઉતારવા માટે પૂરતો છે. જોકે જ્યાં શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હોય, ત્યાં અદાલત વસીયતને અસલી તરીકે સ્વીકાર કરે તે પહેલાં તે પરિસ્થિતિઓનું અદાલતના સંતોષકારક રીતે સ્પષ્ટીકરણ કરવાનું ભાર તેને આગળ ધપાવનાર પર છે. જ્યાં પરિસ્થિતિઓ શંકા ઊભી કરે છે, ત્યાં પણ અદાલતના અંતરાત્માને સંતોષવા તે દસ્તાવેજને આગળ ધપાવનારની જ ફરજ છે. શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ વસીયતકર્તાની સહીની અસલિયત અંગે, વસીયતકર્તાની માનસિક સ્થિતિ અંગે, સંબંધિત પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં વસીયતમાં કરાયેલા નિર્ધારો અસ્વાભાવિક, અસંભવિત અથવા અયોગ્ય હોવા અંગે હોઈ શકે, અથવા વસીયતમાં એવી અન્ય સંજ્ઞાઓ હોઈ શકે કે જેથી જણાય કે વસીયતકર્તાનું મન સ્વતંત્ર નહોતું. આવા કિસ્સામાં, દસ્તાવેજને વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં તમામ વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર કરવામાં આવે તેવી અદાલત સ્વાભાવિક રીતે અપેક્ષા રાખે. જો વસીયતને આગળ

ધપાવનાર પોતે જ વસીયતના અમલમાં અગત્યનો ભાગ ભજવે અને તેમાંથી તેને નોંધપાત્ર લાભ મળતો હોય, તો તે પણ ધ્યાનમાં લેવાની પરિસ્થિતિ છે, અને સ્પષ્ટ તથા સંતોષકારક પુરાવાથી શંકાઓ દૂર કરવી તેની ફરજ બને છે. જો વસીયતને આગળ ધપાવનાર શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવામાં સફળ થાય, તો અદાલત પ્રોબેટ મંજૂર કરશે, ભલે વસીયત અસ્વાભાવિક હોય અને નજીકના સંબંધીઓને સંપૂર્ણપણે અથવા ભાગે બહાર રાખતી હોય.

૮ . એવું કહેવાની જરૂર નથી કે કોઈપણ અને દરેક પરિસ્થિતિ “શંકાસ્પદ” પરિસ્થિતિ ગણાતી નથી. કોઈ પરિસ્થિતિ ત્યારે “શંકાસ્પદ” ગણાશે, જ્યારે તે સામાન્ય ન હોય, અથવા સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં સામાન્ય રીતે અપેક્ષિત ન હોય, અથવા સામાન્ય વ્યક્તિ પાસેથી અપેક્ષિત ન હોય .”

(મહત્વ દર્શાવાયું)

૨૪.૪. શંકાથી આરંભાદિત વસીયતનામા અંગે વિચારણા કરવા માટે, જસવંત કૌર (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોનો પણ અમે ઉપયોગી રીતે ઉદ્દેખ કરી શકીએ છીએ, જે નીચે મુજબ છે: –

૯. એવા કેસોમાં, જ્યાં વસીયતનામાના અમલીકરણ પર શંકાની છાયા આવરી લેવાયેલી હોય, ત્યાં તેનું પુરવાર કરવું માત્ર વાઢી અને સામાવાળા વચ્ચેનો સહેલો વિવાદ રહેતો નથી. જે બાબત સામાન્ય રીતે પ્રતિવાદાત્મક કાર્યવાહી હોય છે, તેવા કેસોમાં અદાલતના અંતરાત્માનો વિષય બની જાય છે અને ત્યારે વિચારણા માટે ઊભો થતો વાસ્તવિક પ્રશ્ન એ હોય છે કે વસીયતનામું

રજૂ કરનાર પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ પુરાવો એવો છે કે નહીં, જે અદાલતના અંતરાત્માને આ બાબતે સંતોષે કે વસિયતનામું વસિયતકર્તાએ વિધિપૂર્ણ રીતે અમલમાં મૂક્યું હતું. એવો સંતોષ પ્રાપ્ત કરવો અશક્ય છે, જો સુધી વસિયતનામું આધારે દાવો કરનાર પક્ષ વસિયતનામું બનાવવામાં આવેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની સબળ અને વિશ્વસનીય સમજણી રજૂ ન કરે.

(મહત્વ દર્શાવાયું)

૨૪.૫. ઉમા દેવી નંબિયાર (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં, આ અદાલતે વસિયતનામા સંબંધિત કાનૂની નિર્ધારણોનું વ્યાપકપણે સમીક્ષણ કર્યું હતું, જેમાં આ અદાલતના સંવિધાન પીઠના શશી કુમાર બેનર્જી અને અન્ય વિ. સુબોધ કુમાર બેનર્જી અને અન્ય: એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૫૨૯ ના ચુકાદાનો પણ સમાવેશ થાય છે, અને નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે માત્ર સ્વાભાવિક વારસદારોને બહાર રાખવામાં આવ્યા હોય અથવા તેમને ઓછો હિસ્સો આપવામાં આવ્યો હોય, એટલા માત્રથી તેને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ ગણવામાં આવશે નહીં. આ અદાલતે, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કર્યું હતું:—

“૧૫. અધિનિયમની કલમ ૬૩ વિશેષાધિકારરહિત વસીયતોના નિષ્પાદન અંગે છે. તેમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે વસીયતકર્તા વસીયત પર સહી કરશે અથવા પોતાનો નિશાન મૂકશે અથવા તેની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશથી કોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા તે પર સહી કરવામાં આવશે. તેમાં વધુમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે વસીયત બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા

પ્રમાણીકૃત થવી જોઈએ, જેઓમાંથી દરેકે વસીયતકર્તાને વસીયત પર સહી કરતાં અથવા પોતાનો નિશાન મૂકતાં જોયા હોય અથવા વસીયતકર્તાની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશથી કોઈ અન્ય વ્યક્તિને વસીયત પર સહી કરતાં જોયા હોય અને દરેક સાક્ષીએ વસીયતકર્તાની હાજરીમાં વસીયત પર સહી કરવી જોઈએ. ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૬૮ (સંક્ષેપમાં “પુરાવા અધિનિયમ”) વસીયતના પુરાવા માટે, તે નોંધાયેલ હોય કે ન હોય, એક પ્રમાણીકર્તા સાક્ષીની તપાસ અનિવાર્ય બનાવે છે. વસીયત આધારિત પ્રકરણનો વિચાર કરતી વખતે પુરાવા કરવાની પદ્ધતિ અને તેનો ભાર તેમજ અદાલત પર રહેલી ફરજ સંબંધિત કાયદાનો આ અદાલતના અનેક નિર્ણયોમાં નોંધપાત્ર વિગત સાથે પરિચય કરવામાં આવ્યો છે આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે શશી કુમાર બેનર્જીના પ્રકરણમાં કાયદામાં કેન્દ્રીય સ્થિતિ સંક્ષેપમાં નીચે મુજબ દર્શાવી હતી: (એ.આઈ.આર. પૃ. ૫૩૧, પરિચ્છેદ ૪)

વસીયત સાબિત કરવાની પદ્ધતિ સામાન્ય રીતે અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ સાબિત કરવાની પદ્ધતિથી ભિન્ન હોતી નથી, સિવાય કે ભારતીય વારસાગત અધિનિયમની કલમ ૬૩ હેઠળ વસીયતના કિસ્સામાં નિર્ધારિત સાક્ષીકરણની વિશેષ આવશ્યકતા અંગે. વસીયત સાબિત કરવાનો ભાર વસીયત રજૂ કરનાર પર હોય છે અને વસીયતના અમલને ઘેરતી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓના અભાવે, કાનૂન મુજબ વસીયત કરવાની ક્ષમતા તથા

વસીયતકર્તાની સહીનો પુરાવો તે ભાર ઉતારવા માટે પૂરતો ગણાય છે. જોકે, જ્યાં શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હાજર હોય, ત્યાં અદાલત વસીયતને અસલી તરીકે સ્વીકાર કરે તે પહેલાં તે પરિસ્થિતિઓનું અદાલતના સંતોષકારક રીતે સ્પષ્ટીકરણ કરવાનું બોજું વસીયત રજૂ કરનાર પર જ રહે છે. જ્યાં કેવિયેટર અયોગ્ય પ્રભાવ, કપટ અને બળજબરીનો આક્ષેપ કરે છે, ત્યાં તે જ તેને સાબિત કરવાનો ભાર વહન કરે છે. આવા આક્ષેપો ન હોય છતાં પરિસ્થિતિઓ શંકા ઊભી કરે, તો અદાલતના અંતરાત્માને સંતોષ આપવાની ફરજ વસીયત રજૂ કરનારની જ રહે છે. શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ વસીયતકર્તાની સહીની અસલિયત, વસીયતકર્તાના મનની સ્થિતિ, સંબંધિત પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં વસીયતમાં કરાયેલ વહેંચણા અસ્વાભાવિક, અશક્યપ્રાય અથવા અન્યાયી હોવા અંગે હોઈ શકે, અથવા વસીયતમાં એવી અન્ય સૂચનાઓ હોઈ શકે કે જેના પરથી જણાય કે વસીયતકર્તાનું મન સ્વતંત્ર ન હતું. આવી સ્થિતિમાં, દસ્તાવેજને વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં તમામ વાજબી શંકાઓ સંપૂર્ણપણે દૂર કરવામાં આવી હોવી જોઈએ એવી અપેક્ષા અદાલત સ્વાભાવિક રીતે રાખે. જો વસીયત રજૂ કરનાર પોતે જ એવી વસીયતના અમલમાં ભાગ લે છે, જે તેને નોંધપાત્ર લાભ આપે છે, તો તે પણ ધ્યાનમાં લેવાની એક પરિસ્થિતિ છે, અને વસીયત રજૂ કરનાર પર સ્પષ્ટ અને સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા શંકાઓ દૂર કરવાની આવશ્યકતા રહે

છે. જો વસીયત રજૂ કરનાર શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવામાં સફળ થાય, તો વસીયત અસ્વાભાવિક હોય અથવા નજીકના સગાસંબંધીઓને સંપૂર્ણપણે અથવા અંશતઃ વંચિત કરતી હોય તેમ છતાં અદાલત પ્રોબેટ મંજૂર કરે.

૧૬. વસીયતનામું વારસાગત અધિકારના સામાન્ય ક્રમમાં ફેરફાર કરવા માટે કરવામાં આવે છે અને વસ્તુસ્થિતિના સ્વભાવ અનુસાર તે સ્વાભાવિક વારસદારોના હિસ્સાને અગાઉથી ઓછો કરવા અથવા તેમને તેમાંથી વંચિત કરવા તરફ દોરી જવાનું અનિવાર્ય છે. જો કોઈ વ્યક્તિ ઈચ્છે કે તેની મિલકત તેના સ્વાભાવિક વારસદારોને જ જાય, તો વસીયતનામું કરવાની કોઈ જ જરૂર રહેતી નથી. એ સાચું છે કે વસીયતનામાના રજૂકર્તા ઉપર તમામ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવાની ફરજ હોય છે. શંકાનો અર્થ સંદેહ, અનુમાન અથવા અવિશ્વાસ થાય છે. પરંતુ માત્ર એટલા કારણો કે સ્વાભાવિક વારસદારોને બહાર રાખવામાં આવ્યા છે અથવા તેમને ઓછો હિસ્સો આપવામાં આવ્યો છે, અને તે સિવાય બીજું કશું ન હોય, તો ખાસ કરીને જ્યાં વારસો સંતાનના હિતમાં આપવામાં આવ્યો હોય તેવા કેસમાં, તેને સ્વતંત્ર રીતે શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ ગણાવી શકાય નહીં. પી.પી.કે. ગોપાલન નંબિયાર વિ. પી.પી.કે. બાલકૃષ્ણન નંબિયાર અને અન્ય: [૧૯૯૫] ૨ એસ.સી.આર. ૫૮૫ માં ઠરાવ્યા મુજબ, વસીયતનામાના રજૂકર્તાની ફરજ તમામ શંકાસ્પદ લક્ષણો દૂર કરવાની છે, પરંતુ તેવા લક્ષણો વાસ્તવિક,

સંબંધિત અને માન્ય શંકાસ્પદ હોવા જોઈએ, શંકાશીલ મનની કલ્પના માત્ર ન હોવી જોઈએ. એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો વસિયતનામાના રજૂકર્તા શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવામાં સફળ થાય, તો અદાલતે વસિયતનામાને અમલમાં મૂકવું પડે, ભલે વસિયતનામું એ અર્થમાં અસ્વાભાવિક લાગે કે તેનાથી નજીકના સંબંધીઓને સંપૂર્ણપણે અથવા આંશિક રીતે વંચિત કરવામાં આવ્યા હોય. રબીન્દ્ર નાથ મુખર્જી અને અન્ય વિ. પંચાનન બેનર્જી (મૃત) તેમના કાયદેસર વારસદારો મારફતે અને અન્ય: એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૧૬૮૪ માં એવું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું કે સ્વાભાવિક વારસદારોને વંચિત કરવાની પરિસ્થિતિથી કોઈ શંકા ઉદ્ભવવી ન જોઈએ, કારણ કે વસિયતનામું કરવાની પાછળનો સમગ્ર વિચાર જ વારસાગત અધિકારની સામાન્ય શ્રેણીમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો છે અને તેથી વસિયતનામાના દરેક કેસમાં સ્વાભાવિક વારસદારો નિવારિત થાય જ. નિશ્ચિતરૂપે, એવું થઈ શકે કે કેટલાક કેસોમાં તેઓ સંપૂર્ણપણે નિવારિત થાય અને કેટલાક કેસોમાં આંશિક રીતે.”

૨૪.૬. મહેશ કુમાર (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં, આ અદાલતે વસિયતનામા સંબંધિત પુરાવાની મૂલવણી કરતી વખતે વડી અદાલત તરફથી અપનાવવામાં આવેલ અભિગમમાં રહેલી ભૂલને નીચે મુજબ દર્શાવી હતી:—

“૪૪. હવે જે મુદ્દો પરીક્ષણ માટે બાકી રહે છે તે એ છે કે શું વડી અદાલત એ નિષ્કર્ષે પહોંચવામાં યોગ્ય હતી કે તા. ૧૦-૨-૧૯૯૨ ની વસિયતનું

નિષ્પાદન શંકાથી આવરાયેલું હતું અને અપીલકર્તા તે શંકા દૂર કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો? શરૂઆતમાં, અમને આ નિરીક્ષણ કરવું જરૂરી લાગે છે કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે સોભાગ ચંદ (ડીડબ્લ્યુ3) ના નિવેદનને ખોટી રીતે વાંચ્યું હતું અને તેના નિવેદનમાં જે દેખાતું નથી એવું કંઈક નોંધ્યું હતું. જ્યારે સોભાગ ચંદે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે તેણે શ્રી હરિશંકરે વસીયત પર સહી કર્યા પછી સાક્ષી તરીકે સહી કરી હતી, ત્યારે આક્ષેપિત ચુકાદામાં તેના નિવેદનમાંથી ઉદ્ઘૂત કરાયેલ ભાગથી એવો ભાસ થાય છે કે નિષ્પાદકે વસીયત પર સહી કરે તે પહેલાં જ સાક્ષીઓએ સહી કરી દીધી હતી.

૪૫. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે કરેલી બીજી સ્પષ્ટ ભૂલ એ છે કે તેમણે વસીયતની માન્યતા સંબંધિત મુદ્દાનો નિર્ણય એ અનુમાનના આધારે કર્યો કે બંને પ્રમાણી સાક્ષીઓએ તેમના હસ્તાક્ષરો એકસાથે જ કરવા આવશ્યક હતા. ૧૯૨૫ના અધિનિયમની કલમ ૬૩(સી) માં આવી કોઈ આવશ્યકતા સમાવિષ્ટ નથી અને એ સ્થિર કાયદો છે કે પ્રમાણી સાક્ષીઓમાંથી એકની પૂછપરછ પૂરતી છે. એટલું જ નહીં, આ મુદ્દે પ્રતિકૂળ નિષ્કર્ષ નોંધતી વખતે, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ડી.ડબ્લ્યુ. ૩ અને ડી.ડબ્લ્યુ. ૪ દ્વારા કરવામાં આવેલા સ્પષ્ટ નિવેદનોનું ધ્યાન લીધું નહોતું કે વસીયતકર્તાએ તેમની હાજરીમાં વસીયત વાંચી સંભળાવી અને તેના પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા અને ત્યારબાદ તેમણે તેમના હસ્તાક્ષરો કર્યા હતા.

૪૬. વસિયતના અમલને અત્યંત શંકાસ્પદ ગણવા માટે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે દર્શાવેલા અન્ય કારણો માત્ર અનુમાન/કલ્પના પર આધારિત છે. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશનું આ નિરીક્ષણ કે શ્રી હરિશંકર તથા સાક્ષીદાન કરનાર સાક્ષીઓના હસ્તાક્ષર ખાલી કાગળ પર મેળવી લેવામાં આવ્યા હોવાની શક્યતા હતી અને ત્યારબાદ પૂર્વ-હસ્તાક્ષરિત કાગળો પર એડવોકેટ શ્રી એસ.કે. અગરવાલ દ્વારા ખરડો તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો, તેને પક્ષકારોના દાવા-અરજીઓ અને પુરાવાઓમાંથી અલ્પતમ પણ સમર્થન મળતું નથી. જો સામાવાળા ૧ એ દર્શાવવું ઇચ્છતો હતો કે વસિયતનો ખરડો એડવોકેટ દ્વારા શ્રી હરિશંકર અને સાક્ષીદાન કરનાર સાક્ષીઓએ ખાલી કાગળો પર હસ્તાક્ષર કર્યા બાદ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો, તો તે શ્રી એસ.કે. અગરવાલ, એડવોકેટ, જેમણે તેની તરફથી બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ સમક્ષ હાજરી આપી હતી, તેમનું પરીક્ષણ કરી શકતો હતો અથવા ઓછામાં ઓછું તેમને સમન્સ પાઠવી શકતો હતો.....

૨૪.૭. અપીલકર્તા તરફથી લીલા રાજગોપાલના કેસમાં ઉદ્દેખિત અન્ય એક નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ આપી શકાય, જેમાં આ અદાલતે તે સિદ્ધાંતોનું સંક્ષેપમાં નિરૂપણ કર્યું હતું કે અંતે, વસિયતનામું અને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ સંબંધિત ન્યાયિક નિર્ણય સમગ્ર મામલાના સર્વાંગી દૃષ્ટિકોણના આધારે, તમામ અસામાન્ય લક્ષણો અને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓને એકત્રિત રીતે ધ્યાનમાં લઈને કરવામાં

આવવાનો હોય છે અને કોઈ એકલવાયા લક્ષણના પ્રભાવના આધારે નહીં. આ અદાલતે જણાવ્યું હતું કે, –

૧૩. કોઈ વસીયતમાં કેટલીક એવી લાક્ષણિકતાઓ હોઈ શકે અને તે કેટલીક એવી પરિસ્થિતિઓમાં અમલમાં મૂકાયેલ હોઈ શકે કે જે કંઈક અંશે અસ્વાભાવિક જણાય. વસીયતમાં દેખાતી આવી અસામાન્ય લાક્ષણિકતાઓ અથવા તેના અમલને આવરી લેતી અસ્વાભાવિક પરિસ્થિતિઓ, તે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં, નિશ્ચિતપણે નજીકથી તપાસ કરવાની યોગ્યતા પ્રદાન કરે છે. આવી તપાસના આધારે અદાલત દ્વારા કરવામાં આવતી એકંદર મૂલવણી જ નિર્ણાયક રહે છે; અને અસામાન્ય લાક્ષણિકતાઓ તથા પરિસ્થિતિઓનો સંચિત પ્રભાવ જ અદાલત માટે તેની તરફથી કરવાનું આવશ્યક નિર્ધારણ કરતાં સમયે મહત્વનો બનશે. અંતિમ વિશ્લેષણ, ન્યાયિક નિર્ણય તમામ અસામાન્ય લાક્ષણિકતાઓ અને શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓને એકસાથે ધ્યાને લઈને કરવામાં આવેલી વિચારણાના આધારે રહેશે, અને વસીયતમાં જોવા મળેલી કોઈ એકમાત્ર લાક્ષણિકતાના પ્રભાવ પર અથવા તેના અમલ અથવા નોંધણી સુધી પહોંચાડતી પ્રક્રિયામાંથી પ્રગટ થતી કોઈ એકલ પરિસ્થિતિના પ્રભાવ પર નહિ. આ જ, આ વિષય પર આ અદાલત દ્વારા વારંવાર કરવામાં આવેલા ઉચ્ચારણોનો સાર છે, જેમાં અમારા સમક્ષ ઉલ્લેખિત અને આધારરૂપ રાખવામાં આવેલા નિર્ણયોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૨૪.૮. બારમાં ઉદ્દેખિત તમામ અને અન્ય નિર્ણયોના સંદર્ભોનો વધારો કરવાની અમને જરૂર નથી, કારણ કે તે મૂળભૂત રીતે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે અને આપેલ હકીકતો તથા પરિસ્થિતિઓના સમૂહમાં તે જ સિદ્ધાંતોનો પ્રયોગ કરે છે. એટલું સૂચવવું પૂરતું રહેશે કે તાજેતરના નિર્ણયમાં, સિવિલ અપીલ નં. ૬૦૭૬/૨૦૦૮: શિવકુમાર અને અન્ય વિ. શરણબાસપ્પા અને અન્ય, જેનો નિર્ણય ૨૪.૦૪.૨૦૨૦ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો, આ અદાલતે, સંબંધિત નિર્ણયોની સમીક્ષા કર્યા બાદ, વસિયતના પુરાવા અંગેની નિર્ધારણ પ્રક્રિયાને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતોનો નીચે મુજબ સારાંશ આપ્યો છે:— “૧. સામાન્ય રીતે, વસિયતને અન્ય કોઈ પણ દસ્તાવેજની જેમ જ સાબિત કરવી પડે; લાગુ પાડવાનો કસોટીનો માપદંડ એ સમજદાર મનના સંતોષની સામાન્ય કસોટી છે. અન્ય દસ્તાવેજોના પુરાવાને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતોની જેમ, વસિયતના મામલે પણ ગણિતીય ચોકસાઈ સાથેનો પુરાવો આગ્રહપૂર્વક માંગવો જોઈએ નહીં.

૨. ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૬૩ મુજબ વસીયતનું સાક્ષીકરણ કરાવવું આવશ્યક હોવાથી, તેની અમલવારી સાબિત કરવાના હેતુસર ઓછામાં ઓછા એક સાક્ષીકરણ કરનાર સાક્ષીને બોલાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, અને જો એવો કોઈ સાક્ષીકરણ કરનાર સાક્ષી જીવિત હોય તથા સાક્ષ્ય આપવા સક્ષમ હોય, તો વસીયતને પુરાવા તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય નહીં.

૩. વસીયતનું વિશિષ્ટ લક્ષણ એ છે કે તે વસીયતકર્તાના અવસાન પછી અમલમાં આવે છે અને તેથી, જે પરિસ્થિતિઓમાં તે કરવામાં આવી હતી તે અંગે નિવેદન આપવા માટે તેનો કર્તા ઉપલબ્ધ રહેતો નથી. આથી, રજૂ કરાયેલ દસ્તાવેજ વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત છે કે કેમ તે પ્રશ્નના નિરાકરણમાં ગાંભીર્યનો એક તત્વ ઉમેરાય છે. પ્રારંભિક ભાર, સ્વાભાવિક રીતે, વસીયત રજૂ કરનાર પર રહે છે, પરંતુ વસીયત બનાવવામાં આવતાં આવશ્યક તથ્યોનો પુરાવો આપવામાં આવે ત્યારે તે ભાર મુખ્યત્વે નિર્ભરિત થયો ગણાવી શકાય.

૪. જે પ્રકરણમાં વસીયતનું અમલીકરણ સંદિગ્ધ પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલું હોય તે ભિન્ન આધાર પર ઊભું રહે છે. સંદિગ્ધ પરિસ્થિતિઓની હાજરીને કારણે વસીયતના સમર્થક પરનો ભાર વધુ કઠિન બને છે અને તેથી, એવા પ્રકરણોમાં જ્યાં દસ્તાવેજના અમલીકરણ સાથે સંકળાયેલી પરિસ્થિતિઓથી શંકા ઊભી થાય છે, ત્યાં દસ્તાવેજને વસીયતકર્તાની અંતિમ વસીયત તરીકે સ્વીકારી શકાય તે પહેલાં વસીયતના સમર્થકે બધી વાજબી શંકાઓ દૂર કરવી આવશ્યક છે.

૫. જો વસીયતને પડકારનાર વ્યક્તિ વસીયત બનાવટી હોવાનું આક્ષેપ કરે અથવા વસીયતના અમલ સંબંધે છેતરપિંડી, અયોગ્ય પ્રભાવ, બળજબરી વગેરેનો આક્ષેપ કરે, તો આવા આક્ષેપો તેને સાબિત કરવા પડે; પરંતુ આવા આક્ષેપો ન હોવા છતાં, વસીયતના અમલને ઘેરતી પરિસ્થિતિઓ જ એવી

શંકા ઉભી કરી શકે છે કે વસીયત ખરેખર વસીયતકર્તા દ્વારા કરવામાં આવી હતી કે નહીં અને/અથવા વસીયતકર્તા પોતાની સ્વતંત્ર ઇચ્છાથી કાર્યરત હતો કે નહીં. આવી પરિસ્થિતિમાં પણ, બાબતમાં રહેલી તમામ વાજબી શંકાઓ દૂર કરવાનો પ્રારંભિક ભાર ફરીથી વસીયતના સમર્થક પર જ રહે છે.

૬. કોઈ પરિસ્થિતિ ત્યારે “શંકાસ્પદ” કહેવાય છે જ્યારે તે સામાન્ય ન હોય અથવા ‘સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં સામાન્ય રીતે અપેક્ષિત ન હોય અથવા સામાન્ય વ્યક્તિ પાસેથી અપેક્ષિત ન હોય’. આ અદાલતે જણાવ્યું છે તેમ, શંકાસ્પદ લક્ષણો ‘વાસ્તવિક, સંબંધિત અને માન્ય’ હોવા જોઈએ અને માત્ર ‘શંકાશીલ મનની કલ્પના’ ન હોવા જોઈએ.

૭. કોઈ વિશિષ્ટ લક્ષણ અથવા લક્ષણોના સમૂહને “શંકાસ્પદ” ગણાવી શકાય કે નહીં, તે દરેક કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર નિર્ભર રહેશે. અસ્થિર અથવા શંકાસ્પદ હસ્તાક્ષર; વસીયતકર્તાની નબળી અથવા અનિશ્ચિત માનસિક સ્થિતિ; સંપત્તિનું અયોગ્ય વિતરણ; કાયદેસરના વારસદારો અને ખાસ કરીને આશ્રિતોને અન્યાયપૂર્ણ રીતે બહાર રાખવા; તથા તે હેઠળ લાભાર્થી દ્વારા વસીયત બનાવવામાં સક્રિય અથવા મુખ્ય ભૂમિકા ભજવવી વગેરે કેટલીક એવી પરિસ્થિતિઓ છે, જે શંકા ઉત્પન્ન કરી શકે છે. ઉપર નોંધાયેલ પરિસ્થિતિઓ માત્ર દષ્ટાંતરૂપ છે અને કોઈ પણ રીતે સંપૂર્ણ નથી, કારણ કે વસીયતના અમલીકરણ અંગે વાજબી શંકા ઉત્પન્ન કરે તેવી કોઈપણ પરિસ્થિતિ અથવા પરિસ્થિતિઓનો સમૂહ હોઈ શકે છે. બીજી તરફ, શંકાસ્પદ

ગણાતી કોઈપણ પરિસ્થિતિનું વસિયતને સમર્થન આપનાર દ્વારા વાજબી રીતે સ્પષ્ટીકરણ આપી શકાય છે. જોકે, આવી શંકા અથવા શંકાઓ માત્ર વસિયતકર્તાની સ્વસ્થ અને વ્યવહારક્ષમ માનસિક સ્થિતિ તથા તેના હસ્તાક્ષરની સાબિતી, સાથે જ પ્રમાણનની સાબિતીથી દૂર થઈ શકતી નથી.

૮. જ્યારે વારસાપત્રકર્તાની વસીયત તરીકે રજૂ કરવામાં આવેલ કોઈ દસ્તાવેજ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ/પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલ હોય ત્યારે ન્યાયિક અંતઃકરણની સંતોષની કસોટી અમલમાં આવે છે. આવી કસોટી લાગુ કરતી વખતે, અદાલત પોતાને આ ગંભીર પ્રશ્નો તરફ પ્રવૃત્ત કરશે કે શું વારસાપત્રકર્તાએ વસીયતમાં સમાવિષ્ટ બાબતોની જાણ સાથે અને વસીયતમાં કરાયેલ વહેંચણીઓની પ્રકૃતિ તથા અસરને સમજીને વસીયત પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા?

૯. અંતિમ વિશ્લેષણમાં, જ્યાં વસીયતનો અમલ શંકાથી આરંભાદિત હોય, ત્યાં તે મૂળત્વે અદાલતના ન્યાયિક અંતઃકરણનો વિષય બને છે અને જે પક્ષ વસીયતનો આધાર લે છે તેને વસીયતને ઘેરી રહેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ અંગે સશક્ત અને વિશ્વસનીય સ્પષ્ટીકરણ રજૂ કરવું પડે છે.”

સામાવાળા નં.૧ દ્વારા મામલાનો વિરોધ

૨૫. આ મામલામાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુખ્ય પ્રશ્નોનો નિવેડો કરતી વખતે માર્ગદર્શક પરિબળરૂપ રહેશે તેવા સિદ્ધાંતોનો ઉદ્દેશ કર્યા પછી, હવે અમે પરસ્પર વિરુદ્ધ દલીલોનું પરીક્ષણ કરી શકીએ. વિવાદિત વસિયતનામા સંબંધિત

શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ અંગેની દલીલોમાં પ્રવેશ કરતા પહેલાં, સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા આ મામલાનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે તે અંગે અપીલકર્તાના વિંદ્ધાન વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ પ્રાથમિક વાંધાનો નિવેડો કરવો યોગ્ય રહેશે. નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૨૬૮, દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા ના આદેશ ૮ નિયમ ૧૦, આદેશ ૧૪ નિયમ ૧(૬) અને આદેશ ૧૫ નિયમ ૨ તથા બરહાજ નહાર (ઉપરોક્ત) ના કેસના સંદર્ભે દલીલ કરવામાં આવી છે કે સામાવાળા નં. ૧ ની સ્થિતિ એવી સામાવાળાની જ રહે છે જેણે લેખિત જવાબ દાખલ કર્યો નથી અને જે વિવાદમાં પ્રવેશેલ નથી; અને તેથી, તેના તરફથી રજૂ કરાયેલ દલીલો વિચારણા યોગ્ય નથી તથા તેના દ્વારા રજૂ કરાયેલ પુરાવો ગ્રાહ્ય રહેતો નથી. તેના પ્રતિસાદરૂપે, એચ. વેંકટાયલા અચંગાર અને રાણી પૂર્ણિમા દેવી (ઉપરોક્ત) માં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતો તેમજ દીવાની પ્રક્રિયા સંહિતા ના આદેશ ૮ નિયમ ૫(૨), આદેશ ૮ નિયમ ૧૦ અને બલરાજ તનેજા (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના સંદર્ભે આ રજૂઆતોનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અંતે, પ્રોબેટ અદાલત અંતરાત્માની અદાલત છે અને સામાવાળા નં. ૧, વસિયતકર્ત્રીની જેઠી પુત્રી હોવાને કારણે, વિવાદિત વસિયતનામા સંબંધિત રજૂઆતો કરવાની સંપૂર્ણ હકદાર છે. અમારા મત મુજબ, સામાવાળા નં. ૧ ને બહાર રાખવાની માંગ કરતી અપીલકર્તાની તરફથી કરવામાં આવેલી રજૂઆત સંપૂર્ણપણે આધારવિહિન છે અને તે માત્ર નામંજૂર જ થઈ શકે.

૨૫.૧. અપીલકર્તાની તરફથી લેવામાં આવેલ વાંધો એચ. વેંકટાયલા અચંગાર અને રાણી પૂર્ણિમા દેવી (ઉપરોક્ત) માં જાહેર કરાયેલા કાયદા સાથે તથા અન્ય અનેક નિર્ણયો સાથે સુસંગત નથી, જેમાં આ અદાલતે સતત એવું ઠરાવ્યું છે કે પ્રોબેટ કાર્યવાહી અંતે અદાલતની અંતરાત્માનો વિષય છે; અને વિરોધમાં કોઈ દલીલ લેવામાં આવી હોય કે નહીં તે બાબતથી પર, વસિયતનામું રજૂ કરનાર વ્યક્તિએ તમામ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરીને અદાલતની અંતરાત્માને સંતોષ આપવો આવશ્યક છે. આ કાર્યવાહીની સ્વભાવગત વિશેષતા અને તેના પરિણામોને કારણે, કોઈ પક્ષ દ્વારા લેખિત જવાબ અથવા વાંધા દાખલ કરવામાં આવ્યા હોય કે ન હોય તે બાબતનું મહત્વ અત્યંત નગણ્ય બની જાય છે અને તેનો કોઈ અસરકારક પ્રભાવ રહેતો નથી. પ્રોબેટ કાર્યવાહી માત્ર પક્ષકારો વચ્ચેની કાર્યવાહી નથી, પરંતુ તે સર્વવિષયક ચુકાદા તરફ દોરી જાય છે અને તેથી, કોઈપણ વ્યક્તિ વિરોધ ન કરે ત્યારે પણ માત્ર તે કારણે પ્રોબેટ મંજૂર થઈ જતો નથી. પ્રોબેટ માત્ર વસિયતનામું સાબિત થવા પર તેમજ જો કોઈ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હોય તો તે દૂર થવા પર અને અંતે અદાલતની અંતરાત્માના પૂર્ણ સંતોષ પછી જ આપવામાં આવે છે.

૨૫.૨. ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, પ્રોબેટ અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહી સંબંધે હુકમ ૮ નિયમ ૧૦, હુકમ ૧૪ નિયમ ૧(૬) અને હુકમ ૧૫ નિયમ ૨૭ ની

7 સીપીસીની ઉલ્લેખિત જોગવાઈઓ નીચે મુજબ વાંચાય છે:— આદેશ ૮ નિયમ ૧૦:

“૧૦. જ્યારે કોઈ પક્ષ અદાલત દ્વારા માગવામાં આવેલ લેખિત નિવેદન રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ જાય ત્યારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા. — જ્યાં કોઈ પક્ષ, જેણે નિયમ ૧ અથવા નિયમ ૮ હેઠળ લેખિત નિવેદન રજૂ કરવાનું આવશ્યક હોય, તે જ બાબત અદાલતે પરવાનગી આપેલ અથવા નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં, જે લાગુ પડે તે મુજબ, રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ જાય, ત્યાં અદાલત તેની વિરુદ્ધ ચુકાદો ઉચ્ચારશે, અથવા તે અંગે એવો આદેશ કરશે કે દાવો, જેમ તે

જોગવાઈઓનો ઉદ્દેશ અનૌચિત્યપૂર્ણ રહે છે. અમે ત્વરાથી નોંધીએ કે નિયમિત દીવાની દાવામાં પણ, માત્ર સામાવાળા દ્વારા લેખિત નિવેદન ન આપવામાં આવ્યું હોવાના કારણે, મૂળભૂત તથ્યોનો પુરાવો વિના અને રાહત મેળવવાનો અધિકાર સ્પષ્ટ રીતે સ્થાપિત કર્યા વિના, વાદીના પક્ષે હંમેશા ચુકાદો આવશે જ એવું આવશ્યક નથી. એ જ રીતે, બચ્છાજ નહાર (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં લેવાયેલો એવો નિર્ણય કે આવશ્યક અભિવ્યક્તિ વિના કોઈપણ અદાલત દ્વારા રાહત મંજૂર કરી શકાતી નથી, વર્તમાન પ્રશ્ન પર બહુ ઓછો લાગુ પડે છે.

૨૫.૩. બલરાજ તનેજા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં, આ અદાલતે સીપીસીટ ના ઓર્ડર ૧^૭ ના નિયમ ૫ ના ઉપનિયમ (૨) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓનું પરીક્ષણ કર્યું હતું અને જણાવ્યું હતું કે, -

યોગ્ય માને તેમ, અને એવો ચુકાદો ઉચ્ચારવામાં આવે ત્યારે હુકમનામું તૈયાર કરવામાં આવશે.” આદેશ ૧૪ નિયમ ૧(૬):

“૧. મુદ્દાઓની ઘડતર. - * * * * *

(૬) આ નિયમમાં એવું કંઈ નથી કે જેના કારણે સામાવાળા દાવાની પ્રથમ સુનાવણી વખતે કોઈ બચાવ રજૂ ન કરે તેવા સંજોગોમાં અદાલતે મુદ્દાઓ ઘડવા અને નોંધવા ફરજિયાત બને.” હુકમ ૧૫ નિયમ ૨(૧):

“૨. અનેક સામાવાળાઓમાંથી એક વિવાદમાં ન હોય. - (૧) જ્યાં એકથી વધુ સામાવાળાઓ હોય અને તેમાંનો કોઈ એક સામાવાળા કાયદાના કે તથ્યના કોઈ પ્રશ્ન અંગે વાદી સાથે વિવાદમાં ન હોય, ત્યાં અદાલત તત્કાળ એવા સામાવાળાઓના પક્ષમાં કે તેમના વિરુદ્ધ ચુકાદો ઉચ્ચારી શકે છે અને દાવો માત્ર અન્ય સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ જ આગળ વધશે.

* * * * *

૪ સી.પી.સી.ની સંદર્ભિત જોગવાઈઓ નીચે મુજબ વાંચાય છે:

આદેશ ૮ નિયમ ૫(૨) “ ૫. વિશિષ્ટ ઈનકાર. - * * * * *

(૨) જ્યાં સામાવાળાએ લેખિત જવાબ દાખલ કર્યો નથી, ત્યાં અશક્તતા હેઠળના વ્યક્તિ વિરુદ્ધ સિવાય, દાવાપત્રમાં સમાવિષ્ટ તથ્યોના આધારે અદાલત માટે ચુકાદો ઉચ્ચારવો કાયદેસર રહેશે, પરંતુ અદાલત પોતાની વિવેકાધીન સત્તા અનુસાર આવા કોઈપણ તથ્યનો પુરાવો માંગવાની આવશ્યકતા રાખી શકે છે.

* * * * *

૧૧. ઉપનિયમ (૨) એ જોગવાઈ કરે છે કે જો સામાવાળાએ પોતાનું લેખિત નિવેદન દાખલ કર્યું ન હોય, તો દાવાપત્રમાં સમાવિષ્ટ તથ્યોના આધારે અદાલત માટે ચુકાદો ઉચ્ચારવો કાયદેસર રહેશે. નિયમ આગળ વધુ કહે છે કે દાવાપત્રમાં જણાવાયેલા તથ્યોને સ્વીકારેલા ગણવામાં આવતા હોવા છતાં, અદાલત, ભલે તે કાયદેસર રીતે ચુકાદો આપી શકે, છતાં ચુકાદો આપતાં પહેલાં આવા તથ્યને સાબિત કરવાનું કહેી શકે છે....

ઉપરોક્ત ઉપરાંત, હુકમ ૧૮ ના નિયમ ૧૦ અંગે પણ, આ અદાલતે જણાવ્યું હતું, -

૨૭. ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, એ સ્પષ્ટ છે કે અદાલત કોઈપણ તબક્કે અંધપણે અથવા ચાંત્રિક રીતે કાર્ય કરી શકતી નથી. સામાવાળા દ્વારા કોઈ લેખિત જવાબ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હોય તેવી પરિસ્થિતિમાં અદાલતને ચુકાદો ઉચ્ચારવાનો સક્ષમ બનાવતાં, વિકલ્પરૂપે તેને યોગ્ય જણાય એવો આદેશ પસાર કરવાની વિવેકસત્તા પણ અદાલતને અપાઈ છે. આ જ સ્થિતિ સી.પી.સી.ના આદેશ ૮ નિયમ ૧૦ હેઠળ પણ છે, જેમાં અદાલત સામાવાળા વિરુદ્ધ ચુકાદો ઉચ્ચારી શકે છે અથવા તેને યોગ્ય જણાય એવો આદેશ પસાર કરી શકે છે.

૨૫.જ. આ બાબતમાં અધિકરણો અને ચર્ચાનો વિસ્તાર કરવાની અમને જરૂર નથી. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે નિયમિત દિવાની દાવામાં પણ, માત્ર

સામાવાળા દ્વારા લેખિત જવાબ નોંધવામાં ન આવે તે કારણે હંમેશા વાદીના પક્ષમાં ચુકાદો થતો નથી. નોંધપાત્ર વાત એ છે કે નિયમિત દિવાની દાવો સામાન્ય રીતે પક્ષકારો વચ્ચેનો ચુકાદો આપે છે અને સર્વજનબંધક ચુકાદો આપતો નથી. તથાપિ, પુરાવાની આવશ્યકતા નાબૂદ થતી નથી. જ્યારે કાર્યવાહી પ્રોબેટ જેવી ઔપચારિક સ્વરૂપની હોય, જે સર્વજનબંધક ચુકાદામાં પરિણમે છે, ત્યારે માત્ર કેવિયટ અથવા વિરોધ નોંધવામાં ન આવ્યો હોય તે મુદ્દાનો નિર્ણયકારક તત્ત્વ નથી, એ બાબત નિર્વિવાદ છે. પ્રોબેટ મંજૂર કરવાની દરેક બાબતમાં, કોઈપણ પક્ષકાર તરફથી વિરોધ હોય કે ન હોય અથવા સ્વીકાર પણ કરવામાં આવ્યો હોય, તો પણ પ્રસ્તાવકને, જો કોઈ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ હોય તો તે દૂર કરીને, અદાલતના અંતરાત્માને સંતોષે તે રીતે રજૂઆત કરવી આવશ્યક છે.

રપ.પ. ઉપરોક્ત સામાન્ય સિદ્ધાંતો સિવાય, વર્તમાન કેસમાં આ બાબતનો પણ નોંધપાત્ર વિચાર કરવો જરૂરી છે કે સામાવાળા નં. ૧ અન્ય કોઈ નહીં પરંતુ વસિયતકર્તાની જેઠી વિધવા પુત્રી છે, જેના વિષે, અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવનાર બાંધકામ મારફતે, પ્રશ્નાધીન વસિયતમાં તેના હિતમાં અમુક હક્કનો આભાસ પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવ્યો છે. વસિયતકર્તાની જેઠી વિધવા પુત્રી તરીકેની તેની સ્થિતિને અને પ્રશ્નાધીન વસિયતની શરતને ધ્યાનમાં લેતાં, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે લેખિત જવાબ રજૂ કર્યા વિના પણ સામાવાળા નં. ૧ એ દર્શાવવા હકદાર છે કે તેના હિતમાં થયેલ હોવાનું દર્શાવાયેલ અમુક હક્કનું પ્રદાન

માત્ર ભ્રામક છે અથવા હકીકતમાં કોઈ હક્કનું પ્રદાન જ નથી; અને તેની માતાએ તેને એવી અસુરક્ષિત સ્થિતિમાં મૂકી ન હોત, જે સ્થિતિ આ વસિયતના પરિણામે ઊભી થાય છે. આવશ્યક અનુપરિણામરૂપે, શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દર્શાવવાનો તેનો હક્ક પ્રોબેટ અદાલત માટે કલ્પાયેલ સમગ્ર પ્રક્રિયામાં સ્વભાવતઃ અંતર્નિહિત છે. આ તો તે હકીકતથી પણ અલગ બાબત છે કે સામાવાળા નં. ૧ એ ખરેખર પોતે જ સાક્ષી તરીકે પરીક્ષણ આપ્યું છે અને તે પણ અપીલકર્તાની કોઈ હરકત વિના.

૨૫.૬. તેથી, અપીલકર્તાની તરફથી ઉઠાવવામાં આવેલ સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા હરીફાઈ કરવા અંગેનો આક્ષેપ નામંજૂર થવા પાત્ર છે અને તે દ્વારા આથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

પ્રશ્નાધીન વસીયતનામા સંબંધિત સંદિગ્ધ પરિસ્થિતિઓ

૨૬. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોની કસોટી પર આ કેસના સંબંધિત તથ્યાત્મક પાસાઓ અને પરિસ્થિતિઓનું પરીક્ષણ કરતાં, અમે ઉપયોગી રીતે આ નોંધ કરી શકીએ કે લીલા રાજગોપાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, આ અદાલતે વસીયતના યોગ્ય અમલ અંગેના સમવર્તી નિષ્કર્ષોને ન્યાયસંગત ગણાવ્યા હતા અને, તથ્યોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, લાભાર્થીની વસીયતના અમલમાં ભાગીદારી અને સાક્ષી આપનાર સાક્ષીઓમાંથી એક સાથે તેની ઓળખાણ માટે ચુકિતસંગત સમજૂતી આપવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું. તેમ છતાં, મહત્વપૂર્ણ રીતે, ઉક્ત કેસમાં, આ અદાલતે

પુરાવાની વારંવાર પુનઃમૂલવણી કરવા અંગે, ખાસ કરીને માત્ર વિશેષ અનુમતિના માર્ગે દાખલ થયેલી અપીલમાં, નીચેના શબ્દોમાં ચેતવણી પણ આપી હતી:—

૧૭. વિદાય લેતાં પહેલાં અમે આ અવલોકન કરવું ઇચ્છીએ છીએ કે આ સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલ માત્ર અપીલ કરવાની વિશેષ પરવાનગી મંજૂર થવા પર જ દાખલ કરી શકાય છે, તે જ હકીકત આ અદાલતના જ્યુરિસડિક્શનના અત્યંત મર્યાદિત સ્વભાવને દર્શાવે છે. કાયદાકીય અપીલની સરખામણીએ, બંધારણની જોગવાઈ અનુસાર અપીલ કરવાની વિશેષ પરવાનગી મંજૂર થવા પરથી દાખલ થયેલી અપીલમાં આ સત્તાનો અત્યંત સંયમપૂર્વક ઉપયોગ કરવો આવશ્યક બને છે; અને ભલે આ સત્તા જ્યાં ક્યાં અન્યાય થાય ત્યાં પ્રહાર કરવા માટે વ્યાપક હોય, તેમ છતાં તેનો ઉપયોગ અત્યંત સુવિચારપૂર્વક થવો જોઈએ. પ્રથમ અપીલીય અદાલત તરીકે બેઠેલી વડી અદાલતે અથવા બીજી અપીલીય અદાલત તરીકે સહમતિ નોંધાવતી વખતે કરેલું તથ્યોનું નિર્ધારણ ફરીથી ખુલ્લું કરવામાં આવશે નહીં, જો સુધી તે ગંભીર ચર્ચા માંગતા કાનૂની પ્રશ્નો ઊભા કરતું ન હોય અથવા તથ્યો અંગે એવા સર્વથા અસ્વીકાર્ય નિષ્કર્ષો પ્રગટ ન કરતું હોય કે જે સ્પષ્ટપણે ન્યાયના ભંગને દર્શાવે. ન્યાયિક કાર્યવાહી દરમિયાન પુરાવાની મૂળવણી અથવા પુનઃમૂલવણી કોઈક તબક્કે અટકવી જ જોઈએ અને કલમ ૧૩૬ હેઠળ જ્યુરિસડિક્શન વાપરતી બંધારણીય અદાલત સુધી તે પ્રવેશી શકે નહીં.

(મહત્વ દર્શાવાયું)

૨૬.૧. વર્તમાન કેસમાં પણ, નીચલી અદાલતે પુરાવાની યથાવત મૂલવણી કર્યા બાદ અપીલકર્તા વિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો નોંધ્યા છે અને વડી અદાલતે પુરાવાનું સ્વતંત્ર અને સવિસ્તર પરીક્ષણ કર્યા બાદ એવા નિષ્કર્ષોને સમર્થન આપ્યું છે. સમગ્ર પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કરવાની પ્રક્રિયામાં પ્રવેશ કરીને આવા સમવર્તી નિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની બહુ ઓછી જ શક્યતા દેખાય છે; તેમ છતાં, કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને ન્યાયના હિતમાં, અમે નોંધ પર રહેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે જેથી જાણ થઈ શકે કે તેમાં કોઈ એવી તર્કવિરુદ્ધતા છે કે નહીં જેનાથી ન્યાયનો ગંભીર ભંગ થાય. અમને એવી કોઈ બાબત જણાતી નથી.

૨૭. નોંધ્યા મુજબ, વસિયત કરવાની ક્ષમતા તથા વસિયતકર્તાની મનોદશાની સ્થિરતા અંગે કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થયો નથી; તેમજ પ્રશ્નાધીન વસિયતનામા પરનું તેમનું હસ્તલેખન અને સહી પણ વિવાદની બહાર છે. તેમ છતાં, નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતે એકસાથે એવા કેટલાંક શંકાસ્પદ સંજોગો નોંધ્યા છે, જેઓનો મહત્વપૂર્ણ પ્રભાવ છે અને જેઓ અંગે કોઈ સમજૂતી આપવામાં આવી નથી. સંક્ષેપમાં કહીએ તો, આ રીતે નોંધાયેલા અને અસમજૂત રહેલા શંકાસ્પદ સંજોગો આ છે: (એ) કે અપીલકર્તા, જે મુખ્ય લાભાર્થી છે, તેણે પ્રશ્નાધીન વસિયતનામાના અમલીકરણમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવી હતી અને અદાલત સમક્ષ આ હકીકત છુપાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો; (બી) કે વસિયતનામાના અમલીકરણની પ્રક્રિયામાં વસિયતકર્તાના એકમાત્ર પુત્ર અને

બીજી પુત્રીને સામેલ ન કરવા તથા પ્રશ્નાધીન મિલકતના મુખ્ય ભાગમાંથી તેમને બાકાત રાખવા માટે કોઈ ચુકિતસંગત કારણ નહોતું; (સી) કે અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવનાર કહેવાતા બાંધકામ બાબતે કોઈ સ્પષ્ટતા નહોતી; (ડી) કે ટેકનિકલ અને કાનૂની શબ્દોવાળા વસિયતનામાના લેખન અને અમલીકરણની રીત અત્યંત શંકાસ્પદ હતી; અને (ઈ) કે પ્રમાણિત કરનાર સાક્ષીઓ વિશ્વસનીય નહોતા અને સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં વિરોધાભાસ હતા. આ મુખ્ય સંજોગો સાથે જોડાયેલા વિવિધ અનુપૂરક પરિબલોને કારણે, નીચલી અદાલત અને વડી અદાલત આ મૂળ પ્રશ્ન અંગે સંતુષ્ટ થઈ નહોતી કે વસિયતકર્તાએ પ્રશ્નાધીન વસિયતનામાની બાબતો સમજીને તેનો યોગ્ય રીતે અમલ કર્યો હતો કે નહીં.

૨૮. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે નીચલી અદાલત અને વડી અદાલત દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલા પરિબલોમાંથી કોઈ એક પરિબલ, પોતે જ અને એકલું ઊભું રહીને, રજૂ કરાયેલ વસિયતનામાની માન્યતા વિરુદ્ધ કાર્ય કરી શકતું નથી. તેનો અર્થ એવો થાય છે કે, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું માત્ર એટલા માટે શંકાસ્પદ ગણાવી શકાય નહીં કે અપીલકર્તાએ, જ્યારે તે મુખ્ય લાભાર્થી છે, તેના અમલમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવી હતી; અથવા માત્ર એટલા માટે કે સામાવાળાઓને વસિયતનામાના અમલની પ્રક્રિયામાં સામેલ કરવામાં આવ્યા નહોતાં; અથવા માત્ર સંપત્તિના અસમાન વહેંચાણને કારણે; અથવા માત્ર એટલા માટે કે અપીલકર્તા દ્વારા કરાવાનાર બાંધકામ વિશે સ્પષ્ટતાનો અભાવ છે; અથવા માત્ર એટલા માટે કે પ્રમાણિત સાક્ષીઓમાંનો એક અપીલકર્તાનો પરિચિત હતો; અથવા માત્ર એટલા

માટે કે વસીયતનામાના મુદ્દિત ભાગનો મસોદો કોણે તૈયાર કર્યો અને આરંભિક તથા અંતિમ અવતરણો ટેસ્ટેટ્રિક્સે પોતાના હસ્તે લખવા માટેની નોંધ કોણે તૈયાર કરી તે અંગે કોઈ પુરાવો નથી; અથવા માત્ર એટલા માટે કે અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક પુરાવામાં થોડું વિસંગતતા છે; અથવા માત્ર અદાલતો દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલા અથવા સામાવાળાઓ દ્વારા અવલંબિત અન્ય કોઈ પરિબળને કારણે. સંબંધિત વિચારણા એ રહેશે કે આ દરેક પરિબળની ગુણવત્તા અને સ્વરૂપ શું છે અને ત્યારબાદ, ટેસ્ટેટ્રિક્સની સ્વતંત્ર ઇચ્છાશક્તિ સાથે વસીયતનામું બનાવવામાં તેમનો સમૂહિત પ્રભાવ અને અસર શું છે. અન્ય શબ્દોમાં, કોઈ એકલ પરિબળ નિર્ધારક ન પણ હોય, પરંતુ જો બધા પરિબળોને એકત્ર ધ્યાનમાં લીધા પછી અદાલતનું અંતઃકરણ આ બાબતે સંતોષ પામતું ન હોય કે પ્રશ્નાધીન વસીયતનામું ખરેખર ટેસ્ટેટરની અંતિમ ઇચ્છા અને નિવેદનોનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, તો તે વસીયતનામું અદાલતની મંજૂરી મેળવી શકશે નહીં; અને બીજી બાજુ, જો સમગ્ર મામલાનો સર્વાંગી દૃષ્ટિકોણ અપનાવીને અદાલતને એવો સંતોષ થાય કે વસીયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલ દસ્તાવેજ ખરેખર ટેસ્ટેટરની અંતિમ સ્વતંત્ર ઇચ્છા અને અભિલાષાને વ્યક્ત કરે છે અને કાયદા અનુસાર યોગ્ય રીતે અમલમાં મૂકાયેલ છે, તો અહીં કોઈ એક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ કે ત્યાં કોઈ બીજા પરિબળના આધારે માત્ર વસીયતનામાને નામંજૂર કરી શકાશે નહીં.

૨૯. લાગુ પડતા સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હવે અમે તે પરિબળો અને પરિસ્થિતિઓનું પરીક્ષણ કરી શકીએ છીએ, જે સ્વભાવથી શંકાસ્પદ છે, તેમજ પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજ પર તેમની એકંદર અસરનું પણ.

૨૯.૧. વસીયત સાથે સંબંધિત તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં, વિવાદિત વસીયત કયા પૃષ્ઠભૂમિ અને કયા પરિપ્રેક્ષ્યમાં કરવામાં આવી હોવાનું કહેવાય છે, તેનો પુનઃઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. પ્રશ્નાસ્પદ અચલ મિલકત નં. ડી-૧૭૯, ડિકેન્સ કોલોની, નવી દિલ્હી મૂળરૂપે વિવાદકારી પક્ષકારોના પિતા, એટલે કે વસીયતકર્તાના પતિની માલિકીની હતી. આ મિલકતનો ભૂતલનો ભાગ ૨૫.૦૧.૨૦૦૧ના રોજ અપીલકર્તાને ભેટરૂપે આપવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે પ્રથમ માળ અને અન્ય ભાગ/ભાગો વસીયતકર્તાને તેના પતિની તા. ૧૪.૦૨.૨૦૦૧ની વસીયત દ્વારા મળ્યા હતા. વસીયતકર્તાના પતિનું ૨૦.૧૦.૨૦૦૨ના રોજ અવસાન થયું હતું. વસીયતકર્તાની પરિણીત પુત્રી એવી અપીલકર્તા, સ્વીકાર્ય રીતે, ૨૦-૨૨ વર્ષથી ભિન્ન વિસ્તારમાં, એટલે કે પંચશિલા પાર્ક ખાતે રહેતી હતી, જ્યારે વસીયતકર્તાનો પુત્ર, જે આર્મીમાં સેવા આપતો હતો, તે બહાર ફરજ પર નિયુક્ત રહ્યો હતો અને છેલ્લે શિમલામાં રહેતો હતો. વસીયતકર્તા કેન્સરની દર્દી હતી અને દિલ્હીની એક આર્મી હોસ્પિટલમાં તેનું નિયમિત સારવાર હેઠળ રહેવું હતું. નોંધપાત્ર રીતે, વસીયતકર્તા પ્રશ્નાસ્પદ ઇમારતના જણાવાયેલા ભૂતલના ભાગમાં રહેતી હતી (જે તેના પિતાએ આપેલી ભેટના બળે અગાઉથી જ અપીલકર્તાની મિલકત બની ચૂકી હતી). સામાવાળા નં. ૧, જે વસીયતકર્તાની વિધવા પુત્રી હતી, તે પોતાની

પુત્રી સાથે એ જ ઇમારતના પ્રથમ માળે રહેતી હતી. સ્વીકાર્ય રીતે, મકાનનો જણાવાયેલ પ્રથમ માળ તેના પતિની વસીયતના બળે વસીયતકર્તાની મિલકત હતો. તે બાબત વિષે ખાસ વિવાદ નથી કે સામાવાળા નં. ૧, એ જ ઇમારતમાં રહેતી હોવા છતાં, વસીયતકર્તાની સંભાળ લેતી હતી અને તેને સારવાર માટે આર્મી હોસ્પિટલમાં પણ લઈ જતી હતી.

૨૯.૨. આપેલ પરિસ્થિતિમાં, તાત્કાલિક એક મૂળભૂત પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે વસીયતકર્તા દ્વારા પોતાની અન્ય બે સંતાનોની સરખામણીએ અપીલકર્તાને વિશેષ પ્રાધાન્ય આપીને પોતાની સંપત્તિનું અસમાન વિતરણ કરવાની ઇચ્છા રાખવાનું કારણ શું હોઈ શકે. અપીલકર્તાએ એવો સૂચન કર્યો છે કે માતા-પિતાને તેના પ્રત્યે વિશેષ સ્નેહ હતો. આ સૂચનને યથાર્થ માની લેવામાં આવે તો પણ, એક સંતાન પ્રત્યેનો કહેવાતો વિશેષ સ્નેહ, એ જ માતાના અન્ય સંતાનો પ્રત્યેના અવગણના અથવા વેરભાવને અનિવાર્ય રીતે અનુરૂપ હોય, એવું માનવું મુશ્કેલ છે. માતા-પિતાને અપીલકર્તા પ્રત્યે વિશેષ લગાવ અને સ્નેહ હતો, એવું દલીલરૂપે કહી શકાય, ખાસ કરીને વિવાદિત મિલકતના ભૂતળનો ભાગ પિતાએ તેના હિતમાં ભેટરૂપે આપ્યો હતો તે સંદર્ભમાં; છતાં, માત્ર અપીલકર્તા પ્રત્યે આવા વિશેષ સ્નેહના કારણે માતા પોતાના અન્ય સંતાનોથી, જેમાં તે જ મકાનના ઉપરના માળે રહેતી અને તેની સંભાળ લેતી વિધવા પુત્રી પણ સમાવેશ પામે છે, એટલી દૂર સરકી ગઈ હતી, એવું માનવું અતિશય ખેંચાયેલું અને અસ્વાભાવિક બને છે. સામાન્ય અને સ્વાભાવિક ક્રમમાં, કોઈ વ્યક્તિ પોતાની

સંભાળ લેતા સંતાન પ્રત્યે વધુ ઝુકાવ રાખે તેવી અપેક્ષા રહેલી હોય; અને એક, કદાચ લાડકા, સંતાન પ્રત્યેનો વિશેષ પ્રેમ અને સ્નેહ એવો પણ પરિણામ લાવશે કે વ્યક્તિ સેવા આપતા અને જરૂરીયાતમંદ સંતાનને અવસ્થાહીન હાલતમાં મૂકી દેશે, એવું માનવું અતિઅવાસ્તવિક છે. જેમ નોંધાયું છે તેમ, મિલકતનું અયોગ્ય વિતરણ અથવા કાનૂની વારસદારોને, ખાસ કરીને આધારિતોને, અન્યાયપૂર્ણ રીતે બહાર રાખવું, શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ તરીકે ગણાય છે. અપીલકર્તા એ નાનોમોટો પણ કોઈ કારણ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે કે જેના કારણે વસિયતકર્તાને પ્રશ્નગત વસિયતનામામાંથી ઉપજતી અનિશ્ચિતતાના ગૂંચવાડામાં પોતાની વિધવા પુત્રીને મૂકી દેવું યોગ્ય લાગ્યું હોત. સમાન રીતે, વસિયતકર્તા અને તેના પુત્ર (સામાવાળા નં. ૨) વચ્ચે સંબંધોની ગાઢતા ન હોવા અંગેનું સૂચન પણ નોંધપરની સાબિતીથી સમર્થિત નથી. વસિયતકર્તાએ પોતાના પુત્રને જન્મદિવસે શુભેચ્છાઓ મોકલી હતી અને તેની સાથે કુટુંબીય પ્રસંગોમાં સહભાગી થઈ હતી, એવા તથ્યો, ભલે માતા અને પુત્ર વચ્ચે અત્યંત ઘનિષ્ઠ બંધન હતું એવું સ્થાપિત ન કરતા હોય, તેમ છતાં તેઓ તેમના સંબંધોમાં તણાવ હતો એવા સૂચનને ઓછામાં ઓછું ખોટું ઠરાવે છે. એ જે હોય તે હોય, વસિયતકર્તાના પુત્ર સંબંધિત બાબતને વધુ વિસ્તૃત ન પણ કરવામાં આવે તો પણ, વસિયતકર્તા પોતાની વિધવા પુત્રી (સામાવાળા નં. ૧) માટે પૂરતી અને સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવામાં રસ ન ધરાવતી હોય, એવું કેમ, તે અકલ્પનીય જ રહે છે.

૨૯.૩. સંપત્તિના અસમજાયેલી અસમાન વહેંચણીનો ઉપરોક્ત પરિબળ, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું બનાવવાના સંબંધિત બે મુખ્ય પરિબળોથી વધુ ગૂંચવાઈ જાય છે: એક, પ્રક્રિયામાં અપીલકર્તાએ ભજવેલી સક્રિય ભૂમિકા; અને બીજું, તે પ્રક્રિયામાં વસિયતકર્તાના અન્ય સંતાનોનો વાસ્તવિક બહિષ્કાર. નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, તે હેઠળ લાભ મેળવનાર વ્યક્તિ દ્વારા વસિયતનામું બનાવવામાં સક્રિય અથવા અગ્રણાત્મક ભાગ ભજવવામાં આવ્યો હોય, તો તેને હંમેશા શંકા પેદા કરનાર પરિસ્થિતિ તરીકે માનવામાં આવી છે; પરંતુ અન્ય કોઈપણ પરિસ્થિતિની જેમ, તેનો યથોચિત ખુલાસો વસિયતનામું રજૂ કરનાર અને/અથવા લાભાર્થી દ્વારા સારી રીતે આપવામાં આવી શકે છે. હાલના કેસમાં, એ વિવાદાસ્પદ નથી કે વસિયતકર્તાના ત્રણ સંતાનોમાંથી, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું ૨૦.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ અમલમાં મૂકવાના સમયે માત્ર અપીલકર્તા જ હાજર હતી. નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, સંબંધિત સમયે, અપીલકર્તા સ્વીકાર્ય રીતે આશરે ૨૦-૨૨ વર્ષથી અલગ વિસ્તારમાં અને દૂર રહેતી હતી, જ્યારે વસિયતકર્તા ઇમારતના ભૂતળ પર રહેતી હતી અને સામાવાળા નં.૧ પ્રથમ માળે રહેતી હતી. સામાવાળા નં.૨, જે શિમલામાં રહેતી હતી, તેના મામલાને બાજુએ રાખીએ તો પણ, સામાન્ય અને સ્વાભાવિક ક્રમે એવું ન બનવાનું કોઈ કારણ નહોતું કે વસિયતકર્તા પ્રશ્નાધીન વસિયતનામાના અમલમાં સામાવાળા નં.૧ને સામેલ ન કરે, ખાસ કરીને જ્યારે તે કથિત રીતે સામાવાળા નં.૧ના કલ્યાણ માટે પૂરતી વ્યવસ્થા કરી રહી હતી. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, જો પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું સામાવાળા નં.૧ને કોઈ અનિષ્ટ પહોંચાડ્યા વિના બનાવવામાં આવી

રહ્યું હતું, તો તેને આ પ્રક્રિયાથી દૂર રાખવાનું કોઈ કારણ નહોતું. સ્વીકાર્ય રીતે, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું લગભગ ત્રણ વર્ષ સુધી પ્રગટ કરવામાં આવ્યું નહોતું. તેથી, વસિયતનામાના અમલને ઘેરતી વધારાની વિશેષતા એ હતી કે સામાવાળા નં.૧ને આ પ્રક્રિયામાંથી અસમજાયેલી રીતે બહાર રાખવામાં આવી હતી.૨૯.૪. ઉપરોક્ત બાબતો ઉપરાંત, પ્રશ્નાધીન વસિયતનામું બનાવવામાં અપીલકર્તાની સક્રિય ભાગીદારીને ગૌણ પરિબલોમાંની એક તરીકે બાજુએ મૂકી શકાય નહીં, કારણ કે અપીલકર્તાએ ખરેખર નિર્દોષતાનું એક આવરણ ઊભું કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, એમ સૂચવીને કે વસિયતકર્તાએ તેની સાથે વસિયતનામા અંગે કોઈ ચર્ચા કરી નહોતી; વસિયતનામું કોણે તૈયાર કર્યું અને તે ક્યાં ટાઈપ થયું તેની તેને જાણ નહોતી; અને તેને વસિયતનામા અંગે માત્ર ૨૦/૨૧.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ જ જાણ થઈ હતી. અપીલકર્તાએ તો એવું પણ જણાવ્યું કે સાક્ષીઓને તેણે બોલાવ્યા નહોતા અને શક્ય છે કે વસિયતકર્તાએ પોતે જ તેમને બોલાવ્યા હોય. સાક્ષી પી.ડબલ્યુ.- ૨ એ પોતાના નિવેદનમાં સ્પષ્ટપણે અપીલકર્તાનો વિરોધ કર્યો છે કે ૧૮.૦૫.૨૦૦૩ના રોજ, તેને તેની માતાના ઘરે અપીલકર્તાએ જ આમંત્રિત કર્યો હતો. આ રીતે, વસિયતનામું બનાવવાની બાબતની જાણ તેને તેના અમલ પહેલાં ઓછામાં ઓછા બે દિવસથી હતી, તે હકીકતથી બચવાનો પ્રયાસ કરવાના પોતાના વર્તન દ્વારા, અપીલકર્તાએ માત્ર એ શંકાને વધુ મજબૂત બનાવી છે, જે વસિયતનામાના અમલમાં તેની સક્રિય ભાગીદારીને કારણે અને વસિયતકર્તાના અન્ય સંતાનોને આ પ્રક્રિયાથી બહાર રાખવામાં આવ્યા હોવાથી ઊભી થાય છે.

૨૯.૫. વધુમાં, જ્યારે અમે પ્રશ્નાધીન વસીયતનામું પોતે જ નિહાળી તેની અમલવારી અંગે રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાની તપાસ કરીએ છીએ, ત્યારે નોંધાયેલ દસ્તાવેજોની સપાટી પર જ શંકા ઉત્પન્ન કરતાં થોડાં વધુ પરિબળો પ્રગટ થાય છે.

૨૯.૫.૧. વિવાદિત દસ્તાવેજની સામગ્રી અને રચના અંગે, અપીલકર્તાના વિધાવંત વકીલે રજૂ કર્યું છે કે જોયસ પ્રિમરોઝ પ્રેસ્ટર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પ્રતિપાદિત મુજબ “હોલોગ્રાફ” વસીયતનામાના કેસમાં ઊભી થતી વધુ ઉચ્ચ સ્તરની અનુમાનધારણા વર્તમાન કેસમાં પણ લાગુ પડે છે, જ્યાં પ્રારંભિક અને સમાપન અંશોમાં વ્યક્તિની વિગતો અને વસીયતરૂપે આપેલ મિલકત સંબંધિત મહત્વપૂર્ણ વિગતો વસીયતકર્તાએ પોતાના હાથે ચથાવત્ લખેલી છે. અપીલકર્તા તરફથી કરવામાં આવેલી આવી રજૂઆતોમાં પોતાનાં જ અવગુણો અને ખામીઓ છે, કારણ કે વિવાદિત વસીયતનામું સીધી રીતે “હોલોગ્રાફ” વસીયતનામાની વર્ણનશૈલીમાં આવતું નથી, કારણ કે પ્રારંભિક અને સમાપન અંશો સિવાય સંપૂર્ણ વસીયતનામું ઇલેક્ટ્રોનિક મુદ્રણમાં છે. વસીયતરૂપે આપવાના મુખ્ય ભાગનું લખાણ પણ મુદ્રણમાં છે અને હસ્તલિખિત નથી. જોયસ પ્રિમરોઝ પ્રેસ્ટર ના કેસમાં સમગ્ર વસીયતનામું હસ્તલિખિત હતું, જ્યારે અહીં તેવી સ્થિતિ નથી. આ સાથે એ સ્વીકારેલ હકીકત પણ જોડાયેલી છે કે હસ્તલિખિત ભાગો પણ સ્વયં વસીયતકર્તાની ભાષાશૈલીના નથી. તેણીએ માત્ર પોતાની પાસે ઉપલબ્ધ એક નોંધમાંથી તે નકલ કર્યા હતા; અને દસ્તાવેજ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આવા હસ્તલિખિત ભાગો કાગળ પર દોરવામાં આવેલી આધારરેખાઓ પર નોંધાયેલા છે.

૨૯.પ.૨. આ રીતે, વ્યવહારિક દ્રષ્ટિએ, આ એવો કેસ હતો કે જેમાં વસિયતકર્તાએ માત્ર બિંદુદર્શિત લીટીઓ પર તેને પહેલેથી જ આપવામાં આવેલ લખાણની નકલ કરી હતી. વસિયતકર્તાના હસ્તલેખમાં કરાયેલા વસિયતી ઉપદાનને જોડાતી પવિત્રતા એ સ્વતંત્ર હાથ અને સ્વતંત્ર મનના સમન્વિત કાર્યને પૂર્વધારિત કરે છે, અર્થાત્ હાથ તે જ લખે છે જે મનમાંથી નિષ્પન્ન થાય છે અને મન દ્વારા આપવામાં આવે છે. વર્તમાન કેસમાં, વસિયતકર્તાના હાથે લખાયેલું જે જોવા મળે છે તે તેના પોતાના મન દ્વારા નિર્દેશિત હતું અને તેથી તેને તેની પોતાની સ્વતંત્ર ઇચ્છાની અભિવ્યક્તિ ગણાવી શકાય, તેવી સંતોષકારક સ્થિતિ સુધી પહોંચવું મુશ્કેલ છે.

૨૯.પ.૩. વધુમાં, હસ્તલિખિત ભાગોમાં " ટેસ્ટામેન્ટ " અને " સેટ એન્ડ સબસ્ક્રાઇબ્ડ માય હેન્ડ " જેવા ઔપચારિક અને કાનૂની પ્રયોગો આવેલાં છે, જે આવી દસ્તાવેજની અમલવારી માટેના કાનૂની બંધારણ અને આવશ્યકતાઓથી પરિચિત વ્યક્તિ વાપરે તેવી ભાષાના સાધનો છે; અને સામાન્ય રીતે, વસિયતકર્તા જેવી સામાન્ય વ્યક્તિ તેમની સાથે પરિચિત હોવાની અપેક્ષા રાખી શકાય નહીં. મુદ્દિત ભાગમાં પણ " કોડિસિલ ", " ગિવ, ડિવાઇઝ એન્ડ બિકવીથ " જેવા પ્રયોગો આવેલાં છે, જે સામાન્ય વ્યક્તિના પ્રયોગો નથી. આપવામાં આવેલી પરિસ્થિતિઓમાં, મુદ્દિત ભાગ અને ઉક્ત નોંધ (બિંદુવાળી લીટીઓ પર નકલ કરવા માટે) કોને તૈયાર કર્યા હતા તે અંગે પુરાવાનો અભાવ, પ્રશ્નગ્રસ્ત દસ્તાવેજની વિષયવસ્તુ વાસ્તવમાં વસિયતકર્તાની તેની મિલ્કતના

અનુગમન બાબતની સાચી ઈચ્છાને વ્યક્ત કરે છે કે કેમ તે અંગેની શંકાને વધુ બળ આપતો વધારાનો પરિબળ બની જાય છે.

૨૯.૫.૪. પ્રશ્નાસ્પદ દસ્તાવેજના નિષ્પાદનની પ્રક્રિયા સંબંધિત આ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓનો સમૂહ મૌખિક પુરાવામાં રહેલા વિરોધાભાસોના બીજા એક મહત્વપૂર્ણ ભાગને કારણે અગમ્ય અંતિમ અવસ્થાએ પહોંચી જાય છે. અપીલકર્તાએ પોતાની સાક્ષીમાં એવો દાવો કર્યો હતો કે વસિયતકર્તાએ સાક્ષી સહી કરનાર સાક્ષીઓ સાથે વસિયતનામાની સામગ્રી અંગે ચર્ચા કરી હતી, પરંતુ તેઓ બન્નેએ (પીડબ્લ્યુ-૨ અને પીડબ્લ્યુ-૩) સતત એવો અભિપ્રાય જાળવી રાખ્યો હતો કે તેમની સાથે સામગ્રી અંગે કોઈ ચર્ચા કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, પ્રશ્નાસ્પદ દસ્તાવેજમાં જે લખાયેલું જોવા મળે છે (હસ્તલિખિત તથા મુદ્રિત બન્ને રીતે), તે વસિયતકર્તાની અંતિમ ઈચ્છાને ધારણ કરે છે અને વ્યક્ત કરે છે કે કેમ, તે અંગેના સંદેહો દૂર કરવામાં અપીલકર્તા નિષ્ફળ ગઈ છે.

૩૦. વધુ આગળ જઈએ તો, પ્રશ્નાસ્પદ દસ્તાવેજના મુખ્ય અવયવોની તપાસ કરવામાં આવે ત્યારે, જે જાણવા મળે છે તે અનેક અસ્પષ્ટ શંકાઓ અને વિવિધ પ્રકારની અનિશ્ચિતતાઓનો વધુ એક ભાર છે. અમે તાત્કાલિક નોંધીએ છીએ કે વારસા અધિનિયમની કલમ ૮૧ મુજબ, જો વસિયતનામાની ભાષામાં જ હિઅર્થકતા અથવા અપૂર્ણતા હોય, તો વસિયતકર્તાની મનશા અંગેનો કોઈ બાહ્ય પુરાવો સ્વીકારવામાં આવશે નહીં. તેથી, હાલના કેસમાં વસિયતકાર સ્ત્રીની સાચી

મનશા સંબંધિત બધું જ પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામાની સામગ્રીમાંથી જ જાણી શકાય તેવું છે.

૩૦.૧. વસિયતની સામગ્રીની કલમ ૧ માં કરાયેલ શરત મુજબ, ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર સિવાયનો પ્રથમ માળ, ટેરેસ અને બધી અન્ય મિલકતો અપીલકર્તાને આ સૂચનાઓ સાથે આપવામાં આવી છે કે તે યોગ્ય માન્ય એવી બે વિકલ્પોમાંથી કોઈ એક અમલમાં મૂકે, અર્થાત્, તો ઇમારતની ટેરેસ પર, વસિયતકર્તાના અવસાનના સમયે અમલમાં રહેલા મ્યુનિસિપલ બિલ્ડિંગ બાય-લૉઝ હેઠળ જે રહેણાંક સુવિધાનું નિર્માણ અનુમત્ય હોય તેવું નિર્માણ કરી અને તે નિર્માણનો કબજો સામાવાળા નં. ૧ ને સોંપે, જ્યારે તેની ઉપરના ટેરેસ અધિકારો પોતાના પાસે જ રાખે; અથવા વૈકલ્પિક રીતે, સમગ્ર ઇમારત તોડી પાડી, મ્યુનિસિપલ બિલ્ડિંગ બાય-લૉઝ હેઠળ જેવું નિર્માણ અનુમત્ય હોય તેવું નિર્માણ કરે અને તેની એકમાત્ર માલિક બને, ફક્ત એટલી બાદબાકી સાથે કે આવી ઇમારતનો સર્વોચ્ચ માળ સામાવાળા નં. ૧ ને જશે, જ્યારે ફરીથી, ટેરેસ અધિકારો અપીલકર્તા પાસે જ રહેશે. પ્રથમ નજરે એવું જણાઈ શકે કે આ શરતો દ્વારા વસિયતકર્તા સામાવાળા નં. ૧ ના હિતોની યથોચિત કાળજી લઈ રહી હતી. તેમ છતાં, વધુ નજીકથી જોતા અનેક એવા પ્રશ્નો ઊભા થાય છે, જેઓનો કોઈ ચુકિતસંગત જવાબ ઉપલબ્ધ નથી.

૩૦.૨. ઉક્ત શરતોમાં, અપીલકર્તા દ્વારા અપેક્ષિત બાંધકામ કરવા માટે કોઈ સમયમર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી અને એવા બાંધકામનું સ્વરૂપ, ગુણવત્તા તથા વ્યાપ પણ સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવામાં આવ્યા નથી. અપીલકર્તા આવા બાંધકામનું

નિર્વહ ન કરે તે સંજોગોમાં શું થશે તે બાબત પણ સ્પષ્ટ નથી, અર્થાત્, શું તે પહેલાંથી જ વસિયત કરાયેલ મિલકતમાંથી વંચિત ગણાશે?

૩૦.૩. ઉપરોક્ત તમામ પાસાઓથી ઉપરાંત, મૂળભૂત હકીકત એ યથાવત્ રહે છે કે આ પૈકીની કોઈ પણ શરત વસિયતકર્તા દ્વારા કાયદેસર રીતે નિર્ધારિત કરી શકાતી નહોતી, તેમજ કોઈ પણ કાર્યવાહી દરમિયાન તેમનો અમલ પણ કરાવી શકાતો નહોતો. તેનું કારણ એ છે કે દસ્તાવેજમાં ક્યાંય પણ આવી બાંધકામની કામગીરી વસિયતકર્તાની મિલકતમાંથી કરાવવા માટે કોઈ જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી. વધુમાં, વસિયતમાં આવા નિર્દેશો આપવાનો વસિયતકર્તાને અધિકાર હતો કે નહીં તે પણ શંકાસ્પદ રહે છે, કારણ કે તેમનો અમલ માત્ર વારસાગત હકદારની મિલકત દ્વારા જ થઈ શકતો હતો અને તેણીની પોતાની મિલકતમાંથી નહીં?

૩૦.૪. વધુમાં પણ, ઉપ-કલમમાં વૈકલ્પિક રીતે કરવામાં આવેલી શરત વસિયતની કલમ ૧ નું ઉપખંડ (બી) નોંધપોથીના મુખ પરથી જ અસ્તિત્વહીન રહે છે. નિર્વિવાદ રીતે, વિવાદિત ઇમારતનો ભૂતળ અપીલકર્તાની મિલકત છે, કારણ કે તે તેને તેના પિતાએ ભેટરૂપે આપેલું છે. ઉક્ત ઉપખંડ (બી) માં સમાવાયેલ સમગ્ર ઇમારત તોડી પાડવાના નિર્દેશમાં ભૂતળ તોડી પાડવાનો નિર્દેશ પણ સમાવેશ પામે છે. વસિયતકર્તા એવો કોઈ નિર્દેશ આપી શકતી નહોતી, કારણ કે તે અપીલકર્તાના મિલકત અધિકારોમાં એવા પ્રકારનું હસ્તક્ષેપ બને છે કે જેના દ્વારા તેને પોતાની જ મિલકત તોડી પાડવા, તેની કિંમત ગુમાવવા

અને ત્યારબાદ નવી બાંધકામ ઊભું કરવા માટે વધુ રોકાણ કરવા દિશાનિર્દેશ આપવામાં આવે.

૩૦.૫. વધુમાં, ઉપ-ખંડ (એ) મુજબ હોય કે ઉપ-ખંડ (બી) મુજબ, જો અપીલકર્તા તરફથી અપેક્ષિત હોય તેવી કોઈ પણ એવી બાંધકામ કરવામાં આવે, તો તે તેની પોતાની મિલકત બની જશે; અને છતાં પ્રશ્ન તો યથાવત રહેશે કે સામાવાળા નં. ૧ અપીલકર્તાના હકનું પોતાના નામે હસ્તાંતરણ કેવી રીતે અમલમાં મૂકાશે?

૩૦.૬. આ એક સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે કોઈ વ્યક્તિ પાસે જે હક્ક અથવા માલિકી હોય તેનાથી વધુ ઉત્તમ હક અથવા શીર્ષક તે અન્યને હસ્તાંતરિત કરી શકતી નથી; જેમ કે સુવાક્યમાં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું છે: ‘ નેમો ડેટ કવોડ નોન હેબેટ’^૯. ટેસ્ટેટ્રિક્સને અપીલકર્તાની માલિકીની મિલકત ઉપર ક્યારેય કોઈ હક નહોતો અને તેથી તે સામાવાળા નં.૧ ને એવી કોઈ મિલકત આપી શકતી નહોતી કે જે અપીલકર્તાની માલિકીની હતી અથવા જે અપીલકર્તા ભવિષ્યમાં પોતાના સ્વનિધિથી મેળવશે અથવા ઉભી કરશે. ફક્ત આ આધાર પર જ, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતને વારસાગત અધિનિયમની કલમ ૮૯ મુજબ અમાન્ય ગણવી આવશ્યક બને છે, કારણ કે વસીયતમાં મુખ્ય વારસાપાત્ર આપતી જોગવાઈ પૂર્ણપણે અનિશ્ચિતતાથી પીડિત છે.

૯ જુઓ, ઉદાહરણ તરીકે, નરિંદર સિંહ રાય વિ. એર વાઈસ-માર્શલ મહિન્દર સિંહ રાય તથા અન્ય .: (૨૦૧૩) ૯ એસ.સી.સી. જરૂર , જેમાં વસીયતકર્તાએ પોતાના હિસ્સાથી અધિક સંપત્તિ વસીયતરૂપે આપી હતી અને આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે આવી વસીયતને માત્ર વસીયતકર્તાના હકમાં રહેલા હિસ્સાની મર્યાદા સુધી જ માન્ય ગણવી.

૩૦.૭. પ્રશ્નાધીન વસીયતને નજીકથી જોતા તેના વિષયવસ્તુનું એક વધુ રસપ્રદ, નહિ પરંતુ ચિંતાજનક, લક્ષણ પ્રકાશમાં આવે છે. જ્યારે પ્રથમ વસીયતના સંપત્તિદાન સંબંધિત ભાગની કલમ ૧ ના ઉપખંડ (એ) માં દર્શાવાયેલ વિકલ્પ મુજબ, વસીયતકર્ત્રીએ અપેક્ષા રાખી હતી કે અપીલકર્તા “ મારી મૃત્યુના સમયે મ્યુનિસિપલ બિલ્ડિંગ બાય-લૉઝ હેઠળ જેટલો આવરિત વિસ્તાર અનુમતિપાત્ર હોય તેવી રહેણાંક સુવિધા ” નું નિર્માણ કરશે, જ્યારે તેના ઉપખંડ (બી) માં, વસીયતકર્ત્રીએ વિકલ્પરૂપે એ જોગવાઈ કરી હતી કે અપીલકર્તા “ મ્યુનિસિપલ બિલ્ડિંગ બાય-લૉઝ હેઠળ જેટલું અનુમતિપાત્ર હોય તેવું ” નવું બાંધકામ કરશે. “ મારી મૃત્યુના સમયે ” એવો શબ્દપ્રયોગ, જે ઉપખંડ (એ) માં આવે છે, તે ઉપખંડ (બી) માં આવતો નથી. હવે, આ એક મૂળભૂત બાબત છે કે જો કોઈ બાંધકામ ઊભું કરવાનું હોય, તો તે બાંધકામ સંબંધિત સમયે અમલમાં રહેલા અને લાગુ પડતા બિલ્ડિંગ બાય-લૉઝ અથવા નિયમનોને અનુરૂપ હોવું જ પડે. વસીયતકર્ત્રી એ રીતે જોગવાઈ કરીને, કે બાંધકામ તેના મૃત્યુના સમયે અમલમાં રહેલા બાય-લૉઝ મુજબ અનુમતિપાત્ર હોય તે રીતે ઊભું કરી શકાય, કાયદાના અમલને અગ્રાહ્ય બનાવી શકતી નહોતી. જો ઉપખંડ (એ) નો અર્થ એવો ન હતો, તો પછી ત્યાં “ મારી મૃત્યુના સમયે ” એવો શબ્દપ્રયોગ શા માટે આવ્યો હતો તે પ્રશ્નાસ્પદ રહે છે, અને વધુમાં એ પ્રશ્ન પણ યથાવત્ રહે છે કે ઉપખંડ (બી) માં તે જ શબ્દપ્રયોગ શા માટે છોડવામાં આવ્યો?

૩૦.૮. તેથી, પ્રશ્નાસ્પદ વસીયતનું શાબ્દિક વાચન સ્પષ્ટ કરે છે કે સામાવાળા નં. ૧ માટે કરવામાં આવેલી કથિત જોગવાઈ ભ્રામક અને માત્ર દેખાવપૂર્તી છે, કારણ કે વ્યવહારિક દૃષ્ટિએ તે જોગવાઈ અમલમાં મૂકવા અયોગ્ય અને અમલપાત્ર નથી; અને સામાવાળા નં. ૧ ને તેના હેઠળ કંઈપણ પ્રાપ્ત થવાની શક્યતા નથી.

૩૧. અંતિમ વિશ્લેષણમાં, અમને સંતોષ થાય છે કે પ્રશ્નમાં આવેલું વસીયતનામું વિવિધ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલું છે, જે સ્વરૂપે મહત્વપૂર્ણ છે અને જે અંગે કોઈ સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું નથી. આ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓની સંચિત અસર એવી છે કે એવું કહી શકાય તેમ નથી કે વસીયત કરનાર સ્ત્રીને પ્રશ્નમાં આવેલાં વસીયતનામાના વિષયવસ્તુના અર્થ, અભિપ્રાય અને પ્રભાવની જાણ હતી અને તેની સમજ હતી. અપીલકર્તાએ, પ્રોબેટ મેળવવા પ્રયત્ન કરતાં, ઉપરોક્ત શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરવામાં અને નિવારવામાં માત્ર નિષ્ફળતા જ પામી નથી, પરંતુ દરેક અને પ્રત્યેક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિને વધુ વજન મળે તેમાં પોતાનો પણ ફાળો આપ્યો છે. પ્રશ્નમાં આવેલાં વસીયતનામાને કોઈપણ દૃષ્ટિકોણથી પ્રોબેટ આપવામાં આવી શકતું નથી.

વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાનો વિચિત્ર કેસ

૩૨. ઉપર અહીં જે ચર્ચા કરવામાં આવી છે તે પરથી માત્ર એટલું જ સ્પષ્ટ થાય છે કે વિવાદાસ્પદ વસીયત અનેક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓથી ઘેરાયેલ છે, જેનું નિરાકરણ કરવામાં આવ્યું નથી; પરંતુ તેના વિપરીત, દરેક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ

બીજીની સરખામણીએ વધુ ગૂંચવણભરી છે. આથી પણ બાબતનો અંત આવતો નથી.

૩૩. હજી એક અન્ય, અને કદાચ મામલાનો સૌથી ગૂંચવણભર્યો ભાગ, બાકી રહે છે, જે બાબતમાં કોઈ શંકા રહેતી નથી કે પ્રશ્નમાં રહેલી વસિયતનામાની પ્રોબેટ માટેની પ્રાર્થના માત્ર નામંજૂર જ થઈ શકતી હતી. તે પ્રશ્નમાં રહેલી વસિયતનામાના કથિત ત્રીજા પાનાના વિચિત્ર પ્રસંગ અને તે બાબતે અપીલકર્તાનો ડગમગતો અભિગમ છે. આ પાસું, અનિવાર્ય રીતે, નીચે મુજબ થોડું વિસ્તૃત વર્ણન માંગે છે.

૩૩.૧. પૂર્વવર્તી અનુચ્છેદ ૧૩ અને તેના ઉપ-અનુચ્છેદોમાં નોંધવામાં આવેલ મુજબ, નીચલી અદાલતમાં ચાલેલી કાર્યવાહી દરમિયાન, ૨૪.૦૩.૨૦૦૮ના રોજ, સામાવાળા નં. ૧ એ અપીલકર્તાનું વધુ પ્રતિક્ષેપ-પરીક્ષણ કરવાની તક માગતાં સીપીસીની કલમ ૧૫૧ હેઠળ અરજી કરી હતી. આ અરજીમાં, સામાવાળા નં. ૧ એ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, વિવાદિત વિલના કથિત ત્રીજા પાનાં સંબંધિત એક અભિવચન ઉઠાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. આ અરજી નીચલી અદાલતે ૨૫.૦૩.૨૦૦૮ના રોજ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, આ નોંધ સાથે નામંજૂર કરી હતી કે આ ત્રીજા પાનાં અંગેની વાત, જે પ્રથમ વખત નોંધ પર આવી રહી છે, વિશ્વસનીય માનવામાં આવી શકતી નથી, વિશેષ કરીને ત્યારે જ્યારે પી ડબલ્યુ-૧ ના પ્રતિક્ષેપ-પરીક્ષણમાં તે અંગે કંઈ પૂછવામાં આવ્યું નહોતું.

૩૩.૧.૧. ત્યારબાદ, સામાવાળા નં. ૧ એ પોતાનું લેખિત નિવેદન દાખલ કરવાની પરવાનગી મેળવવા અને વિલંબ માફ કરવાની પ્રાર્થના સાથે બીજી અરજી દાખલ કરી. ફરીથી, સામાવાળા નં. ૧ એ, અન્યોમાં, નીચે મુજબની રજૂઆતો સાથે વસીયતના ઉલ્લેખિત ત્રીજા પાનાનો ઉલ્લેખ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો:—

“૪. સામાવાળા નં. ૨ રજૂ કરે છે કે કથિત વસીયતનામાના ત્રીજા પાનાના અસ્તિત્વ વિશે તેને જ્ઞાનનો અભાવ હોવા અને અરજદાર દ્વારા સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન આ ખાતરી અપાતા કે સામાવાળા નં. ૨ ને વસીયતનામા મુજબ તેનો હિસ્સો મળશે, તે કારણે સામાવાળા નં. ૨ એ પ્રારંભિક તબક્કે વાંધાઓ દાખલ કર્યા નહોતા.

૫. સામાવાળા નં. ૨ એવો નિવેદન કરે છે કે વિવાદિત કથિત વસીયતનામું અરજદારની કસ્ટડીમાં હતું અને તે પર રહેલા હસ્તલિખિત ભાગ અંગે તથા ઉક્ત વસીયતનામાના ત્રીજા પાનાં અંગે, જે અરજદારે કોઈ દુર્ભાવનાપૂર્વકના હેતુસર આ માનનીય અદાલત સમક્ષ રજૂ કર્યું નહોતું, યોગ્ય સ્પષ્ટીકરણ અને સમજૂતી માત્ર તે જ આપી શકે.”

અરજીના ઉપરોક્ત ભાગના જવાબમાં, વર્તમાન અપીલકર્તાએ વસીયતના કોઈ ત્રીજા પાનાના અસ્તિત્વને દૃઢતાપૂર્વક નકારી કાઢ્યું અને, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ રજૂ કર્યું:

૪. અરજીનો પરિષેદ નં. ૪ ખોટો છે અને તેથી તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. આક્ષેપ મુજબ અથવા અન્યથા, વસીયતનામાનું કોઈ ત્રીજું પાનું છે તે બાબતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. આ માનનીય અદાલતે સામાવાળા નં. ૨ની આ ખોટી દલીલનો તેના તા. ૧૧.૦૪.૨૦૦૮ના આદેશ દ્વારા અગાઉથી જ વિચાર કર્યો છે. વસીયતનામાના અવલોકનથી પણ સ્પષ્ટપણે પ્રગટ થાય છે કે વસીયતનામું બે પાનાંનું છે. તેના વિરુદ્ધના નિવેદનો અસંગત, તુરછ અને કોઈપણ ગુણદોષવિહોળા છે. મૂલવણી કરવી જોઈએ કે સામાવાળા નં. ૨ એ સ્વીકાર્યું છે કે વસીયતનામું, એટલે કે હાલની અરજીનો વિવાદાસ્પદ વિષય, અસ્તિત્વમાં છે, પરંતુ તેના જ્ઞેષપૂર્ણ આશયોને કારણે તે હવે સ્વવિરોધી વલણ લેવાનો પ્રયત્ન કરી રહી છે, જે કાયદા હેઠળ માન્ય નથી. મૂલવણી કરવી જોઈએ કે સામાવાળા નં. ૨ શિક્ષિત મહિલા છે અને કોઈ જ જાણકારીના અભાવ વગેરે બાબતે કરાયેલા નિવેદનો ખોટા છે અને તેથી તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. અરજદારએ આક્ષેપ મુજબ અથવા અન્યથા, એવી કોઈ ખાતરી આપી હતી તે બાબતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

સામાવાળા નં. ૧ તરફથી આ રીતે દાખલ કરાયેલ અરજી અને સામાવાળા નં. ૨ તરફથી ઓર્ડર ૯ નિયમ ૭ સી.પી.સી. હેઠળ દાખલ કરાયેલ બીજી અરજીનો નીચલી અદાલતે તા. ૦૩.૦૭.૨૦૦૮ના પોતાના આદેશ દ્વારા સંયુક્ત રીતે નિર્ણય કર્યો હતો, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, આ અવલોકનો સાથે કે, ‘ કથિત ૩જું પાનું કોઈ અન્ય દસ્તાવેજ હોવાનું જણાય છે અને પ્રથમદર્શને તે ચોક્કસપણે વસીયતનામાનું ૩જું પાનું નથી’ .

૩૩.૧.૨. ફરી એકવાર, સામાવાળા નં. ૨ વતી હુકમ ૧૧ નિયમ ૧૨ અને ૧૪ સી.પી.સી. હેઠળ કથિત વસિયતનામાના તે જ ત્રીજા પાનાની રજૂઆત માંગતી અરજી, નીચલી અદાલતે તેના તા. ૨૩.૦૮.૨૦૦૮ ના આદેશ દ્વારા, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, આ નોંધ સાથે નામંજૂર કરી હતી કે સામાવાળા નં. ૨ એ સમગ્ર વસિયતનામાને ખોટું અને બનાવટી ગણાવ્યું હતું, તેથી તેને ‘એવો વિરુદ્ધ અભિપ્રાય લેવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં કે ત્રીજું પાનું અસલી છે અને બાકી બીજા બે પાના ખોટા છે’. નીચલી અદાલતે એ પણ નોંધ્યું હતું કે અપીલકર્તાનો દાવો માત્ર એક અચલ મિલકત અને એક બેંક ખાતા બાબતે હતો અને કોઈ ચલ મિલકત બાબતે કોઈ દાવો કરવામાં આવ્યો નહોતો. નીચલી અદાલતે આગળ વધીને એ પણ નોંધ્યું હતું કે ‘જો એવું માન્ય રાખવામાં આવે કે મૃત્યુ પામેલાએ પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન ત્રીજા પાનાનાં અનુસંધાને પોતાની વ્યક્તિગત ચીજવસ્તુઓ, રોકડ અને દાગીનાનું વિતરણ કર્યું હતું, તો પણ હવે તે ત્રીજું પાનું નિષ્પ્રયોજ્ય બની ગયું છે, કારણ કે ચલ સંપત્તિઓનું વિતરણ મૃત્યુ પામેલાના જીવનકાળ દરમિયાન થયું હતું, જ્યારે વસિયતનામું તો વસિયતકર્તાના મૃત્યુ પછી જ અમલમાં આવવાનું હોય છે.’

૩૩.૨. આ રીતે, નીચલી અદાલતમાં, મોડા તબક્કે, સામાવાળાઓએ એવી રજૂઆત સૂચવવાનો, વધુ તો દૃઢતાપૂર્વક આગ્રહ કરવાનો, પ્રયાસ કર્યો હતો કે વસિયતનું ત્રીજું પાનું હતું; પરંતુ અપીલકર્તાએ આ સૂચનને સ્પષ્ટપણે નકારી કાઢ્યું હતું અને એવો આક્ષેપ પણ કર્યો હતો કે ઉક્ત ત્રીજું પાનું સામાવાળાઓ દ્વારા

બનાવટી રીતે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. નીચલી અદાલતે અપીલકર્તાની રજૂઆત એટલી હદ સુધી સ્વીકારી હતી કે આપું કોઈ ત્રીજું પાનું અસ્તિત્વમાં નહોતું.

નીચલી અદાલતે એ પણ અવલોકન કર્યું હતું કે વસિયતકર્તાની ચલ સંપત્તિઓનું વિતરણ તેના જીવનકાળ દરમિયાન પૂર્ણ થઈ ગયું હતું અને માત્ર બાકી રહેલો વિષય અચલ મિલકત અને બેંક ખાતું હતો.

૩૩.૩. અહીં ઉપર જે અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તેની અનુક્રમમાં, અમે આ પણ ઉમેરવા માગીએ છીએ કે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, વસિયતકર્તા દ્વારા બનાવવામાં આવેલી વસિયતના આવા કોઈ ત્રીજા પાના વિશેનું સૂચન શંકાસ્પદ જણાય છે, કારણ કે પ્રશ્નમાં રહેલી વસિયત બે પાનાંમાં તૈયાર કરવામાં આવી છે; વસિયતકર્તાએ પોતાના હસ્તે સ્પષ્ટ રીતે લખ્યું છે કે વસિયત આ રીતે બે પાનાંમાં બનાવવામાં આવી છે; અને દસ્તાવેજ અસરકારક રીતે બીજા પાનાના તળિયે વસિયતકર્તા તથા બે સાક્ષી સાક્ષર કરનારાઓના હસ્તાક્ષરોથી પૂર્ણ થાય છે.

૩૩.૩.૧. તેમ છતાં, જ્યારે અમે આ બાબતને ધ્યાનમાં લઈએ છીએ કે વડી અદાલતમાં અપીલકર્તાએ અચંબિત પલટો અને સંપૂર્ણ વલણપરિવર્તન કર્યું હતું, જ્યાં તેની તરફથી એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે તેણે વાસ્તવમાં ઉક્ત ત્રીજા પાનાંમાં વસિયતકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલ “નિર્દેશો” મુજબ જ કાર્યવાહી કરી હતી, ત્યારે નીચલી અદાલતના તમામ અવલોકનો અને નિષ્કર્ષો (વિચારાધીન વસિયતના કથિત ત્રીજા પાનાં અંગે) અને તેવો કોઈ ત્રીજો પાનું

અસ્તિત્વમાં ન હોવા અંગે દસ્તાવેજ આંક પીડબ્લ્યુ૧/એચ દ્વારા ઉપજતો પ્રાથમિક દષ્ટિએ અભિપ્રાય પણ મૂળથી ડગમગી જાય છે!

૩૪. અપીલકર્તાના વલણમાં ઉપરોક્ત નોંધાયેલો આ વિચિત્ર ફેરફાર, જેમાં તેણે એવો દાવો કર્યો હતો કે તેણે જણાવેલ ત્રીજા પાનાં મુજબ કાર્ય કર્યું હતું, તેની પોતાની પૃષ્ઠભૂમિ હતી. જેમ નોંધાયું છે તેમ, નીચલી અદાલતમાં વિચારણાની કાર્યવાહી દરમિયાન એક હકીકત પ્રકાશમાં આવી હતી કે પ્રોબેટ માટેની અરજિ દાખલ કરતાં પહેલાં અપીલકર્તાએ સાક્ષીકરણ કરનાર સાક્ષી પી ડબલ્યુ-૩ની પુત્રીને રૂપિયા ૨૫,૦૦૦/- ની રકમનું ચુકવણી કર્યું હતું; અને નીચલી અદાલતે તો એ પણ નોંધ્યું હતું કે આ સાક્ષીને લાંચ આપવામાં આવી હોવાની શક્યતા નકારી શકાય તેવી નહોતી. સામાવાળાઓ દ્વારા આ જ પાસું વડી અદાલત સમક્ષ પણ ફરીથી ભારપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવ્યું હોવાનું જણાય છે. સામાવાળાઓની તરફેણી કરવામાં આવેલી આવી દલીલોનો પ્રતિભાવ આપતાં તેમજ સામાવાળા નં. ૧ પોતાના વર્તનમાં નિષ્પક્ષ નહોતી એવો દાવો કરતાં, અપીલકર્તાએ વડી અદાલત સમક્ષ એવો દાવો કર્યો કે ભલે આ ત્રીજું પાનું સામાવાળાઓની રચના હતું, છતાં તેણીએ (અપીલકર્તાએ) જણાવેલ ત્રીજા પાનાંમાં ઉદ્દેખિત વસિયતકર્તાની ઈચ્છા અનુસાર કાર્ય કર્યું હતું. અપીલકર્તાની તરફેણી વિશેષરૂપે એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પી ડબલ્યુ-૩ની પુત્રી, સામાવાળા નં. ૧ની પુત્રી અને તેના પોતાના (અપીલકર્તાના) બે પુત્રોના હિતમાં રૂપિયા ૨૫,૦૦૦/- ની ચાર ચેક્સ દ્વારા ચુકવણીઓ કરવામાં આવી હતી, “જણાવેલ ” ૩જા પાનાં” માં રહેલા નિર્દેશોના પાલનરૂપે, જે

વસિયતનામાથી પર મૃતકનો એક અલગ નિર્દેશ છે’. અપીલકર્તાની તરફેથી વધુમાં એવો દાવો પણ કરવામાં આવ્યો હતો કે તેણે જણાવેલ ત્રીજા પાનામાં દર્શાવાયેલા ‘નિર્દેશોનું વિશ્વાસપૂર્વક પાલન કર્યું’ હતું અને સામાવાળા નં. ૧ની પુત્રીને મોટરકાર સોંપી દીધી હતી તથા દાગીના તો સામાવાળા નં. ૧ને પોતાને જ આપી દીધા હતા! અપીલકર્તાની તરફેથી એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે જણાવેલ ત્રીજું પાનું તો વિવાદાસ્પદ વસિયતનામાની માન્યતાને જ વધુ પ્રમાણિત કરે છે.

૩૪.૧. ઉપર અહીં નોંધવામાં આવ્યું છે તે મુજબ, ઉક્ત ત્રીજા પાનાં અંગે અપીલકર્તા દ્વારા લેવામાં આવેલ સંપૂર્ણપણે ભિન્ન વલણ, તેના તરફથી વડી અદાલતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી લેખિત દલીલોમાં વિશેષરૂપે નોંધાયેલું છે. આવી લેખિત દલીલોનો સંબંધિત ભાગ ઉપયોગીરૂપે નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરી શકાય:—

“૧. કે, પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, ૨ પૈકીના કોઈપણ સામાવાળા દ્વારા વસિયત પરની ટેસ્ટેટ્રિક્સની સહી અને હસ્તલેખન અંગે કોઈ પડકાર કરવામાં આવેલો નથી; ખરેખર, નીચે મુજબ વસિયતની માન્યતા અંગે પૂરતું સ્વીકાર છે:

પ્રવેશો

(એ) સામાવાળા નં. ૨ પ્રોબેટ અરજીએ બાબતે કોઈ વાંધા રજૂ કરતા નથી.

(બી) સામાવાળા નં. ૨, જેને વિવાદિત મિલકતમાં રહેવા માટે પરવાનો આપવામાં આવ્યો હતો, તે ગુપ્ત રીતે તેની હસ્તાંતરણ કરવાની કોશિશ કરે છે,

જેના કારણે અરજદાર કાયમી મનાઈહુકમ માટે દાવો દાખલ કરવા માટે મજબૂર બન્યો (પરિશિષ્ટ એ-૧૪ પાનું ૧૭૬ પર — કૃપા કરીને પ્રાર્થના માટે પાનું ૧૮૧ જુઓ), કારણ કે પ્રાપ્ત કાનૂની સલાહ મુજબ પ્રોબેટ અરજીમાં જ પ્રતિબંધ માટે અરજી કરવાની બદલે આવું કરાયું.

સામાવાળા નં. ૨ અચાનક પૂર્ણ વલણપરિવર્તન કરીને, અરજદારનું વધુ પ્રતિવિપરીક્ષણ કરવાની પરવાનગી માટે અરજી દાખલ કરે છે, જે (૧) વસીયતના સ્વહસ્તલિખિત ભાગ, (૨) વસીયતને ત્રીજું પાનું અસ્તિત્વમાં હોવા, (૩) અરજદારના પિતૃત્વ અંગે શંકા વ્યક્ત કરવા અને (૪) વસીયત હેઠળ વિવાદિત મિલ્કતમાં તેના હકોની વ્યાપ્તિ સ્થાપિત કરવા સંબંધિત છે.

અરજી તારીખ ૨૫.૦૩.૨૦૦૮ ના આદેશ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવે છે (પાનું ૮૩ પરનું અનુબંધક એ-૭) પરંતુ સામાવાળા નં.૨ દ્વારા લેવાયેલા પલટાતા અને અસંગત વલણોની નોંધ લેવામાં આવે જેથી વર્તમાન અપીલમાં તેણી દ્વારા કરવામાં આવેલી પરસ્પરવિરોધી રજૂઆતોને કોઈ વિશ્વસનીયતા ન અપાય અને વસીયતનામાના ત્રીજા પાનાના અસ્તિત્વ અંગેનો દાવો, અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલા બે પાનાવાળા વસીયતનામાની માન્યતાના સ્વીકાર સમાન ગણાય.

કહેવાતું " ૩રું પાનું" પાનું ૮૭ પરનું પરિશિષ્ટ એ-૮ છે, જે વસીયતનામાનો ભાગ બનતું નથી, પરંતુ વસીયતકર્ત્રી દ્વારા અલગથી સહી કરવામાં આવ્યું

હતું અને વાસ્તવમાં તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો છે, જેનો લાભ અન્ય લોકો ઉપરાંત સામાવાળા નં. ૨ પોતે અને તેની પુત્રીને પણ થયો છે.

પછી સામાવાળા દ્વારા અરજદાર દ્વારા રૂ.૨૫,૦૦૦/-ની રકમના પ્રત્યેક એવા કુલ ૪ ચેક, જે સ્વ. જનરલ અહલુવાલિયાની પુત્રી, સામાવાળા નં. ૨ ની પુત્રી અને અરજદારના ૨ પુત્રોના હિતમાં ઉક્ત “ ૩જી પાનાં ” માં આપેલ સૂચનાઓના પાલનરૂપે જારી કરવામાં આવ્યા હતા, જ્યારે તે “વસીયતનામા”થી અલગ સ્વ.ના સ્વતંત્ર નિર્દેશરૂપ છે, તેને કેવી રીતે પડકારવામાં આવે છે તે સમજણ બહારનું છે.

ઉક્ત નિર્દેશોના પાલનમાં પણ, પ્રતિભાવક નં. ૨ ની પુત્રીને મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિના અવસાન બાદ, અરજદારે મૃત્યુ પામેલાને સંબંધિત કાર આપી દેવામાં આવી છે.

**** ****

૧૨. તે કે, સુનાવણી સમયે આર-૩, નીચે મુજબ દર્શાવ્યા પ્રમાણે, વસીયતનામા વિરુદ્ધ પોતાનો મામલો આગળ ધપાવવા માટે અસત્ય નિવેદનોની લાંબી શ્રેણી પર આધાર રાખે છે:

ક્રમ સંખ્યા.	વાદ-વિવાદ દરમિયાન રજૂઆતો	સ્પષ્ટ અસત્ય
**** (૨)	અરજદારએ વસીયતનામાના એક સાક્ષીની પુત્રીને તેના ઉપર પ્રભાવ	આ કથન ફરી એકવાર સામાવાળા-૩ની જાણમાં અસત્ય છે, કારણ કે વિવાદિત વસીયતનું “ ૩રું પાનું” તરીકે વર્ણવાયેલ એક કાગળ સામાવાળા-૨ અને

	પાડવા માટે રૂ.૨૫,૦૦૦/- આપ્યા છે.	સામાવાળા-૩એ જ રજૂ કર્યો છે, જેમાં વિલકર્ત્રીએ પોતાની જંગમ મિલકતના વિતરણની રીત અંગે દિશાનિર્દેશ આપ્યા છે; ભલે તે વસીયતના સ્વરૂપમાં ન હોય, તેમ છતાં અરજદારે તેમાં નિર્દિષ્ટ દિશાનિર્દેશોનું વિશ્વાસપૂર્વક પાલન કર્યું છે (પરિશિષ્ટ એ- ૮, પાનું ૮૭) અને સાક્ષી મંદીરા અહલુવાલિયાની પુત્રીને માત્ર રૂ.૨૫,૦૦૦/- ચૂકવ્યા નથી, પરંતુ સામાવાળા-૨ની પુત્રી નોમિતા મહેતાને પણ વિવિધ દાગીના અને એક કાર ઉપરાંત રૂ.૨૫,૦૦૦/- ની રકમ ચૂકવી છે તેમજ ઉલ્લેખિત “૩૨ પાના” માં સમાવાયેલા દિશાનિર્દેશો અનુસાર સામાવાળા-૨ને પોતાને પણ વિવિધ દાગીના આપ્યા છે
***	***	***

૧૩. કે, સુનાવણી સમયે, આર-૨, આર-૩ના વર્તનનો અનુસરો કરીને,
વસીયતનામા વિરુદ્ધ પોતાનો કેસ આગળ ધપાવવા માટે, નીચે મુજબ
દર્શાવેલ વધુ એક ખોટા નિવેદનોની લાંબી યાદી પર આધાર રાખે છે:

અનુ. ક્ર.	બાર સમક્ષ રજૂઆતો	પ્રત્યક્ષ અસત્ય
*** (૪)	વસીયતનામું કરનાર સ્ત્રી દ્વારા પાછળ છોડવામાં આવેલ રકમો અને અન્ય જંગમ સંપત્તિનું અરજદાર દ્વારા કરાયેલ વિતરણ તે બાબતે શંકા ઉપજાવે છે કે તેણી અથવા તો સામાવાળા નં. ૨ અને સાક્ષીરૂપે સહી કરનાર સાક્ષીઓમાંથી એકને	આ ખોટો આક્ષેપ આર-૨ અને આર-૩ દ્વારા આગળ ધરાયેલી વસીયતના કહેવાતા “૩૨ પાના” થી ખોટો સાબિત થાય છે, અને અરજદારે વસીયતકર્તાના અવસાન પછી તે પાનામાં જણાવ્યા મુજબ વિશ્વાસપૂર્વક વિવિધ ચુકવણીઓ કરી હતી તથા વિવિધ જંગમ મિલકતોનું વિતરણ કર્યું હતું; તે પાનાં પર વસીયતકર્તાની યોગ્ય રીતે સહી હતી, પરંતુ તે “૨ પાનાની વસીયત” નો ભાગ બનતું ન હતું અથવા તેને પરિશિષ્ટ વસીયત તરીકે માન્ય ગણાવી શકાય, તેમ

	“ખરીદી” રહી હતી અથવા અરજદાર સાથે વસિયતનામું કરનાર સ્ત્રીના સંયુક્ત બેંક ખાતાની રકમનો ગેરઉપયોગ કરી રહી હતી.	છતાં અરજદારે તેણીએ સહી કરેલા કાગળના ટુકડા પર દર્શાવેલ વસિયતકર્તાના નિર્દેશનું પાલન કર્યું હતું.
***	***	***”

(મહત્વ દર્શાવવા રેખાંકિત કરાયું)

૩૪.૨. વિવાદિત ચુકાદાના અનુચ્છેદ ૪૯ માં, વડી અદાલતે અપીલકર્તાનો એવો અભિગમ નોંધ્યો હતો કે તે વસીયતના એ જ વિવાદિત તૃતીય પૃષ્ઠ પર આધાર રાખવા માંગે છે અને અવલોકન કર્યું હતું કે આ તૃતીય પૃષ્ઠ અપીલકર્તા દ્વારા ક્યારેય રજૂ કરવામાં આવ્યું નહોતું; પરંતુ જ્યારે સામાવાળા નં. ૨ એ તેની રજૂઆત માંગેલી, ત્યારે અપીલકર્તાએ તેનો ઇનકાર કર્યો હતો. વડી અદાલતે વધુમાં અવલોકન કર્યું હતું કે વસીયતનું ઉક્ત તૃતીય પૃષ્ઠ નીચલી અદાલત સમક્ષ ક્યારેય સાબિત કરવામાં આવ્યું નહોતું; અને તે અસ્તિત્વમાં હોવાનું માન્ય ધરી લેવામાં આવે તો પણ, શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓ દૂર થઈ નહોતી.

૩૫. અમારી દૃષ્ટિએ, વડી અદાલતે યોગ્ય રીતે નોંધ્યું છે કે આ ત્રીજું પાનું અસ્તિત્વમાં હતું એવું માન્ય રાખવામાં આવે તોય તે સંદિગ્ધ પરિસ્થિતિઓ દૂર કરતું નથી, પરંતુ વડી અદાલત થોડું વધુ આગળ જઈને આ બાબત ધ્યાનમાં લેવામાં અસમર્થ રહી છે કે આ ત્રીજા પાના અંગે અપીલકર્તાએ લીધેલો પલટો તેની વિરુદ્ધ સંભાવનાઓના પ્રાબલ્યનું તુલાડું ભારે રીતે, ખરેખર તો નિશ્ચિતરૂપે, ઢાળે છે.

નોંધપાત્ર બાબત એ છે કે ઉક્ત ત્રીજું પાનું પુરાવામાં આંકિત કરવામાં આવ્યું નથી. આ ત્રીજા પાના અંગે અપીલકર્તાના વારંવારના વલણપરિવર્તનને કારણે અમને વસીયતકર્તાની અન્ય સંપત્તિઓ અંગેની અનેક સંભાવનાઓનું પરીક્ષણ કરવું આવશ્યક બને છે.

૩૫.૧. જેમ નોંધવામાં આવ્યું છે, પ્રશ્નાધીન વસીયતનામું (આંક.પીડબ્લ્યૂ૧/એચ) બે પાનાં પર તૈયાર કરવામાં આવેલ છે અને તે સ્વયંમાં સંપૂર્ણ છે તથા મૃતકની મિલકત સંબંધિત કોઈ અન્ય કોડિસિલ માટે કોઈ અવકાશ રાખતું નથી, વિશેષ કરીને ત્યારે જ્યારે સ્થાવર મિલકત અને બેંક ખાતા ઉપરાંત વસીયતકર્તાની અન્ય સંપત્તિઓ બાબતે પણ અવશેષ કલમમાં વસિયત કરવામાં આવી છે, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે: —“૨. હું વધુમાં નિર્દેશ કરું છું કે જો ભવિષ્યમાં હું કોઈ વધુ જંગમ અથવા સ્થાવર સંપત્તિ હાંસલ કરું અથવા એવી કોઈ અન્ય સંપત્તિઓ હોય જેનો ઉદ્દેશ હું વર્તમાન વસીયતનામાં કરવાનું ભૂલી ગઈ હોઉં, તો તેવી જ સંપત્તિ મારી પુત્રી શ્રીમતી કવિતા કંવર પર હસ્તાંતરિત થશે.”

૩૫.૧.૧. હવે, નોંધ પર આવેલા પુરાવા અને અપીલકર્તાના વલણ પરથી, ઉપરોક્ત અચલ મિલકત અને બેંક ખાતા સિવાય વસિયતકર્તાની અન્ય અનેક સંપત્તિઓ પણ હતી તે બાબતે શંકાને બહુ ઓછું સ્થાન રહે છે. ઉપરોક્ત શેષાધિકાર સંબંધિત જોગવાઈના બળે, તેવી બધી અન્ય સંપત્તિઓ અપીલકર્તાને વસિયત કરવામાં આવી છે. આપેલ પરિસ્થિતિમાં, બે ગંભીર પ્રશ્નો અવશ્ય

તાત્કાલિક ધ્યાનાર્થે ઉપસ્થિત થાય છે. પ્રથમ, કે પ્રોબેટ મેળવવા માટે અરજી કરતી વખતે, અપીલકર્તાએ પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામાની ઉક્ત શેષાધિકાર સંબંધિત જોગવાઈના બળે તેના હસ્તે આવનાર અન્ય બધી સંપત્તિઓનો ખુલાસો કર્યો નહોતો¹⁰. બીજું, જ્યારે પ્રશ્નાસ્પદ બે પાનાંના વસિયતનામામાં કોઈને કોઈ ચુકવણી કરવા અથવા કોઈ જંગમ મિલકત કોઈને સોંપવા બાબત કોઈ નિર્દેશ જ ન હતો, ત્યારે અપીલકર્તાએ પોતાના પુત્રો સહિત, સાક્ષીભૂત સાક્ષીની પુત્રી અને સામાવાળા નં. ૧ ની પુત્રીને અલગ અલગ રકમો શા માટે ચૂકવી, તેમજ સામાવાળા નં. ૧ ની પુત્રીને કાર અને સામાવાળા નં. ૧ ને દાગીના શા માટે આપ્યા હતા (જેવું વડી અદાલત સમક્ષ રજૂ થયેલ લેખિત દલીલોમાં આક્ષેપિત કરવામાં આવ્યું છે). અપીલકર્તાના વર્તન સંબંધિત આ બંને પ્રશ્નો માત્ર પ્રશ્નાસ્પદ વસિયતનામાને ઘેરી રહેલી શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓને વધુ ઘેરી બનાવે છે.

૩૫.૨. બીજી તરફ, અન્ય ચલ સંપત્તિના વિતરણ અંગે પરીક્ષિકા ની ઈચ્છા અને નિર્દેશો ધરાવતા આવા તૃતીય પાનાના અસ્તિત્વની શક્યતા જેમ જ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે¹¹, તેમ જ આંક ઇ.પી.ડબલ્યુ.૧/એચ તેનું સમગ્ર મૂલ્ય ગુમાવી દે છે, કારણ કે એવું કહી શકાય નહિ કે પરીક્ષિકાએ તેની સામગ્રીનો અર્થ અને તાત્પર્ય સમજીને તેનું નિષ્પાદન કર્યું હતું. જો તેને ચલ સંપત્તિના વિતરણ

10 ૮.૨ ઉપરોક્ત પરિચ્છેદમાં, અમે પ્રોબેટ મેળવવા માટે કરવામાં આવેલી અરજિના તેના અનુબંધ-બી સાથેના મુખ્ય મુદ્દાઓનું પુનરુત્પાદન કર્યું છે, જેમાં માત્ર ઉક્ત અચલ સંપત્તિ અને બેંક ખાતામાં જમા રહેલી રકમનો જ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો; અને અરજિના પરિચ્છેદ ૧૨ માં, અપીલકર્તાએ ઉલ્લેખિત શરતો સાથે અચલ સંપત્તિને જ તેના હસ્તે આવવાની સંભાવના ધરાવતી એકમાત્ર સંપત્તિ તરીકે દર્શાવી હતી.

11 વડી અદાલત સમક્ષ કરવામાં આવેલી રજૂઆતો મુજબ, અપીલકર્તાએ ખરેખર વસિયતનામાના આવા ત્રીજા પાનામા સમાવિષ્ટ નિર્દેશોનું પાલન કર્યું હતું.

અંગે ભિન્ન રીતથી અને ભિન્ન વ્યક્તિઓને આપવા ની ઈચ્છા હતી (જેમ અપીલકર્તાએ વડી અદાલત સમક્ષ આક્ષેપ કર્યો હતો), તો ઉપરોક્ત અવશેષીય કલમ પ્રશ્નાધીન વસીયતમાં કદી પણ આવતી જ નહિ. બીજું, જો એવું માન્ય ધરીએ કે પરીક્ષિકાએ વસીયતની બહાર તેની સંપત્તિના વિતરણ અંગે અલગ નિર્દેશો આપ્યા હતા, તો પ્રશ્નાધીન વસીયત તેની અંતિમ વસીયત રહેતી નથી.

૩૬. આથી, તમામ શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓનો પરિપૂર્ણ ઉદ્દેખ કરતાં, ઉપરોક્ત વસીયતના ત્રીજા પાનાં અંગે અપીલકર્તાએ લીધેલો દ્વિઅર્થક અભિગમ અને વસીયતના ઉક્ત ત્રીજા પાનાંમાં આપવામાં આવેલ “નિર્દેશો” મુજબ પોતે કાર્ય કર્યું હોવાનો તેનો દાવો, પ્રભાવી રીતે અપીલકર્તાનો સમગ્ર કેસ તદ્દન ધરાશાયી કરી દે છે. અગાઉ અહીં નોંધાયેલા તથ્યો અને પરિબળોના કારણે ઊભી થયેલી શંકાઓ, જેમાં મિલ્કતમાંથી સામાવાળાઓને અસ્વાભાવિક રીતે બહાર રાખવામાં આવ્યા હોવાનો મુદ્દો; સામાવાળા નં. ૧ ના હિતાર્થે અપીલકર્તા દ્વારા બાંધકામ કરાવવા અંગેની અનિશ્ચિત અને વાસ્તવમાં અમલમાં મૂકી ન શકાય તેવી જોગવાઈ; વસીયતના અમલીકરણમાં અપીલકર્તાએ ભજવેલી સક્રિય ભૂમિકા અને છતાં પોતાની ભૂમિકાના તથ્યને અધૂરી અને અસ્પષ્ટ રજૂઆતો દ્વારા ટાળવાનો પ્રયાસ; તેમજ સાક્ષીઓએ મહત્વપૂર્ણ બાબતોમાં અપીલકર્તાને વિરોધાભાસિત કરી હોવા જેવી બાબતોનો સમાવેશ થાય છે, તે શંકાઓ માત્ર અસ્પષ્ટ જ રહી નથી, પરંતુ

વસિયતકર્ત્રીની ઉક્ત વસીયતના ત્રીજા પાનાં અંગે અપીલકર્તાના આવા ડગમગતા અભિગમથી તે સુધારી ન શકાય તેવી રીતે વધુ ગૂંચવાઈ ગઈ છે.

સારાંશ

૩૭. ઉપરોક્ત ચર્ચા એટલી પૂરતી છે કે તે તારણ પર પહોંચી શકાય કે પ્રશ્નાધીન વસીયત ઉપર શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિઓના ઘનઘોર વાદળો મંડરાઈ રહ્યા છે, જે દૂર કરવામાં આવ્યા નથી; પરંતુ વિપરીત રીતે, દરેક શંકાસ્પદ પરિસ્થિતિ બીજી એક પરિસ્થિતિથી વધુ ગૂંચવાઈ જાય છે અને વસીયતના કથિત ત્રીજા પાનાંનો વિચિત્ર પ્રસંગ અપીલકર્તાના કેસને કાર્યક્ષમ રીતે અને સંપૂર્ણપણે ધ્વસ્ત કરી નાખે છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજમાંથી જે કંઈ શાબ્દિક રીતે બહાર આવે છે તે મિલકતના ઉત્તરાધિકાર અંગે વસિયતકર્ત્રીની અંતિમ ઈચ્છા અને અભિલાષા હતી એવી બાબતે સંતોષ પામવો મુશ્કેલ છે. તેના વિરુદ્ધમાં, અમે નીચલી અદાલત અને વડી અદાલતના તાત્વિક નિષ્કર્ષોને સમર્થન આપવા માટે પૂરતાં અને દઢ કારણો શોધી કાઢીએ છીએ કે એવું કહી શકાય નહીં કે વસિયતકર્ત્રીએ, વિષયવસ્તુનો અર્થ, અસર અને તાત્પર્ય સમજી લીધા પછી, પ્રશ્નાધીન દસ્તાવેજને પોતાની વસીયત તરીકે અમલમાં મૂક્યો અને તેના પર હસ્તાક્ષર કર્યા.

૩૮. અનિવાર્ય પરિણામ એ છે કે આ અપીલ નામંજૂર થવા યોગ્ય છે. સમવર્તી નિષ્કર્ષોની પુષ્ટિ થઈ ગયેલી હોય અને કાર્યવાહી ના વિવિધ તબક્કાઓમાં

અપીલકર્તામાં નિખાલસતાનો અભાવ જણાયો હોય, ત્યારે આ અપીલ નામંજૂર થવાના પરિણામને અનુસરી ખર્ચ ફટકારવામાં આવવો જોઈએ.

નિષ્કર્ષ

૩૯. અનુરૂપ રીતે, અને ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તેથી, રૂ. ૫૦,૦૦૦/- (રૂપિયા પચાસ હજાર) ના ખર્ચ સાથે નામંજૂર કરવામાં આવે છે, જે અપીલકર્તા દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ અને સામાવાળા નં. ૨ ને સમાન હિસ્સામાં ચૂકવવાનો રહેશે.

અંકિત જ્ઞાન

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

The translation of this judgment is provided by
M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.